

Protokoll fört vid enskild föredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Kulturbyrån, kulturmiljöenheten, U3a

Beslutande
Minister
Annika Hambrudd

Föredragande
Enhetschef
Mikko Helminen

Justerat
Omedelbart

Nr 4

Anhållan om rubbande av del av fast
fornlämning Ec 6.56, Storby, Eckerö kommun
ÅLR 2018/8357
45 U3a

Ärende

Ålands landskapsregering har vid beslut (brev 170 U3, dat. 5.11.2019) gällande anhållan om tillstånd att rubba en del av fast fornlämning Ec 6.56 gjort bedömningen om att tillståndet för rubbandet kan beviljas efter att en arkeologisk undersökning gjorts på platsen. Undersökningen har nu genomförts och rapporterats.

Beslut

Landskapsregeringen konstaterade att undersökningen har genomförts i enlighet med 11 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen och att de berörda delarna av fast fornlämning Ec 6.56 kan därmed ses som rubbade.

Nr 5

Arkeologisk undersökning av fast fornlämning Sa 29.2 i
Sålis by, Saltvik
ÅLR 2022/2055
46 U3a

Ärende

Ålands landskapsregering har vid beslut (brev 245 U3a, dat. 26.10.2021) gällande anhållan om tillstånd att rubba en del av fast fornlämning Sa 29.2 gjort bedömningen om att tillståndet för rubbandet kan beviljas efter att en arkeologisk undersökning gjorts på platsen.

Beslut

Landskapsregeringen beslöt att genomföra undersökningen. Uppdraget tilldelas till Ålands museum med en kostnad på upp till 27 319 euro, enligt bilaga 2.

Nr 6

Arkeologisk undersökning av fast fornlämning Su 15.1

Lövvik, Sund

ÅLR 2022/2056

47 U3a

Ärende

Ålands landskapsregering har vid beslut (brev 272 U3a, dat. 30.11.2021) gällande anhållan om tillstånd att rubba en del av fast fornlämning Su 15.1 gjort bedömningen om att tillståndet för rubbandet av en skadad gravhög (anläggningen 47) kan beviljas efter att en arkeologisk undersökning gjorts på platsen.

Beslut

Landskapsregeringen beslöt att genomföra undersökningen. Uppdraget tilldelas till Ålands museum med en kostnad på upp till 20 455 euro, enligt bilaga 3.

Hänvisning
Beslut 170 U3, dat. 5.11.2019

Kontaktperson
Enhetschef Mikko Helminen

Storby byalag
c/o Niklas Berlin
Svärmaregränd 2B1
22270 ECKERÖ

Ärende

Anhållan om rubbande av del av fast fornlämning Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun

Ärende

Ålands landskapsregering har vid beslut (brev 170 U3, dat. 5.11.2019) gällande anhållan om tillstånd att rubba en del av fast fornlämning Ec 6.56 gjort bedömningen om att tillståndet för rubbandet kan beviljas efter att en arkeologisk undersökning gjorts på platsen. Undersökningen har nu genomförts och rapporteras.

Beslut

Landskapsregeringen konstaterar att den arkeologiska undersökningen, som förutsätts för att bevilja slutgiltigt tillstånd för rubbande, har nu genomförts och rapporterats på ett ändamålsenligt sätt.

Enligt 11 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (nedan fornminneslagen) kan landskapsregeringen efter att en arkeologisk undersökning av fornlämningen har utförts meddela tillstånd att rubba fornlämningen. Därmed beslöt landskapsregeringen att konstatera den berörda krängkistan inom fast fornlämning Ec 6.56 som rubbad.

Motivering

Storby bys delägarlag (samfälligheten) har som ägaren för fastigheten 43-406-878-5 den 5.10.2018 anhållit Ålands landskapsregering om tillstånd att rubba delar av fast fornlämning Ec 6.56, då byalaget planerar att uppföra ett båthus samt kajplatser över fornlämningens område.

Landskapsregeringen har vid beredning av ärendet hållit överläggning med sökanden och med stöd av framkomna omständigheter gjort bedömningen att en av två kända krängkistor inom fast fornlämning Ec 6.56 kommer att beröras av de planerade anläggningarna. Överläggningen hölls i enlighet med 13 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (fornminneslagen) då landskapsregeringen såg projektets karaktär som ett allmänt arbetsföretag. Landskapsregeringen bedömde också att kostnadsfördelning för arkeologiska undersökningar ska följa ett principbeslut daterat 21.6.2006 (140 U40, U40/07/5/48), enligt vilken sökanden ska stå för kostnaderna för undersökningen.

Landskapsregeringen gjorde bedömningen att den berörda lämningen vid Ec 6.56 orsakar oskäligt stor olägenhet i förhållande till fornlämningens betydelse och beslöt den 5.11.2018 (brev 170 U3) att genomföra en arkeologisk undersökning av den berörda krängkistan så att slutligt tillstånd till rubbande sedan kan ges. Med stöd av den utredning som landskapsregeringen har gjort i ärendet bedöms den berörda krängkistan ha blivit skadad. Krängkistan har, till skillnad från den andra krängkistan på samma plats skadats av tidigare användning av strandområdet. Därmed anses lämningens betydelse ha minskat på ett sätt som i förhållande till de framlagda planerna medför för sökanden oskäligt stor olägenhet.

Landskapsregeringen genomförde undersökningen genom under sommaren 2018 följt av avrapportering under perioden 2018–2021, som resulterade i en arkeologisk undersökningsrapport dat. 15.9.2021 (bilaga 1).

Ålands landskapsregering har, i enlighet med 23 § i självstyrelselagen för Åland, begärt in Museiverkets utlåtande gällande anhållan om rubbandet. I sitt utlåtande (MV/201/05.01.00/2021, dat. 27.10.2021, som bilaga 2) konstaterar Museiverket att den arkeologiska undersökningen har dokumenterats och rapporterats på ett uttömmande sätt. Därmed ser Museiverket inget hinder för rubbande av det ovan nämnda objektet.

Landskapsregeringen bedömer att sökanden har vid behandlingen hörts felaktigt vid hänvisning till allmänt arbetsföretag (13 § fornminneslagen). En samfällighet är att betrakta som ett delägarlag som utgörs av enskilda fastighetsägare, vilket bl.a. stadgas i lagen om samfälligheter (FFS 89/758). Landskapsregeringen konstaterar ytterligare att efter beslut den 5.11.2018 om att arkeologisk undersökning av den berörda lämningen fattats har inkommit relevant rättspraxis beträffande kostnadsfördelning i ärenden som berör samfällighet (HFD; liggarnummer 2643 och diarienummer 326/1/19, givet 17.6.2020). Enligt 15 § i fornminneslagen bör företagaren ersätta eller delta i kostnaderna för arkeologisk undersökning vid förverkligande av ett större eller allmänt arbetsföretag, såvitt detta icke med beaktande av omständigheterna skall anses oskäligt. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens avgörande utgör ett delägarlag som motpart vid anhållan om rubbande av fast fornlämning som sådant inte tillräckliga grunder att betrakta ärendet som ett större enskilt arbetsföretag.

Landskapsregeringen har vid behandling av ärendet hört Storby byalag med anledning av tidigare felaktiga bedömningar gällande utredning av ärendet som allmänt arbetsföretag enligt 13 § fornminneslagen och sökandens skyldighet att ersätta kostnader för arkeologisk undersökning enligt 15 § fornminneslagen. Byalaget har inte lämnat in synpunkter i samband med hörandet.

Tillämpade lagrum

1, 2, 11, 15 §§ Landskapslag (1965:9) om fornminnen

Ändringssökande

Besvärсанvisning till beslutet bifogas

Minister

Annika Hambrudd

Enhetschef

Mikko Helminen

BILAGOR

Bilaga 1. Anderberg, Daniel, 2021; Arkeologisk undersökning av del av Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun, arkeologisk undersökningsrapport. Ålands landskapsregering, kulturbyrå.

Bilaga 2. Museiverkets utlåtande gällande rubbande av del av fast forn lämning Ec 6.56 i Storby, Eckerö (MV/201/05.01.00/2021, dat. 27.10.2021).

FÖR KÄNNEDOM Museiverket, kirjaamo@museovirasto.fi

Arkeologisk undersökning av del av Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun

Dnr: ÅLR 2018/8357

Datum:

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Tekniska och administrativa uppgifter:

Ärende nr: ÅLR 2018/8357
Socken, by, fastighet: Eckerö, Storby, 43-406-878-5, Samf. Lastageplan
Fornlämnings nr: Ec 6.56
Grundkartblad: L2341H2 (ETRS)
Lokalens koordinater: X 6701062; Y 87357; Z 0,2 (centroid)
Budgetmoment: 51100 Kultur- och kulturmiljöförvaltning

Undersökn. typ: Arkeologisk undersökning inför rubbände
Fälttid (datum): 11.5-14.5.2020
Fälttid (personaltimmar): 30,25 h (varav 10,5 var grävmaskinstimmar)
Personal: Antikvarie Daniel Anderberg, grävmaskinist David Beckman
Undersökt yta: ca 157,3 m²
Koordinatsystem: ETRS89/TM35FIN, EPSG:3067
Höjdsystem: N2000
Inmätningssystem: Trimble S6 totalstation

Ritningar och kartor: IK 703
Fynd: -
Fotografier: B200511_01.jpg-B200514_22.jpg

Arkivhandlingar förvaras vid kulturbyrån, Mariehamn
Digitala foton förvaras på Ålands landskapsregerings server, under adressen W:\Utbildning och Kultur\Kulturmiljö-
enheten\Digitala foton\digitala foton_ark\2020

Innehåll

1	Bakgrund och syfte	5
2	Topografi och historisk kontext	6
3	Metod och genomförande.....	6
4	Anläggningsbeskrivning.....	7
4.1	Stenkista, anläggning 1	8
4.2	Stenkista, anläggning 2	8
4.3	Stenkista, anläggning 3.....	8
4.4	Stenkista, anläggning 4.....	9
4.5	Stenkista, anläggning 5.....	10
4.6	Nedgrävning, anläggning 6.....	10
4.7	Packsten, anläggning 7	11
4.8	Packsten, anläggning 8	11
4.9	Landfäste, anläggning 9.....	12
5	Resultat	12

Bilaga 1. Förteckning över digitala foton

Bilaga 2. Kopia av specialkarta IK 703

Bilaga 3. Exempel på hur en krängbänk fungerade

Bilaga 4. Krängkista M2 Ha 422.1 från Tellholm, Hammarlands kommun

SAMMANFATTNING

Ålands landskapsregerings kulturbyrå genomförde under perioden 11.5-14.5.2020 en arkeologisk undersökning inför rubbande av del av fast fornlämning Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun. Fornlämningen var sedan tidigare okänd, och påträffades efter förfrågan av Storby byalag, då de misstänkte att det på fastighet 43-406-878-5 fanns tidigare okända fornlämningar. Samfällighetens syfte är att bebygga stranden med ett antal sjöbodar för samfällighetens medlemmar.

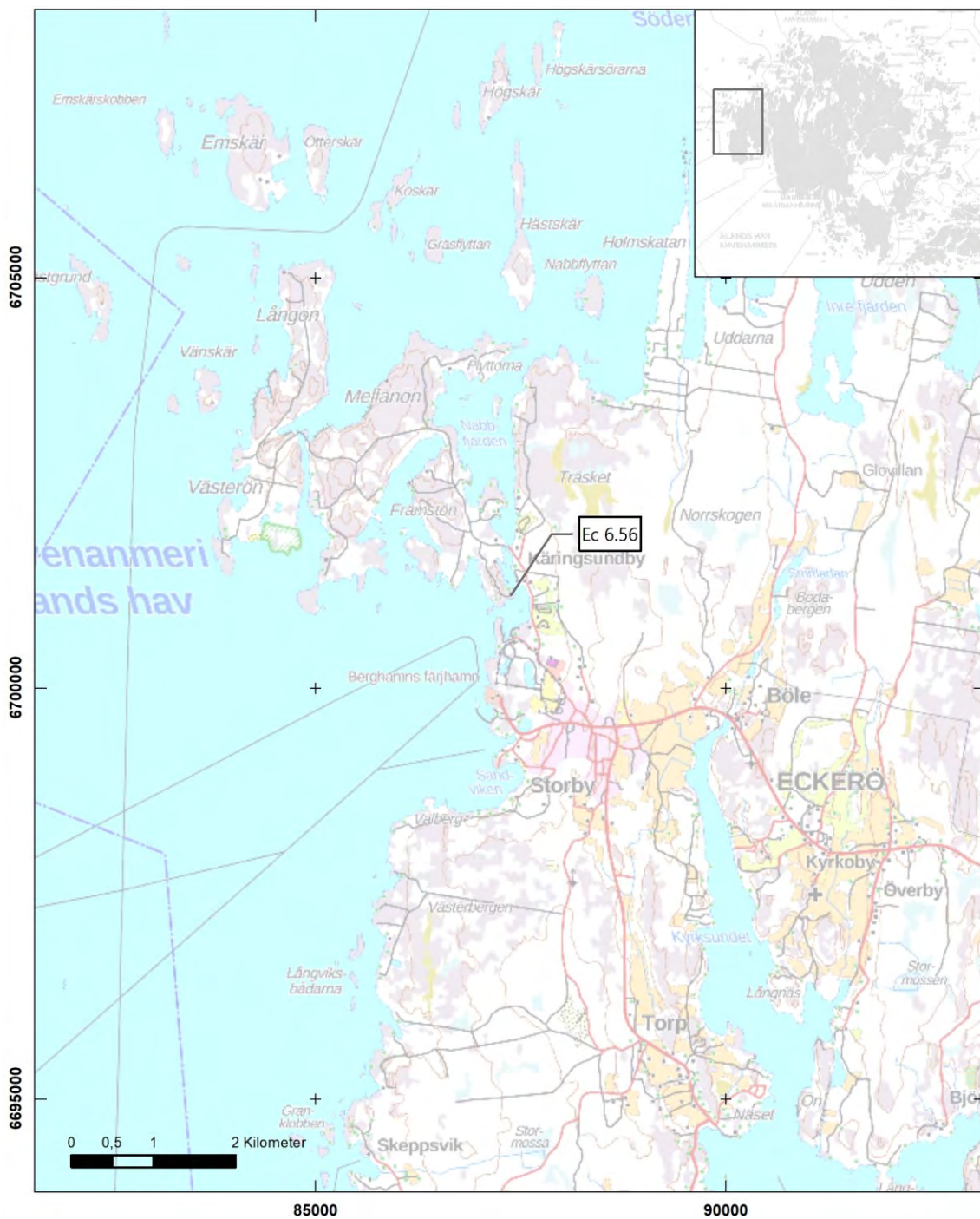
Vid besiktningen av området 2018 (Lindholm 2018) tolkades lämningen bestå av två skilda objekt, en mycket skadad krängbänk från 1700-talets andra hälft (objekt 1) och en krängkista från 1800-talets andra hälft (objekt 2), då både datering och användningsområde var olika. Krängkistan är den yngre och bör ha använts som stjälp, alltså för mindre fartyg medan krängningsbänken var avsedd för större fartyg (över 15 meter i längd). Krängkistan, objekt 2, ligger c:a 20 meter öster om krängbänken, objekt 1.

Den arkeologiska undersökningen inför rubbande genomfördes på resterna av objekt 1, krängbänken. Lämningen bestod av fyra i varierande grad kraftigt förstörda stenistor, där resterna bestod av samlade stensträngar. I den västligaste stensträngen och mellan de två mittersta fanns spår av mindre, knyt-nävsstora packstenar. Lämningarna gick mellan 3–5 meter ut i vattnet och de två yttersta stensträngarna var sammankopplade genom rester av två stensamlingar som låg i rät vinkel mot dessa.

I strandkanten, i rak vinkel mot krängkistorna, parallellt med stranden, fanns åtskilliga större stenar, vilka tolkades utgöra resterna av krängbänkens landfäste. Under torven i strandkanten påträffades en mindre, oval nedgrävning, vars funktion inte gick att avgöra. Överlag var det nära till hälleberget under torven och sanden i strandkanten. En bearbetad stock påträffades, men kunde inte härledas till en säker kontext. Stockfragmentet kasserades efter dokumentation. Vid den inledande besiktningen observerades även enstaka stengodsskärvor och kritpipsfragment.

Bilagat finns bildexempel på hur en krängbänk fungerade och hur de generellt sett var byggda.

UTDRAG FRÅN GRUNDKARTAN

Översiktskarta i skala 1:80 000. Fast fornlämning Ec 6.56 markerad.

1 Bakgrund och syfte

I maj 2020 genomförde Ålands landskapsregerings kulturbyrå under tre dagar, en arkeologisk undersökning av en krängbänk inför rubbande. Totalt undersöktes en yta som täckte c:a 157 m².

Syftet med undersökningen var att undersöka anläggning 1 på fast fornlämning Ec 6.56 och i samband med det dokumentera krängbänkens uppbyggnad och öka förståelsen för områdets sjöfartshistoria samt kunskapen om hur krängbänkar var uppbyggda. Fornlämningen var sedan tidigare okänd, och påträffades efter förfrågan av Storby byalag, då de misstänkte att det på fastighet 43-406-878-5 fanns tidigare okända fornlämningar. Samfällighetens syfte är att bebygga stranden med ett antal sjöbodar för samfällighetens medlem-mar.

Arbetet genomfördes genom att lyfta bort stenarna med hjälp av grävmaskin, under övervakning av arkeolog. Lämningen dokumenterades genom inmätning och fotografering innan stenarna lyftes bort.

Fältarbetet utfördes av antikvarie Daniel Anderberg (DA) samt grävmaskinist David Beckman.

Arbetet i fält tog 30,25 personaltimmar delade på 3 arbetsdagar.

2 Topografi och historisk kontext

Figur 1. Undersökningsområdet med maritima lämningar i närområdet markerade. Ej till skala.

Området runt Käringsund i Eckerö är rikt på spår av mänsklig aktivitet från järnåldern och framåt. På bergen öster om Käringsunds camping och berget på den nordvästra delen av Framstön finns åtskilliga gravfält från den yngre och äldre järnåldern.

3 Metod och genomförande

Ålands landskapsregerings kulturbyrå genomförde under perioden 11.5-14.5.2020 en arkeologisk undersökning inför rubbning av del av fast fornlämning Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun. Fornlämningen var sedan tidigare okänd, och påträffades efter förfrågan av Storby byalag, då de misstänkte att det på fastighet 43-406-878-5 fanns tidigare okända fornlämningar. Samfällighetens syfte är att bebygga stranden med ett antal sjöbodor för samfällighetens medlemmar.

Med hjälp av grävmaskin rensades först sly och större grenar för att kunna komma åt stranden och hela anläggningen.

Figur 2. Anläggning 1 innan undersökningen påbörjades. Foto: B200511_02.jpg

Undersökningen genomfördes genom så kallad singel-kontextmetod, vilket innebär att anläggningen behandlades som en enda enhet uppbyggd vid ett och samma tillfälle, utan ombyggnationer. Det

praktiska arbetet genomfördes genom att det stranden torvades av, mellan de stora stenarna. Stenarna dokumenterades, sedan lyftes de bort med hjälp av grävmaskin.

Lämningen dokumenterades endast i plan.

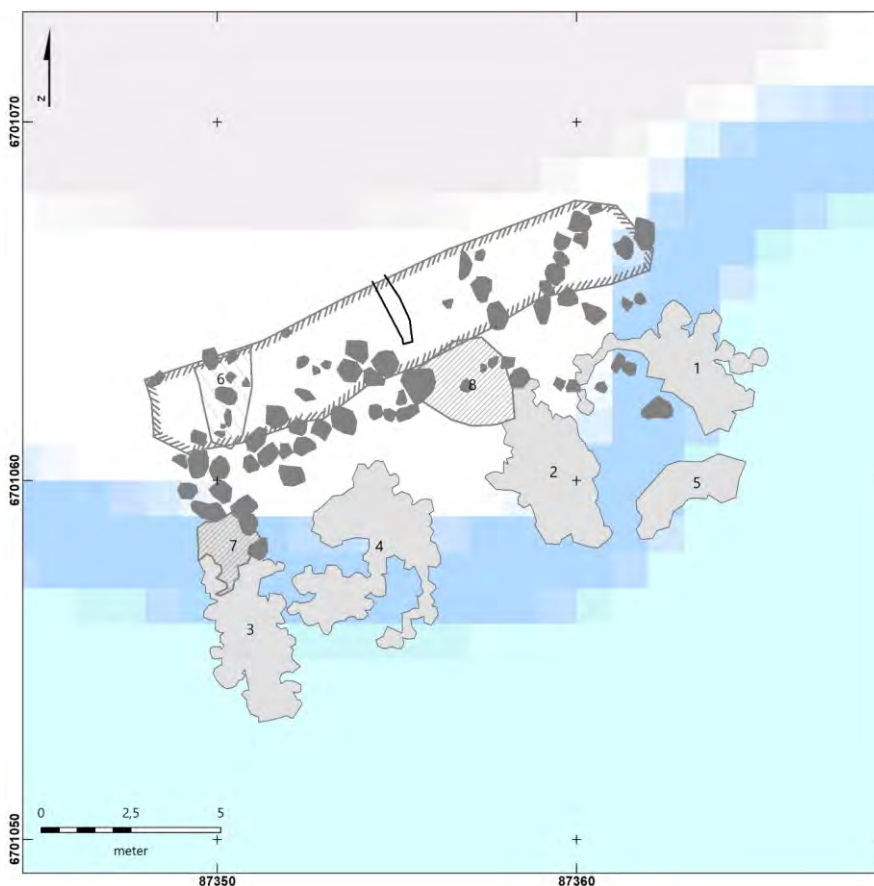
Arbetet dokumenterades med digitalkamera, listor, dagboksanteckningar samt RTK-GPS. Vid fotograferingen den 11.05.2021 var det lågvatten, vilket gjorde att de tre stenkistorna som gick rakt ut i vattnet syntes väldigt tydligt. När de lyftes den 14.05 var vattnet åter på normalnivå, vilket gjorde dokumentationen innan lyft något svårare, då reflektioner i vattnet gör bilderna något otydliga.

Undersökningens mättningsdata baserar sig på Finlands kartkoordinatsystem (EUREF FIN TM35FIN/N2000) och mättes in i sin helhet med hjälp av RTK-GPS-system.

Undersökningsprojektet utfördes under tre dagar i maj, och fältpersonalen bestod av en arkeolog och en grävmaskinist.

4 Anläggningsbeskrivning

Före undersökningen syntes anläggningen som resterna av stensträngar, vilka bildade tydliga rester en krängbänk, som gick mellan 6 och 7 meter ut i vattnet (figur 3). Mellan stensträng 1 och 2, vilka bildade ena krängkistan, samt mellan stensträng 3 och 4 som bildade den andra krängkistan, finns ytterligare rester av kistorna i form av stensamling 4 och 5. På stranden stack det upp ett flertal stora stenar genom torven. Stenarna gick parallellt med stranden, i rak vinkel mot stenkistorna. Dessa stenar tolkas som resterna av landfästet, anläggning 9. Vid stensträng 2 och 3 fanns det även rester av knytnävsstora packstenar, nummer 7 och 8 på figur 3. Packstenarna låg i strandkanten, delvis uppe på land och vid kista 3 även delvis omgärdad av större stenar. En nedgrävning, nummer 6, påträffades norr om stenkista 3, men dess funktion kunde inte avgöras.

Figur 3. Översikt över Ec 6.56. De dokumenterade delarna är anläggningsnumrerade. Ljusgråa områden markerar stenkistorna. Svart skraffering markerar rester av stenpackning. Mörkgråa stenar markerar resterna av landfästet. Svartskrafferad linje markerar avbanad yta. Ej till skala.

4.1 Stenkista, anläggning 1

Stenkista 1 bestod av en 2,5 meter bred och 4 meter lång stensträng som gick 4,5 meter ut i havet. Stenarna var av natursten och i storleken 0,3x0,3 – 0,5x0,7 meter. Stenarna var samlade i en tydlig sträng ut i vattnet, förutom enstaka stenar som låg utrasade vid sidan om strängen (figur 4).

Figur 4. Stenkista 1. (t.v.) Från NV. Foto B200511_08.jpg. (t.h.) Från SO. Foto B200511_09.jpg

4.2 Stenkista, anläggning 2

Stenkista 2 bestod av en 2,8 meter bred och 5 meter lång stensträng som gick 4,5 meter ut i havet. Stenarna var av natursten och i storleken 0,3x0,3 – 0,5x0,7 meter. Stenarna var samlade i en tydlig sträng ut i vattnet, förutom enstaka stenar som låg utrasade vid sidan om strängen.

I strandkanten direkt nordväst om stenkistan fanns det rester av knytnävsstora packstenar, inmätta som objekt 8.

Figur 5. Stenkista 2. (t.v.) Från NV. Foto B200511_10. (t.h.) Från SO. Foto B200511_11.jpg

4.3 Stenkista, anläggning 3

Stenkista 3 bestod av en 2,5 meter bred och 5,8 meter lång stensträng som gick 7 meter ut i havet. Stenarna var av natursten och i storleken 0,3x0,3 – 0,5x0,7 meter. Stenarna var samlade i en tydlig sträng ut i vattnet, förutom enstaka stenar som låg utrasade vid sidan om strängen.

I den norra delen av stenkistan fanns det rester av knytnävsstora packstenar, inmätta som objekt 7.

Denna stenkista var den som var mest samlad av de fem dokumenterade då det inte fanns några utrasade stenade runt om.

Figur 6. Stenkista 3. (t.v.) Från NV. Foto B200511_12.jpg. (t.h.) Från SO. Foto B200511_13.jpg

4.4 Stenkista, anläggning 4

Stenkista 4 låg parallellt med stenkista 3, var helt under vatten och mätte 5 x 5 meter. Stenarna hade storleken 0,2x0,3–0,3x0,8 meter. Till stenkistan hörde en samling av stenar som vek av i rak vinkel mot, och som nästan helt anslöt till stenkista 3, som låg direkt mot väster. Stenkistan hade inte någon anslutning till landfästet.

Figur 7. Stenkista 4 under vattnet, synliga i bildens nederkant, från SO. Foto B200511_14.jpg

4.5 Stenkista, anläggning 5

Stenkista 5 låg i ytterkanten mot stenkista 1 och 2 och var 1,5x3,5 meter stor. Den bestod av stenar i storleken 0,3x0,3–0,3x0,5 meter.

Figur 8. Stenkista 5, från V. Foto B200511_01.jpg

4.6 Nedgrävning, anläggning 6

Nedgrävningen påträffades i det öppnade schaktets västra del, och syntes som en 1,5 x 2,5 meter stor nedgrävning bestående av lös, grusig, sand med ett antal större stenar i. Nedgrävningen gick i rak linje mot stenkista 3, men tog slut vid resterna av landfästet i strandkanten.

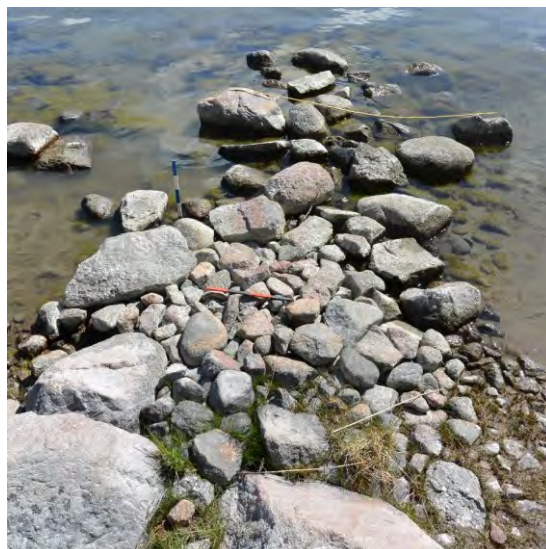
Nedgrävningen var c:a 20 cm djup och bestod av samma lösa grusiga sand genom hela nedgrävningen. Under fyllningsmaterialet påträffades alven, som består av gråorange sandig mo.

Figur 9. Nedgrävning, markerat som nummer 6 på figur 3. T.v. översikt från S. Foto B200513_03.jpg. T.h. profil mot S, från S. Foto B200513_11.jpg

4.7 Packsten, anläggning 7

Resterna av packstenen låg i strandkanten, i gränsen mellan landfästet och stenkista 5. Packstenen var delvis omgärdad av stenkistan och tolkas som att den låg i sitt ursprungliga läge. Packstenen bestod av 0,1-0,3 m stora stenar och täckte en yta av 2 x 1,8 meter.

Figur 10. Packsten i stenkista 3, från NV. Foto B200511_12.jpg

4.8 Packsten, anläggning 8

Resterna av packstenen låg i strandkanten vid landfästet och stenkista 2. Packstenen bestod av 0,1-0,3 m stora stenar och täckte en yta av 25 x 2,7 meter.

Figur 11. Packsten vid stenkista 2, från NO. Foto B200514_02.jpg

4.9 Landfäste, anläggning 9

Landfästet bestod av stenar i storleken 1x1x0,5m – 0,1x0,1x0,1m. Stenarna låg parallellt med stranden, i vinkel med stenkistorna, anläggning 1–4. I den västra delen av schaktet kopplade stenarna tydligt samman med anläggning 3 och 8 och i förlängningen även anläggning 2. I den östra delen av schaktet fanns det två rader med stenar vilka bildade ett löst sammansatt "V", vilket gick i riktning ned mot anläggning 2.

Figur 12. Översikt landfästet, anläggning 9. Från V.
Foto B200513_05.jpg

5 Resultat

Under perioden 11-14.5.2020 genomförde Ålands landskapsregerings kulturbyrå en arkeologisk undersökning av anläggning 1 på fast fornlämning Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun inför rubbande. Totalt undersöktes en yta som täckte 157,3 m², där anläggningen hade en längd på c:a 7 meter och en bredd på c:a 9 meter. Anläggningen gick till stor del ut i och täcktes av vatten.

Anläggningen bestod av en kraftigt förstörd krängkista, där resterna av stenkistorna gick c:a 5 meter ut i vattnet. Rester av landfästet fanns synligt genom en mängd större stenar som låg i vinkel med stenkistorna, parallellt med stranden.

Resterna av stenkistorna bestod av utrasade stenar, mellan 1,5–2 meter breda och i 1–1½ stenvarv höga. I strandkanten vid anläggning 2 och 3 fanns det rester av packsten, bestående av knytnävsstora stenar.

Inga spår av timmer eller andra liknande konstruktionsdetaljer påträffades. Stenarna lyftes bort med hjälp av grävmaskin efter hand som stenkistorna, packstenen och resterna av landfästet mätts in och dokumenterats.

Kastelholm, den 16.9.2021

Antikvarie Daniel Anderberg

OPUBLICERAD FORSKNINGSLITTERATUR

Ålands landskapsregerings museibyrå, Mariehamn

Lindholm, Marcus, 2018, *Besiktning av samfällda fastigheten Lastageplatsen 43-406-878-5 inför planerad exploatering för fritidsändamål*. Arkeologisk besiktningsrapport

KÄLLOR

Högnäs, Per-Ove & Öljans, Jerker, 2006, *Storbåten förr och nu*. Mariehamn

Bilaga 1. Förteckning över digitala foton

Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
B200511_01	Översikt	SSO	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_02	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_03	Översikt	SSV	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_04	Översikt	SV	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_05	Översikt	SV	Daniel Anderberg	Översikt övre delen av krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_06	Översikt	V	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_07	Översikt	V	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk. Objekt 1, Ec 6.56
B200511_08	Översikt	NNV	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 1
B200511_09	Översikt	SSO	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 1
B200511_10	Översikt	NNV	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 2
B200511_11	Översikt	SSO	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 2
B200511_12	Översikt	NNV	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 3
B200511_13	Översikt	SSO	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 3
B200511_14	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt utrasad sten mellan anläggning 2 och anläggning 3
B200511_15	Översikt	SSV	Daniel Anderberg	Översikt landfäste
B200511_16	Översikt	NO	Daniel Anderberg	Översikt övre delen av landfästet, ner mot anläggning 2 och anläggning 3
B200511_17	Översikt	O	Daniel Anderberg	Översikt övre och nedre del av krängbänk
B200513_01	Översikt	VSV	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk efter sly röjts bort
B200513_02	Översikt	ONO	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk efter sly röjts bort
B200513_03	Översikt	SV	Daniel Anderberg	Översikt nedgrävning, anläggning 6, i schaktets västra del.
B200513_04	Översikt	N	Daniel Anderberg	Översikt nedgrävning, anläggning 6, i schaktets västra del.
B200513_05	Översikt	V	Daniel Anderberg	Översikt strandytan efter avtorvning
B200513_06	Översikt	O	Daniel Anderberg	Översikt strandytan efter avtorvning
B200513_07	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt strandytans östra del efter avtorvning
B200513_08	Översikt	NV	Daniel Anderberg	Översikt strandytans östra del efter avtorvning
B200513_09	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt strandytans östra del efter avtorvning
B200513_10	Översikt	NO	Daniel Anderberg	Översikt krängbänk, efter avtorvning.
B200513_11	Profil	S	Daniel Anderberg	Profil nedgrävning, anläggning 6, i schaktets västra del.
B200514_01	Översikt	NNV	Daniel Anderberg	Översikt stenkista, anläggning 1 och 2
B200514_02	Översikt	O	Daniel Anderberg	Översikt stenpackning, anläggning 8 intill anläggning 2 innan avtorvning
B200514_03	Översikt	O	Daniel Anderberg	Översikt stenpackning, anläggning 8, intill anläggning 2 innan avtorvning
B200514_04	Översikt	NNV	Daniel Anderberg	Översikt landfäste vid stenkista, anläggning 1 och 2
B200514_05	Översikt	NNO	Daniel Anderberg	Översikt landfäste vid stenkista, anläggning 2
B200514_06	Översikt	NV	Daniel Anderberg	Översikt landfäste vid stenkista, anläggning 3 och 4
B200514_07	Översikt	V	Daniel Anderberg	Översikt stenpackning, anläggning 7, i anläggning 3

Bilaga 1. Förteckning över digitala foton

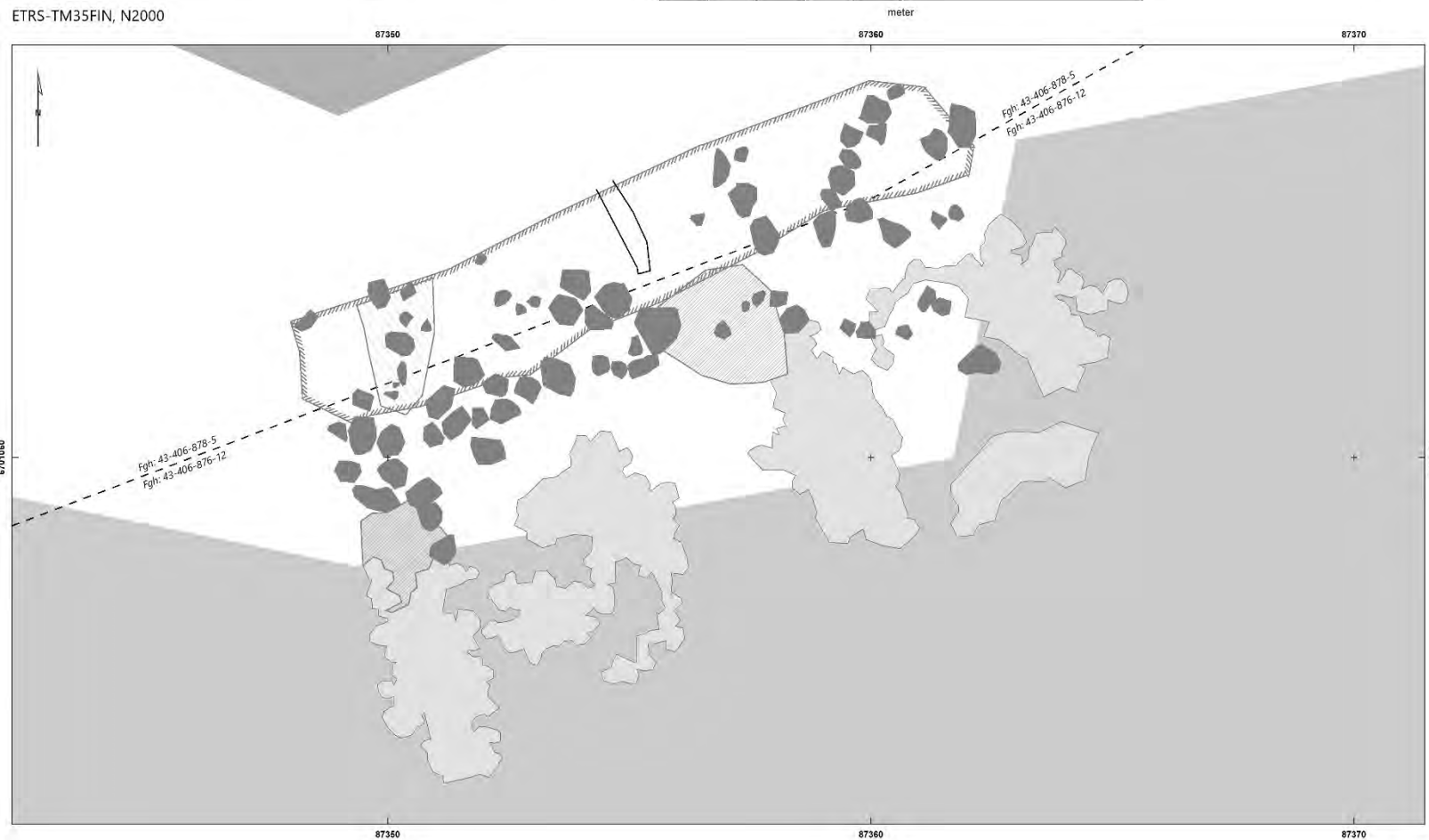
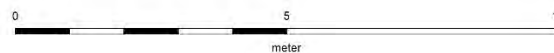
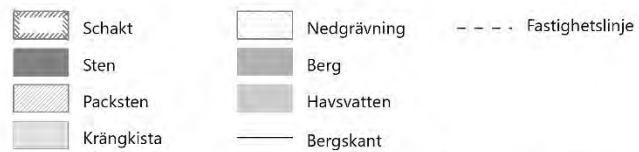
Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
B200514_08	Översikt	NV	Daniel Anderberg	Översikt stenpackning, anläggning 7, i anläggning 3
B200514_09	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt undersökningsområdet från vattnet
B200514_10	Arbetsbild	S	Daniel Anderberg	Översikt undersökningsområdet under arbete
B200514_11	Arbetsbild	O	Daniel Anderberg	Översikt undersökningsområdet under arbete
B200514_12	Översikt	O	Daniel Anderberg	Översikt anläggning 3 innan stenarna lyftes
B200514_13	Översikt	S	Daniel Anderberg	Översikt anläggning 3 innan stenarna lyftes
B200514_14	Översikt	S	Daniel Anderberg	Översikt anläggning 3 innan stenarna lyftes
B200514_15	Översikt	V	Daniel Anderberg	Översikt anläggning 3 innan stenarna lyftes
B200514_16	Översikt	NNV	Daniel Anderberg	Översikt anläggning 3 innan stenarna lyftes
B200514_17	Översikt	SV	Daniel Anderberg	Översikt anläggning 3 innan stenarna lyftes
B200514_18	Översikt	-	Daniel Anderberg	Översikt bearbetad stock
B200514_19	Översikt	-	Daniel Anderberg	Översikt bearbetad stock
B200514_20	Översikt	-	Daniel Anderberg	Översikt bearbetad stock
B200514_21	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt undersökningsområdet efter undersökningens slut
B200514_22	Översikt	SO	Daniel Anderberg	Översikt undersökningsområdet efter undersökningens slut
B200514_23	Översikt	SV	Daniel Anderberg	Översikt undersökningsområdet efter undersökningens slut

Bilaga 2. Kopia av specialkarta IK 703

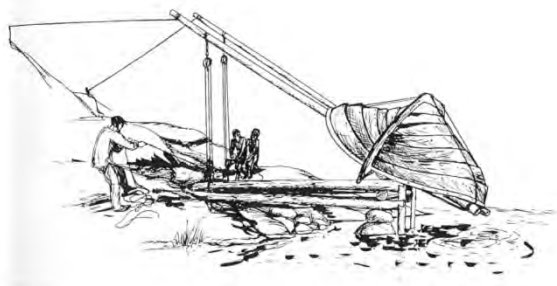
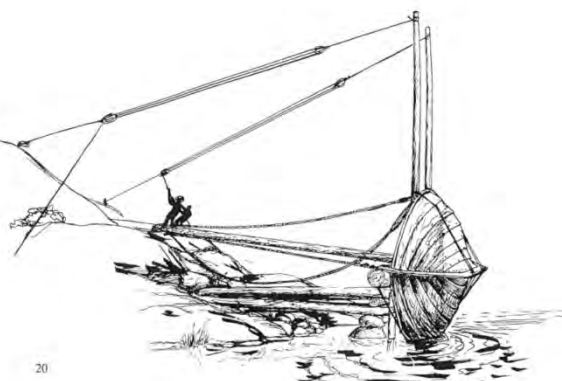
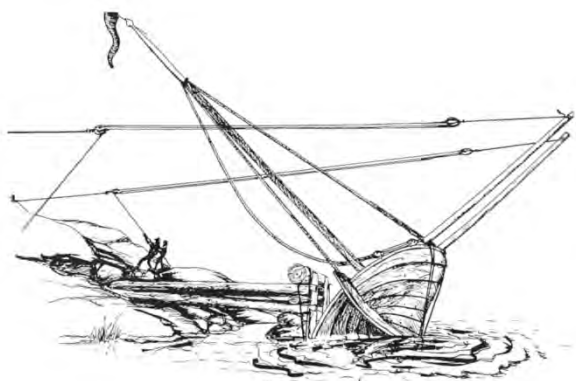
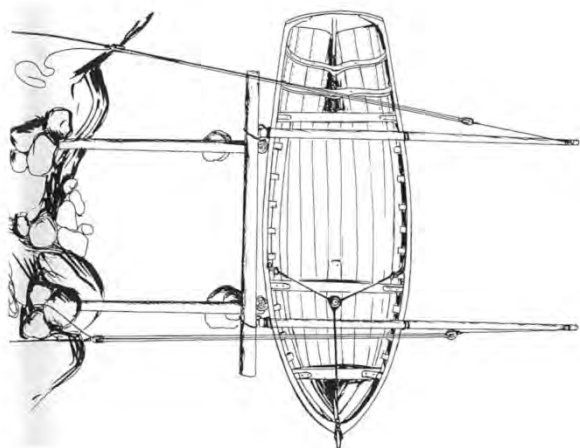
IK 703:1

Ec 6.56
Storby, Eckerö

Arkeologisk slutundersökning 2020
Översiktskarta
Skala 1:75

Bilaga 3. Exempel på hur en krängbänk fungerade

Ur "Storbåten", Per-Ove Högnäs 1986. Illustration av Torbjörn "Totto" Eckerman

Bilaga 4. Krängkista M2 Ha 422.1 från Tellholm, Hammarlands kommun

Foto: Marcus
Lindholm
(privat ägo)

Utlåtande

27.10.2021

MV/201/05.01.00/2021 1 (2)

Ålands landskapsregering
PB 1060
22111 MARIEHAMN

Referens ÅLR 2018/8357

Ärende **ECKERÖ, Rubbande av del av fast fornlämning Ec 6.56 i Storby**

Ålands landskapsregering begär Museiverkets utlåtande angående rubbande av del av fast fornlämning Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun. Museiverket har behandlat ärendet i det särskilda sammanträdet den 26.10.2021 och avger utlåtande enligt följande.

Ec 6.56 är en krängkista och rubbande har blivit aktuellt pga fastihetsägarens båthusplaner på området.

Ålands landskapsregerings kulturbyrå har under 2020 genomfört en arkeologisk undersökning på platsen. Anläggningen bestod av en kraftigt förstörd krängkista. Den arkeologiska undersökningen har dokumenterats och rapporterats på ett uttömmande sätt (bilaga 2 - *Arkeologisk undersökning av del av Ec 6.56 i Storby, Eckerö kommun/ Daniel Anderberg*).

Därmed ser Museiverket inget hinder för rubbande av den ovannämnda anläggningen.

Generaldirektör

Tiina Merisalo

Intendent

Satu Mikkonen - Hirvonen

För Ålands landskapsregering/Mikko Helminen
kännedom

Hänvisning
Beslut 245 U3a, dat. 26.10.2021

Ålands museum, härst.

Kontaktperson
Antikvarie Jenni Lucenius

Ärende

Arkeologisk undersökning av fast fornlämning Sa 29.2 i Sälis by, Saltvik

Ärende

Ålands landskapsregering har vid beslut (brev 245 U3a, dat. 26.10.2021) gällande anhållan om tillstånd att rubba en del av fast fornlämning Sa 29.2 gjort bedömningen att tillståndet för rubbandet kan beviljas efter att en arkeologisk undersökning gjorts på platsen.

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt med stöd av 10 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (nedan fornminneslagen) att genomföra arkeologisk undersökning av delar av fast fornlämning Sa 29.2 i Sälis by, Saltviks kommun.

Uppdraget att genomföra undersökningen tilldelas till Ålands museum med en kostnad på upp till 27 319 euro samt genom ett tillstånd på följande villkor:

1. Ålands museum ska genomföra undersökningen i enlighet med ansökan, den fastslagna undersökningsplanen och villkoren som ställs i detta beslut. Väsentliga ändringar i undersökningsplanen måste godkännas av Kulturbyrån.
2. Projektledare och undersökningens ansvariga ledare är Fil. kand Rudolf Gustavsson.
3. Tillståndet för den arkeologiska fältundersökningen gäller den yta och den omfattning som framgår av landskapsregeringens rubbningstillstånd (brev 245 U3a, dat. 26.10.2021) och som definierats i den av Ålands museum inlämnade undersökningsrapporten.
4. Ålands museum ska utreda eventuella tillståndsförfaranden från andra myndigheter och ansvarar även för eventuella avtal med fastighetsägaren. Tidpunkt för arkeologiska undersökningar ska i god tid meddelas till fastighetsägaren.
5. Undersökningen ska planeras och utföras så att den inte orsakar fastighetsägaren eller någon annan sådan skada, som berättigar dessa parter till ersättning från

Ålands landskapsregering.

6. Fynd samlas in i enlighet med den inlämnade undersökningsplanen.
7. Om det under undersökningen påträffas oväntade fynd eller avvikande arkeologiska anläggningar med särskilda skydds-, förvarings- eller konserveringsbehov ska den som beviljats undersökningstillstånd omedelbart kontakta Kulturbyrån, som beslutar om fortsatta åtgärder.
8. Ålands museum ska leverera en undersökningsrapport till Kulturbyrån inom den tidsram som presenterats i undersökningsplanen.
9. Rapporten ska innehålla åtminstone följande bilagor: en fotolista där de med rapporten överlämnade digitala fotografierna finns listade, en fyndlista där de i projektet katalogiserade fynden finns listade samt kopior på kartor och ritningar.
10. Med rapporten skall även GIS-data inlämnas till landskapsregeringen enligt följande: area- fil för undersökningsområdet till sin helhet, samt för de ytor som har undersökts genom markingrepp (grävda ytor), samt de delar av fornlämningar som rubbats om de inte sammanfaller med föregående. Data ska överlämnas som Shape-filer i EUREF FIN TM35FIN/N2000-koordinatsystem. Dessa data ligger till grund för upprätthållande av fornminnesregister och övriga kartbaserade register vid Ålands landskapsregering.
11. Den fysiska undersökningsrapporten jämte bilagor arkiveras hos Ålands museum och behandlas enligt Offentlighetslag (2021:79) för Åland.
12. Undersökningen följer Museiverkets kvalitetsanvisningar och principer för god vetenskaplig praxis.
13. Allmänt omfattar landskapsregeringen de riktlinjer för arkeologiska rapporter som följer Museiverkets kvalitetsanvisningar om arkeologisk rapportering (kapitel 6.4) till den del de är ändamålsenliga och applicerbara på åländsk lagstiftning.
(<https://www.museovirasto.fi/sv/kulturmiljo/arkeologiskt-kulturarv/undersokning-av-det-arkeologiska-kulturarvet/kvalitetsanvisningar-for-arkeologiska-faltarbeten>).

Motivering

Företaget JBS Söderlund har den 22.6.2021 anhållit Ålands landskapsregering om tillstånd att rubba den nordvästra delen av fast fornlämning Sa 29.2, då sökanden planerar att utvidgad den intilliggande åkermarken över fornlämningens område.

Landskapsregeringen har i sitt beslut i ärendet den 26.10.2021 gjort bedömningen att de berörda fyra arkeologiska anläggningar orsakar oskäligt stor olägenhet för utvidgningen av åkermark i förhållande till fornlämningens betydelse. Därmed kan tillstånd för

rubbande av de berörda delarna av fornlämningen kan beviljas, med villkor att dessa lämningar undersöks arkeologiskt.

Enligt den utredning som landskapsregeringen gjorde i ärendet bedömdes den vetenskapliga betydelsen för tre anläggningar (anl. 122, 160 och 161) inte vara omfattande. Endast en av de fyra berörda anläggningarna (anl. 109) bedöms vara av vetenskapligt värde. Rubbande av anläggningen kan dock i detta enskilda ärende beviljas eftersom det är fråga om en enskild fast fornlämning som är avskild från de mera sammanhållna delarna av gravfältet. Därmed bedömer landskapsregeringen att tillstånd för rubbande av de berörda delarna av fornlämningen kan beviljas, med villkor att dessa lämningar undersöks arkeologiskt.

Landskapsregeringen kan med stöd av 10 § i fornminneslagen och på villkor som den bestämmer, ge tillstånd åt annan att undersöka en fornlämning. Landskapsregeringen har vid beslut den 26.10.2021 gjort bedömningen att undersökningen av ytorna mellan anläggningarna kan genomföras genom sökschaktning med grävmaskin för att uppdaga möjliga ej i markytan synliga lämningar. Anläggningarna 122, 160 och 161 kan snittas på tvären med grävmaskin. Efter att de snittats kan en arkeologisk bedömning utfärdas för att bedöma fortsatt undersökningsmetod. Anläggning 109 undersöks för hand. Det arkeologiska arbetet ska omfatta dokumentation, analys och avrapportering, enligt vedertagen och god arkeologisk praxis. Den arkeologiska undersökningen bekostas av Ålands landskapsregering, som ansvarar för val av arkeologisk aktör för detta uppdrag.

Ålands landskapsregering anlitar Ålands museum för det arkeologiska fältarbetet med syfte att rubba fyra anläggningar samt undersöka ytan mellan dessa inom en del av fast fornlämning Sa 29.2, ett höggravfält från järnåldern. Enligt Ålands museums undersökningsplan jämte kostnadsberäkning består den arkeologiska undersökningen av fältarbete som pågår under en tre veckors period följt av efterarbete och avrapportering under fyra veckor, förutsatt att inget oväntat framkommer i samband med undersökningen. I sådant fall skall Kulturbyrån utan dröjsmål kontaktas för beslut om vidare åtgärder. Den arkeologiska undersökningen ska utföras och avrapporteras under våren/sommaren 2022.

Kulturbyrån konstaterar att Ålands museums definierade undersökningsyta uppgår till ca 3000 m² som ligger inom fornlämningsområdet. Fältmetodikerna består av inledande sökschaktning med hjälp av maskin, i syfte att identifiera arkeologiska anläggningar och deras omfattning. De fyra kända anläggningarna som rubbandet omfattar kommer att grävas ut för hand med speciell betoning på att utreda vetenskapliga frågeställningar rörande gravhögnas konstruktion, kremeringsritualen samt en översiktlig analys av benmaterialet för att fastställa art, kön och ålder på individerna. Samtliga fynd som kan relateras till aktiviteterna i området kommer att samlas in och katalogiseras till Ålands museums samlingar, och metallföremål ska konserveras. Undersökningen dokumenteras

enligt arkeologisk precisionsstandard samt med möjlighet till förmedling av resultaten genom 3D-modeller.

Undersökningen planeras och genomförs i samarbete med Kulturbedriften, samt med fastighetsägaren genom att överenskomma om praktiska arrangemang i samband med fältarbetet. Undersökningsrapport inklusive bilagor ska tillställas Ålands landskapsregering inom överenskommen tid. Dokumentation, tillvägagångssätt i fält- och efterarbete samt forskningsetiska principer uppfyller de allmänna krav som anges i kvalitetsanvisningar för arkeologiska fältarbeten i Finland, utgivna av museiverket 2016.

Landskapsregeringen bedömer med stöd av 10 § i fornminneslagen samt med beaktande av den undersökningsplan som sökanden lämnat, att tillstånd för en arkeologisk undersökning kan beviljas.

Tillämpade lagrum

1 och 10 §§ Landskapslag (1965:9) om fornminnen
Offentlighetslag (2021:79) för Åland

Ändringssökande

Besväransvisning till beslutet bifogas

Minister

Annika Hambrudd

Enhetschef

Mikko Helminen

BILAGOR Bilaga 1. Undersökningsplan för arkeologisk undersökning av höggravfältet Sa 29.2 i Sålis by, Saltvik, Ålands museum.

FÖR KÄNNEDOM Museiverket, <kirjaamo@museovirasto.fi>

Undersökningsplan för arkeologisk undersökning av höggravfältet Sa 29.2 i Sålís by, Saltvik

Kontaktuppgifter

Anbudsgivare Ålands museum, kulturarvsenheten	Kontaktperson för anbudet Victoria Gottberg
Anbudsgivandes FO-nummer 0145076-7	Kontaktpersonens telefonnummer 018 25 422
Anbudsgivandes postadress Ålands landskapsregering Ålands museum PB 1060 AX-22111 Mariehamn	Kontaktpersonens e-postadress victoria.gottberg@regeringen.ax E-postadress till vilken meddelande om tilldelningsbeslut ska skickas victoria.gottberg@regeringen.ax

Fornlämning för undersökning

Fornlämning Sa 29.2, Sålís by	Uppdragshänvisning ÅLR 2022/2055
Typ Höggravfält	Undersökningstyp Undersökning inför rubbande
Datering Yngre järnålder	Undersökningsorsak Exploatering
Fastighet 736-429-3-40	Markägare Erik Jansson

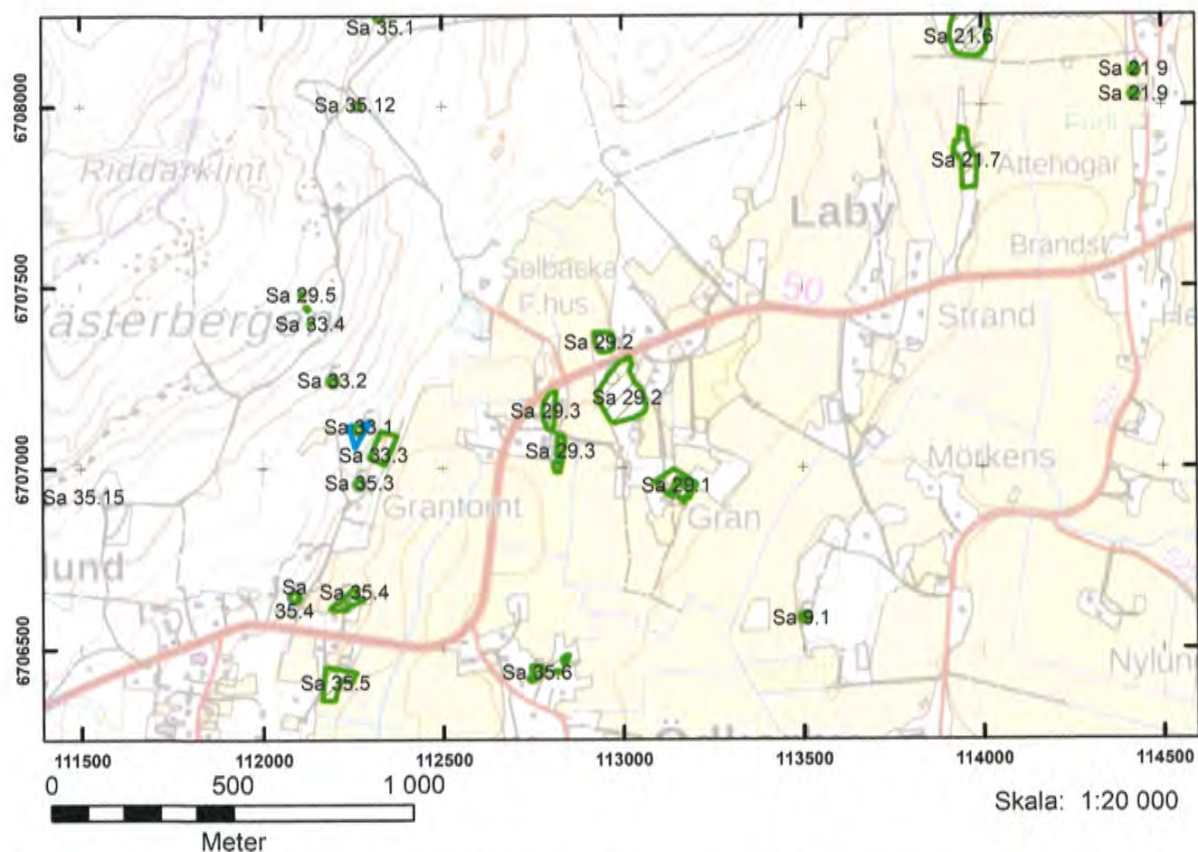
Tidsplan och personal

Projektledare <i>Fil.kand.</i> i arkeologi och osteologi Rudolf Gustavsson	Period för fält Försommaren 2022
Personal <i>Fil.mast.</i> i arkeologi Victoria Gottberg	Period för efterarbete Sommaren 2022

Uppdrag

Ålands museum har av Kulturbyrån vid Ålands landskapsregering tagit del av informationen om att den nordvästra delen av höggravfält Sa 29.2 i Sälis by, Saltvik, behöver genomgå en arkeologisk undersökning. Undersökningen utförs eftersom kulturbyrån vid Ålands landskapsregering har valt att bevilja JBS Söderlunds önskan om att utvidga den intilliggande åkermarken över en del av gravfältet för att effektivisera jordbruket. Det är ett ca 3 600 m² stort område, varav 3 000 m² bedöms som fornlämning med fyra anläggningar, som kommer att beröras av arbetet; en säker gravhög (anl. 109), en möjlig anläggning (anl. 122) samt två oklara anläggningar (anl. 160 och 161).

Ålands museum lämnar härmed in följande undersökningsplan för utförandet av en arkeologisk undersökning på gravfält Sa 29.2 i Sälis by. Genomförandet följer den nedan beskrivna undersökningsplanen. Kontaktperson är Victoria Gottberg, tel. 018 25 422.

Figur 1. Översiktskarta över höggravfältet Sa 29.2 i Sälis, Saltvik, samt andra närliggande fornlämningar markerade i grönt med deras fornlämningsnummer synliga.

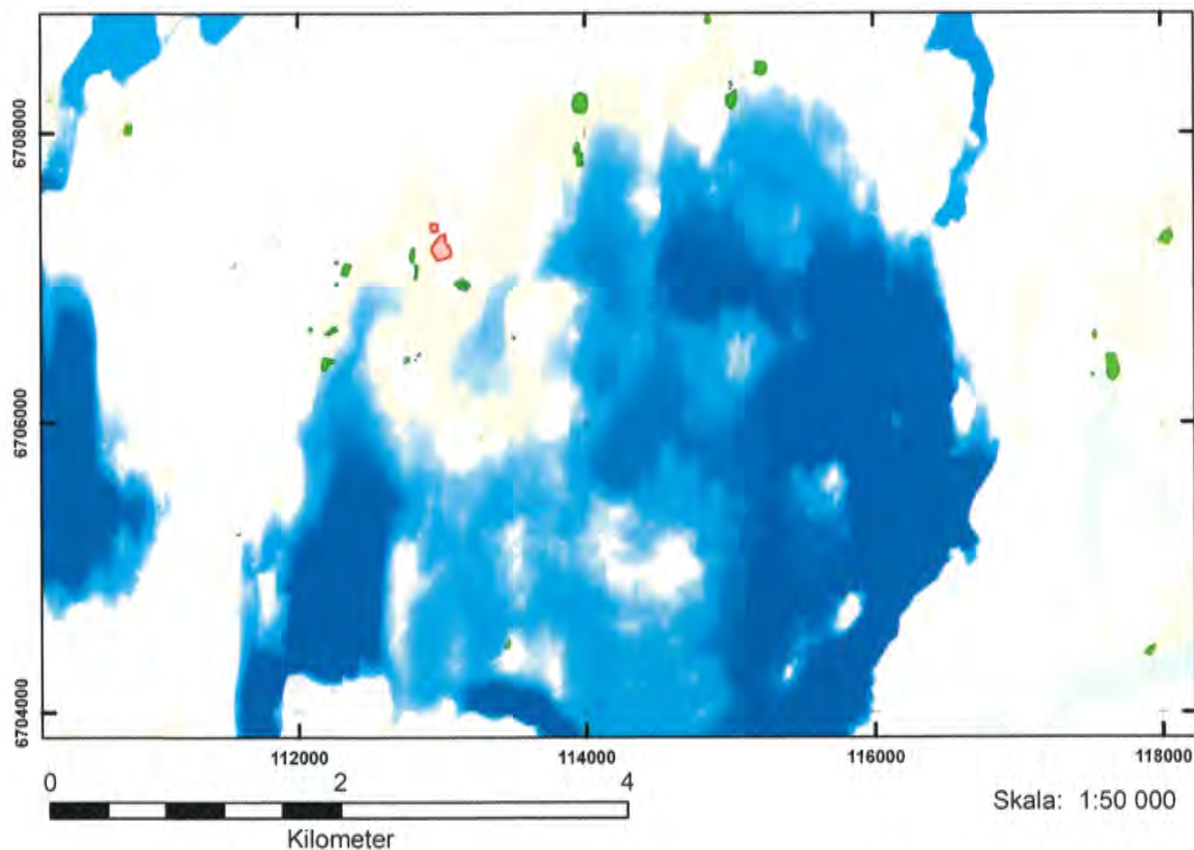
Undersökningsplan

Kortfattad historisk och topografisk kontext av höggravfält Sa 29.2

Den planerade arkeologiska undersökningen berör den nordvästra delen av fornlämning Sa 29.2, ett höggravfält som utifrån dess karaktär och placering har daterats till yngre järnålder. Gravfältet ligger i Sålis by i Saltviks kommun i en svag sydsluttning på en finkornig moränmark med större markfasta stenar i markytan. I närområdet kring Sa 29.2 finns flera fornlämningar av samma typ och datering, bland annat höggravfält Sa 29.1 i söder och höggravfält Sa 20.3 i sydväst (se fig. 1 och 2). Av dessa tre höggravfält har Sa 29.1 och Sa 29.3 genomgått någon typ av arkeologisk undersökning, medan det aktuella gravfältet Sa 29.2 ännu står outforskat.

Höggravfält Sa 29.1 undersöktes arkeologiskt år 1984 och 1985. Totalt undersöktes nio gravhögar som visade att på gravfältet fanns gravhögar som var byggda av 1–2 stenvarv där en gravhög kunde innehålla 1–3 kremerade individer, både vuxna och barn. Under varje gravhög fanns ett brandlager. Utifrån fynden kunde gravfältet dateras till den yngre järnålderns tidigare del. Bland annat återfanns personliga föremål så som kammar, knivar, pärlor och textilfragment samt nio lertassar, varav fyra av dessa kom från en och samma gravhög (Martinsson 1984; Rosborg 1985). År 1984 öppnade man även upp marken mellan högarna för att undersöka förekomsten av fornlämningar i de "tomma" ytorna. Resultatet av detta visade ett fornlämningslöst markområde med främst recenta fynd (Martinsson 1984).

En anläggning undersöktes därefter 1993 på höggravfält Sa 29.3. Undersökningen visade på en gravhög som byggts upp av ett stenlager ovanpå ett brandlager. I brandlagret fanns en gravurna i vilken brända ben efter en människa återfanns. Gravgåvorna bestod bland annat av personliga föremål så som en kam, remändebeslag samt två likadana väldekorerade hornföremål (Storå 1993).

Figur 2. Kartan visar den approximerade havsnivån för yngre järnålder (ca 5 meter över dagens havsytta). Platsen för höggravfält Sa 29.1 är markerad i rött och övriga höggravfält är markerade med grönt.

Som sagt har inga arkeologiska undersökningar utförts på det aktuella höggravfält Sa 29.2, vilket betyder att den rådande arkeologiska undersökningen blir den första någonsin för fornlämningen.

Under den yngre järnåldern låg höggravfält Sa 29.2 i norra delen av ett innanhav som kopplades samman med ytterhavet genom en passage norrut som mynnade ut mellan Glosholm och Hamnsundet och söderut till Lumparn.

Gravfältet fungerar idag som betesmark – någonting som den har gjort sedan åtminstone 1700-talet. Idag går Saltviksvägen genom gravfältet och separerar det i en nordlig och en sydlig del, varpå majoriteten av fornlämningens gravhögar ligger på den södra delen. Dagens landsväg anlades under mitten av 1900-talet. Innan dess tog landsvägen en längre rutt och passerade norr om gravfältet. Lämningar efter den gamla landsvägen kan ses i dagens traktorväg som leder till åkermarken nordväst om gravfältet (Gottberg 2021).

Syfte och frågeställningar

Den kommande undersökningen på höggravfält Sa 29.2 är den första någonsin på fornlämningen. Förutom att undersöka de primära undersökningsobjekten (anläggningarna 109, 122, 160 och 161), kommer utgrävningen bli ett utmärkt tillfälle att undersöka existensen av till ytan "osynliga" fornlämningar – alltså att man ovan markytan inte kan konstatera att där finns en fast fornlämning – så som boplatlager, odlingsytor och/eller bete. Oberoende resultat kommer de arkeologiska undersökningarna att bli en viktig hjälp för planering och genomförandet av framtida antikvariska ärenden som berör liknande fornlämningsområden.

Den tidigare generella kunskapen om gravhögar och deras konstruktion är förhållandevis god. Inom exploateringsområdet ligger det en säker gravhög – gravhög nr 109. För gravhögen – och eventuellt de andra konstruktionerna som kan visa sig vara gravanläggningar – är frågeställningen att utvärdera hur den har konstruerats och vilka konstruktionselement som finns i anläggningarna. Detta inkluderar förekomsten av brandlager, stenpackning och eventuella speciella konstruktionsdetaljer som kantkedja eller resta stenar samt fyndmaterial. En identifierad kunskapslucka gällande gravhögar från yngre järnålder är utförandet av kremeringsritualen och hanteringen av de brända benen i gravritualen. Detta kan belysas genom en detaljerad undersökning av deponeringsomständigheterna i framför allt brandlagret där målet är att avgöra om det är fråga om en bålplats eller om bålresterna har flyttats till platsen. Särskilda åtgärder vidtas för tillvaratagandet av fyndmaterialet och dokumentationen av detta i fält. Beroende på observationer som belyser deponeringsomständigheterna genomförs undersökningen av brandlagret på ett sådant sätt att informationen kan säkras genom en i huvudsak digital dokumentation.

Frågeställningarna för denna undersökning kan sammanfattas som följande:

- Undersöka och identifiera de inom området påträffade anläggningarnas karaktär.
- Utvärdera gravhögarnas konstruktion, konstruktionselement samt kremeringsritualen.
- Undersöka fornlämningsförekomsten i de till synes "tomma" ytorna mellan anläggningarna.

Personal och ansvarsområden

Fältarbetet utförs under en fyra veckors period följt av fem veckor efterarbete och avrapportering. Arbetet kommer att utföras av två utbildade arkeologer, *fil.kand.* Rudolf Gustavsson och *fil.mast.* Victoria Gottberg, där Gustavsson kommer agera som undersökningsledare.

Efter fältarbetet kommer arbetet att fördelas jämnt mellan arkeologerna. Gottberg ansvarar för sammanställningen av samtligt dokumentationsmaterial och Gustavsson ansvarar för fyndhanteringen samt utplockningen av provmaterial.

Daterbart material kommer att skickas till Ångströms laboratorium i Uppsala, Sverige, för datering.

Utgrävningens omfattning och utgrävningsmetodik

Fältarbetet förväntas börja under försommaren 2022 och pågå i totalt fyra veckor. Inom denna tidsram förväntas anläggningarna 109, 122, 160 och 161 ha totalundersökts och exploateringsområdet ha genomgått en sökschaktning för att uppdaga möjliga ej i markytan synliga fornlämningar.

Tidpunkten för utgrävningen kommer i god tid meddelas till fastighetsägaren. Om förändringar i tidsschemat uppstår kommer kulturbyrån ofördröjligen att meddelas om detta.

Exploateringen omfattar till ytan ungefär 3 600 m² varav ca 3 000 m² består ut av fast fornlämning. Inom området för fornlämningen finns en säker gravhög (anl. 109), en möjlig anläggning (anl. 122) och två osäkra anläggningar (anl. 160 och 161) (se bilaga 1). Utifrån kulturbyråns beslut för rubbade av fornlämning Sa 29.2 (se bilaga 2) bedöms de tre sistnämnda anläggningarnas vetenskapliga betydelse inte vara omfattande. Anläggning 122 tros ha tillkommit i samband med vägbygget av den nuvarande landsvägen och anläggningarna 160 och 161 har en allt för oklar utformning och perifer placering i förhållande till resterande gravfält för att anses som säkra forntida lämningar.

För att fastställa de fortsatta åtgärderna för undersökningen är det alltså viktigt att i ett tidigt skede bedöma de möjliga och osäkra anläggningarnas faktiska fornlämningsstatus samt upptäcka och identifiera sedan tidigare okända fornlämningar. Därmed kommer den arkeologiska undersökningen inledas med en sökschaktning med hjälp av grävmaskin över exploateringsområdet. Då området är genomsökt kan en sekundär utvärdering göras tillsammans med kulturbyrån.

De möjliga och osäkra anläggningarna (122, 160 och 161) kommer att snittas på tvären för en utvärdering om de är mänskligt skapta och av forntida karaktär. Utifrån resultatet väljs en passande utgrävningsmetod för anläggningarna.

Undersökningen av samtliga gravanläggningar sker med manuell grävning i tekniska lager om 5 cm. En profilbank kommer tillfälligt att lämnas genom mitten av anläggningen för att identifiera gravhögens konstruktion i profil. Därefter kan profilbanken tas ned för att dokumentera gravhögens nedersta stenvarv i plan och utgrävning av den potentiella gravgömman kan fortskrida. Gravgömman föredras att grävas ut i fält *in situ*. Om gravläggningen består av en gravurna som inte främjas av att grävas ut i fältmiljö ska gravurnan tas in som preparat och grävas ut inomhus under mer kontrollerade förhållanden.

Övriga anläggningar kommer generellt sett att grävas ut med kontextuell metod och snittas på tvären för att få ut deras profil.

Under utgrävningen kommer gravhögens (nr 109) samt övriga anläggningars kontexter dokumenteras i ord, bild och ritningar samt mätas in med precision. Bilddokumentationen ska ske på sådant sätt att resultatet både blir illustrativt och att bilderna kan användas för att skapa 3D-modeller.

Under utgrävningen kommer en stor volym av borttagen jord ackumuleras. Denna jord kommer tillfälligt placeras på den plats som markägaren och undersökaren gemensamt kommer överens om.

Efter utgrävningen lämnas undersökningsytan i det skick som önskas av JBS Söderlund för att de ska kunna fortsätta arbetet med att bryta marken till odlingsmark.

Fyndhantering

Samtliga fynd av förhistorisk karaktär ska dokumenteras och tas in. Hanteringen av fynd från fält till kontor kommer att behandlas i enlighet med Ålands museums anvisningar (se bilaga 3). Historiskt material ska till en början samlas in, men kan vid fyndhanteringsprocessen sällas bort om det anses nödvändigt. Detta sker i samråd med kulturbyrån och Ålands museums samlingsantikvarie. Fynd av historisk karaktär som bidrar till berättelsen om platsens historia önskas att sparas.

Inga fynd kommer att förvaras ute i fält, utan efter varje fältdag kommer de insamlade fynden tas in till platskontoret Ribacka i Kastelholm, Sund, där fynden kommer förvaras i ett designerat rum. Byggnaden, i vilket rummet befinner sig i, är låst och endast personer med behörighet har möjlighet att ta sig in i byggnaden.

Fynden kommer på ett korrekt sätt i enlighet med Ålands museums anvisningar rengöras, katalogiseras och numreras innan de lämnas över till Ålands landskapsregering, Ålands museum. Lika så ska metallföremål katalogiseras och skickas för konservering innan det överförs till Ålands museums metallmagasin för förvaring. En summa på 2000 euro har reserverats för konservering av två till tre metallföremål.

Eventuella lösa fornföremål som mottagits eller på andra sätt tillvaratagits i samband med undersökningen men som inte kan sättas i samband med den, ska utan dröjsmål tillställas landskapsregeringen, tillsammans med information dess fyndplats och fyndomständigheter.

Efterarbete

Fem veckor kommer tillägnas efterarbetet. Victoria Gottberg ansvarar för avrapportering, renritning av kartor, bildhantering och sammanställning av allt material inför leveransen. Rudolf Gustavsson ansvarar för utplockningen av passligt material för naturvetenskapliga analyser, fyndhanteringen samt utför en översiktlig osteoarkeologisk analys av benmaterialet.

Den osteoarkeologiska analysen utförs i syfte att säkerställa information för köns- och åldersbedömning av de mänskliga kvarlevorna samt artbestämma övrigt benmaterial om sådant finns. En bedömning av fragmentering och förbränning av benen görs för att belysa kremeringen och hanteringen av de mänskliga lämningarna. Passande skelettmateriale från människa – eller andra lämpliga fynd – kommer väljas ut och att skickas till datering.

En färdig undersökningsrapport med renritade ritningar och kompletta foto-, fynd-, ritnings- samt andra förteckningar kommer slutligen levereras till kulturbyrån. Efter avslutat projekt önskas ett möte hållas mellan kulturbyrån, Ålands museum och markägaren för att konstatera att fornlämningen är undersökt och rubbad och marken återställd till önskat läge.

Provhantering

Under utgrävningen kommer en större mängd provmaterial samlas in än vad som egentligen kommer att genomgå naturvetenskapliga analyser inom projektet. Detta görs i syfte att säkerställa kunskapspotentialen för en framtida forskning av det utgrävda materialet.

Jordprover tas inom kontexter där det bedöms kunna ge viktig information som inte kan säkerställas på annat sätt. Ur jordproverna kan man utvinna makrofossiler och forntida trämaterial, vilket i framtiden kan genomgå makro- och vedartsanalyser som kan belysa viktiga aspekter om kremeringens genomförande men också om natur- och kulturmiljön i området som skog, floran och den agrara miljön. Behovet och möjligheterna att genomföra andra vetenskapliga analyser bedöms under fältarbetets gång.

Det provmaterial som tas in kommer behandlas, prepareras och förvaras på ett överenskommet sätt.

Under denna undersökning kommer tre lämpliga prover skickas på datering till Ångströms laboratorium i Uppsala, Sverige. Då lämningarna efter de begravda sannolikt är kremerade är möjligheterna begränsade för att kunna utföra analyser av DNA och stabila isotoper. Potentialen för detta måste bedömas under fältarbetets gång. Om det kommer obrända ben bör dessa prioriteras för naturvetenskapliga analyser.

Riskanalys

Den nuvarande undersökningsplanen omfattar en totalundersökning av anläggning 109, 122, 160 och 161 på höggravfält Sa 29.2 samt en sökschaktning över exploateringsområdet. Då ingen förundersökning har utförts inom det aktuella området, eller på övriga delar av gravfältet, finns det en ovisshet om vad som ligger under markytan. Det finns således en risk att man vid den arkeologiska undersökningen kan finna forntida spår efter aktiviteter som kan kopplas till tiden före gravfältet. Om detta sker kan det leda till kostsamma och tidskrävande konsekvenser, eftersom de nyuppdagade fornlämningarna då behöver genomgå en bedömning, undersökningsplanering, budgetering och sedan grävas ut enligt en god vetenskaplig och arkeologisk praxis. För att utvärdera detta behov föreslås ett möte med kulturbyrån omkring en vecka in i fältarbetet.

Generellt kan man vara förberedd på en högre än förväntad förekomst av metallfynd som kan kräva ytterligare konserveringskostnader än vad som redan är reserverat (2000 euro). Detta visar sig under fältarbetets gång.

Forskningsetik

Under denna utgrävning kommer mänskliga kvarlevor med hög sannolikhet att hanteras. Utgrävningen, hanteringen, bearbetningen och förvaringen av kvarlevorna, likaså övrigt arkeologiskt material, kommer utföras i enlighet med god arkeologisk praxis, hög vetenskaplig etik samt antikvarisk medvetenhet. Grunden är att upprätthålla högt ställda krav på vetenskaplighet. Då undersökningen sannolikt berör mänskliga kvarlevor kräver detta en särskild övervägning. Hanteringen kommer att följa generella anvisningar av museiverket men även riktlinjer presenterade av Riksantikvarieämbetet och Sveriges Arkeologiska samfund (Drenzel et al. 2016; God samlingsförvaltning 2020; Svenska arkeologiska samfundet 2000). Personalens kompetens och dokumenterade erfarenhet säkerställer genomförandet i enlighet med detta.

Inför utgrävningen uppskattas kvarlevorna härstamma från den yngre järnåldern, alltså ca 1000–1500 år från idag. Då tidsavståndet mellan då och nu är så pass stort är möjligheten att koppla samman den döda individen med någon idag levande svår att göra och upptagandet av kvarlevorna bör därmed inte upplevas som stötande. När kvarlevorna är av en såpass ålder anses även frågan om repatriering inte vara aktuell.

Utifrån ett forskningsetiskt perspektiv kommer Ålands museum utföra den kommande undersökningen så öppet och transparent som möjligt. En gräns kommer dock att dras vid de mänskliga kvarlevorna (och annat benmaterial som kan anses stötande). Ålands museum kommer att hålla en restriktiv policy för spridningen av bilder på mänskliga kvarlevor inom media. Endast i den färdigställda rapporten, där läsaren aktivt letar upp information på egen hand, kommer sådant material att presenteras.

Kostnadsberäkning

Utgrävningen i Sälis, Saltvik, är en av två arkeologiska undersökningar som kommer ske på Ålands landskapsregerings bekostnad under 2022, eftersom fornlämningarna, i förhållande till dess vetenskapliga betydelse, orsakar oskäligt stor olägenhet för privatpersoner. Landskapsregeringen uppskattar kostnaderna för undersökningarna till 55 000 euro. Kostnaderna är fördelade enligt bilaga 4.

21 mars 2022, Mariehamn

Arkeolog

Victoria Gottberg

- BILAGOR**
- Bilaga 1. Översiktskarta över gravfält Sa 29.2 och undersökningsområdet med berörda anläggningar. Skala 1: 2000.
 - Bilaga 2. Kulturbedningsmyndighetens beslut, brev 245 U3a, Anhållan om rubbande av del av fast fornlämning Sa 29.2 i Sålis, Saltviks kommun, ÅLR 2021/6002, dat. 26.10.2021.
 - Bilaga 3. Insamlingspolicy, allmänna direktiv för Ålands museums samlingar.
 - Bilaga 4. Kostnadskalkyl för arkeologisk undersökning av gravfält Sa 29.2 i Sålis, Saltvik, 2022

Källförteckning

Litteratur

Drenzel, L., Gustafsson Reinius, L., Hauptman, K., Hejll, L. & Svanberg, F. 2016. Mänskliga kvarlevor vid offentliga museer. Statens historiska museer

God samlingsförvaltning 2020. God samlingsförvaltning: stöd i hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar. Malmö: Riksantikvarieämbetet.

Svenska arkeologiska samfundet 2000. Svenska arkeologiska samfundets principer för god arkeologisk praxis. Gjallarhornet 20: 2. Svenska Arkeologiska Samfundet.

Opublicerade rapporter, Ålands museums arkiv

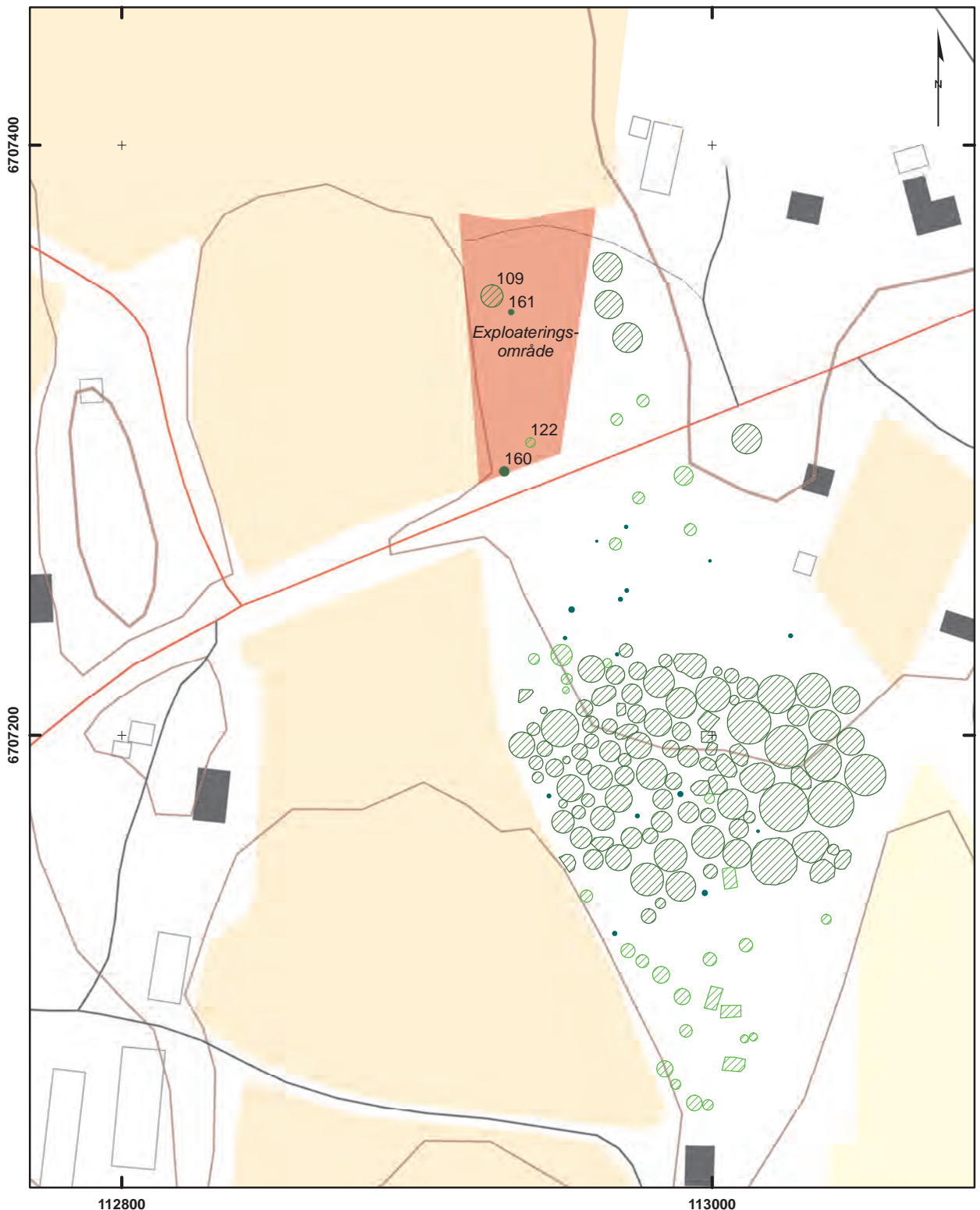
Gottberg, V., 2021, *Höggravfältet Sa 29.2 i Sälis by, Saltvik*, arkeologisk besiktning, kulturmiljöenheten, kulturbyrån, Ålands landskapsregering.

Martinsson, H., 1984, *Rapport : Arkeologisk undersökning av yngre järnåldersgravfält, Saltvik; Sälis 29:1 1984*, arkeologisk undersökningsrapport.

Rosborg, B., 1985, *Rapport : Arkeologisk undersökning på ett yngre järnåldersgravfält. Saltvik 29.1, Sälis*, arkeologisk undersökningsrapport.

Storå, J., 1993, *Nödundersökning av A 28 vid höggravfält, Saltvik 29.3, Sälis*, rapport, arkeologiska sektionen.

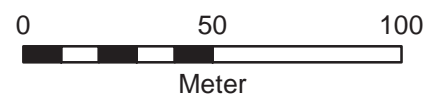
Bilaga 1. Översigtskarta över gravfält Sa 29.2 och exploateringsområdet 2022 med berörda anläggningar

Teckenförklaring

Anläggningar

- Anläggning registrerad 2014
- Osäker anläggning registrerad 2014
- Säker gravhög registrerad 1930
- Exploateringsområde

Skala: 1:2 000

Hänvisning
Er anhållan, dat. 22.6.2021

JBS Söderlund
Saltviksvägen 230
22320 ÖDKARBY

Kontaktperson
Enhetschef Mikko Helminen

Ärende

Anhållan om rubbande av del av fast fornlämning Sa 29.2 i Sålis, Saltviks kommun

Ärende

Företaget JBS Söderlund har den 22.6.2021 anhållit Ålands landskapsregering om tillstånd att rubba den nordvästra delen av fast fornlämning Sa 29.2, då sökanden planerar att utvidgad den intilliggande åkermarken över fornlämningens område.

Beslut

Landskapsregeringen konstaterar att planerna för utvidgande av åkermarken kan innebära ingrepp på fast fornlämning Sa 29.2, som är fredad enligt 1 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (nedan fornminneslagen).

Landskapsregeringen bedömer med stöd av 11 § i fornminneslagen att de fyra anläggningar inom fast fornlämning Sa 29.2 som berörs av den planerade utvidgningen av åkermark orsakar oskäligt stor olägenhet för utvidgning av åkermark i förhållande till fornlämningens betydelse. Enligt den utredning som landskapsregeringen har gjort i ärendet bedöms den vetenskapliga betydelsen för tre anläggningar (anl. 122, 160 och 161) inte vara omfattande. Endast en av de fyra berörda anläggningarna (anl. 109) bedöms vara av vetenskapligt värde. Rubbande av anläggningen kan dock i detta enskilda ärende beviljas eftersom det är fråga om en enskild fast fornlämning som är avskild från de mera sammanhållna delarna av gravfältet. Därmed bedömer landskapsregeringen att tillstånd för rubbande av de berörda delarna av fornlämningen kan beviljas, med villkor att dessa lämningar undersöks arkeologiskt.

Den arkeologiska undersökningen ska omfatta en utgrävning med både maskin och för hand, samt en maskinell söschaktning för att uppdaga möjliga ej i markytan synliga lämningar inom området för åkerutvidgning. Den arkeologiska undersökningen bekostas av Ålands landskapsregering, som ansvarar för val av arkeologisk aktör för detta uppdrag.

Motivering

Företaget JBS Söderlund har den 22.6.2021 anhållit om att få tillstånd att rubba den nordvästra delen av fast fornlämning Sa 29.2, då JBS Söderlund planerar att utvidgad den

intilliggande åkermarken över fornlämningens område. Den totala ytan för arbetet är ca 3 600 kvm varav ca 3000 kvm utgörs av fornlämning. Enligt sökande kan åkermarkens areal utnyttjas effektivare om åkermarken kan formas ut till en mer rektangulär form.

Landskapsregeringens kulturbyrå har vid en fältbesiktning på platsen konstaterat att den planerade utvidgningen av åkermark kan innebära ingrepp på fast fornlämning, som är fredad enligt 1 § i fornminneslagen (se bilaga 1). Planerna på utvidgning av åkermark berör anläggningarna 109, 122, 160 och 161 inom högggravfältet Sa 29.2 (se bilaga 2).

Landskapsregeringen konstaterar att strävan att få sammanhållen åkermark som sökanden har presenterat som grund för rubbandet, i sig inte utgör en grund att rubba fasta fornlämningar. Rubbande kan enbart beviljas efter att en bedömning om fornlämningens betydelse i relation till olägenheten gjorts. Ansökan berör fyra stycken anläggningar varav anl. 122 bedöms kan ha utformats i samband med byggnationen av landsvägen och anläggningar 160 och 161 bedöms som oklara gravanläggningar på grund av deras otydliga utformning och perifera placering i relation till centrala delar av högggravfältet. Enligt den utredning som landskapsregeringen har gjort i ärendet bedöms anläggningarnas vetenskapliga betydelse inte vara omfattande. Därmed kan rubbande av dessa anläggningar beviljas. Gravanläggning 109, som ligger avskilt från övriga delar av högggravfältet, längst ut mot nordväst, bedöms vara en gravhög med vetenskapligt värde. Rubbande av anläggningen kan dock i detta enskilda ärende beviljas eftersom det är fråga om en enskild fast fornlämning som är avskild från de mera sammanhållna delarna av gravfältet.

För att landskapsregeringen ska kunna ge tillstånd för att rubba en fast fornlämning behöver det i enlighet med 11 § i fornminneslagen genomföras en arkeologisk undersökning av denna. Landskapsregeringen kan med stöd av 10 § i fornminneslagen och på villkor som den bestämmer, ge tillstånd åt annan att undersöka en fornlämning. Landskapsregeringen bedömer att undersökningen av de till synes tomma ytorna mellan anläggningarna kan genomföras genom sökschaktning med grävmaskin för att uppdaga möjliga ej i markytan synliga lämningar. Anläggningarna 122, 160 och 161 kan snittas på tvären med grävmaskin. Efter att de snittats kan en arkeologisk bedömning utfärdas för att bedöma fortsatt undersökningsmetod. Anläggning 109 undersöks för hand. Samtligt arkeologiskt arbete ska omfatta dokumentation, analys och avrapportering, enligt vedertagen och god arkeologisk praxis.

Ålands landskapsregering har, i enlighet med 23 § i självstyrelselagen för Åland, begärt in Museiverkets utlåtande gällande rubbande av en del av fast fornlämning Sa 29.2. I sitt utlåtande (MV/193/05.01.00/2021, dat. 13.10.2021, som bilaga 3) konstaterar Museiverket att landskapsregeringen har vid sin begäran om utlåtandet tydligt och i detalj presenterat de arkeologiska undersöknings- och dokumentationsvillkor som skall uppfyllas innan rubbande. Museiverket omfattar landskapsregeringens bedömning över de berörda

anläggningarnas betydelse som fast fornlämning. Därmed ser Museiverket inget hinder för rubbande av de ovan nämnda objekten.

Tillämpade lagrum

1, 2, 10, 11 §§ Landskapslag (1965:9) om fornminnen

Ändringssökande

Besvärсанvisning till beslutet bifogas

Minister

Annika Hambrudd

Enhetschef

Mikko Helminen

BILAGOR

Bilaga 1. Gottberg, Victoria, 2021, Höggravfältet Sa 29.2 i Sålis by, Saltvik, Arkeologisk besiktning, Ålands landskapsregering kulturbyrå, Kastelholm.

Bilaga 2. Kartbilaga över den norra delen av fast fornlämning Sa 29.2.

Bilaga 3. Museiverkets utlåtande gällande rubbande av del av fast fornlämning Sa 29.2 i Sålis, Saltviks kommun (MV/193/05.01.00/2021, dat. 13.10.2021).

FÖR KÄNNEDOM Museiverket, kirjaamo@museovirasto.fi

Höggravfältet Sa 29.2 i Sålis by, Saltvik

ARKEOLOGISK BESIKTNING

Dnr: 2021/6002

Datum: 6.8.2021

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

<i>Kommun, by</i>	Saltvik, Sålis	<i>Fastighet</i>	736-429-3-40
<i>Fornlämning</i>	Sa 29.2, höggravfält, yngre järnålder	<i>Uppdrag</i>	2021 – 035
<i>Närvarande</i>	Vik. antikvarie Victoria Gottberg, antikvarie Jenni Lucenius och arkeolog Rudolf Gustavsson	<i>Tidpunkt</i>	10.06.2021 och 16.07.2021

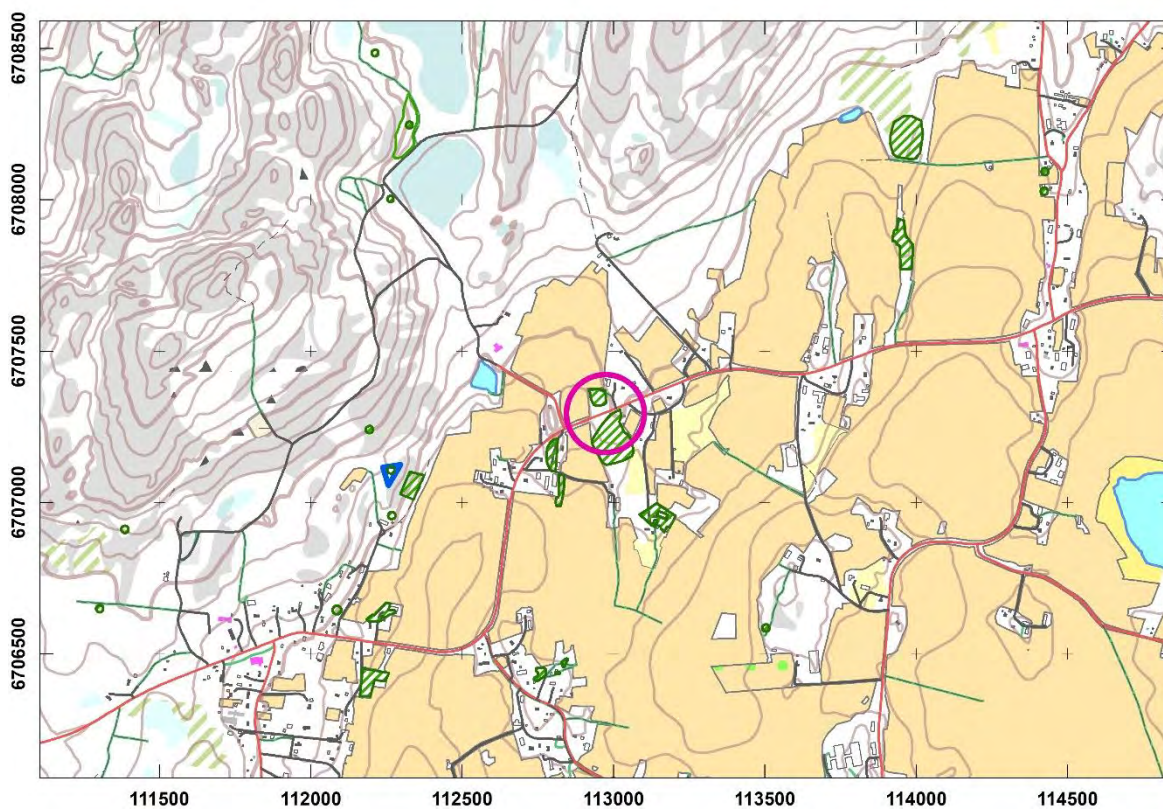
<i>Koordinat- och höjdsystem</i>	ETRS-TM35FIN; N2000/FIN2005N00	<i>Inmätningssystem</i>	Trimble TDC 150
--------------------------------------	--------------------------------	-------------------------	-----------------

<i>Fotografier</i>	E210716_01.jpg – E210716_02.jpg
--------------------	---------------------------------

<i>Ritningar/kartor</i>	-	<i>Fynd</i>	-
-------------------------	---	-------------	---

Digitala fotografier och inmätningdata förvaras hos Ålands landskapsregering.

UTDRAG FRÅN TERRÄNGKARTAN

Figur 1. Utdrag från terrängkartan. Det besiktade området markerat med lila. Skala 1: 25 000.

1. BAKGRUND

Kulturbyrån har genomfört en besiktning av höggravfält Sa 29.2, med betoning på dess norra del, i syfte att utreda fornlämningens utsträckning och antikvariska värde. Besiktningen gjordes inför ärende ÅLR 2021/6002 där JBS Söderlund har ansökt om tillstånd för ingrepp i den norra delen av fast fornlämning Su 29.2 för att utvidga sin åkermark.

2. METOD

Fornlämningens forskningshistoria: År 1930 inventerade E. W. Drake och C. Ramsdahl Saltviks byar. I Sälis by dokumenterades ett höggravfält, dagens Sa 29.2, som låg på Mellangårds hemman och Karl Anderssons hemman. Gravfältet räknades ha totalt 109 anläggningar. I söder befann sig majoriteten av fornlämningens gravhögar. Där låg de tätt intill varandra medan de i norr var endast fem glest liggande gravhögar. Mellan den norra och den södra delen av gravfältet dokumenterades lämningar efter två husgrunder.

År 2014 var vik. antikvarie Kristin Ilves från kulturbyrån på plats för en ny besiktning av gravfält Sa 29.2. Under besiktningen registrerades 52 nya anläggningar varav 18 bedömdes som osäkra. Besiktningen resulterade i en komplettering av gravfältskartan från 1930-års inventering (IK 136).

Landskapshistoria: I Wettervijks skattdokumentationskarta från 1752 (Å13 37: 1–8) framgår det att markområdet för höggravfältet användes då som betesmark, vilken beskrivs vara *af hög stenig marck med granskog öfvervuxen, för någon kos insläpp då och då om Sommaren*. År 1820 är samma mark styckad i flera beteshagar där de hagar som berörde norra delen av Sa 29.2 tillhörde Carl Andersson medan marken av den södra delen delvis tillhörde Erik Matsson och delvis Erik Jacobsson. Samma år stod en ladugård i det nordvästra området av gravfältets södra del (se fig. 2).

Figur 2. Höggravfält Sa 29.2 markerad centralt i bilden mot lantmäteriverkets LiDAR-data och mot skattdokumentationskartan från år 1820 (Å13 37: 9). Skala 1: 3000.

År 1942 fungerade marken ännu som betesmark och i det nordöstra området av gravfältets norra del stod nu Solbacka föreningslokal.

Idag är Solbacka föreningslokal borta. Landsvägen, som fram till mitten av 1900-talet tog en omväg och gick runt hela höggravfältet Sa 29.2, går nu rakt igenom gravfältet och delar upp det ännu tydligare i en sydlig och nordlig del. De sista synliga spåren av den gamla landsvägen är en traktorväg som leder till den nordvästomliggande åkern från Sa 29.2. Gravfältet används fortfarande som betesmark.

GIS studier: Lantmäteriverkets LiDAR-data användes för att identifiera eventuella forn- och kulturlämningar inom undersökningsområdet. Digitala mätdata användes både till att undersöka områdets topografi och för att ta fram eventuella avvikelser som genom olika skuggbilder från laserdata kan avslöja eventuella fornlämningar.

Fältmetodik: Besiktningen genomfördes vid två tillfällen som en okulär inventering utan markingrepp, där hela den norra delen av fornlämningen besiktigades, mättes in med precision samt dokumenterades i ord och bild. Den södra delen besöktes och observerades i syfte att kunna jämföra den norra delen av gravfältet mot det södra.

3. RESULTAT

På den norra delen av gravfältet var vegetationen vid besiktningstillfället kraftig. Högt gräs samt övertäckande grenar av gran och enar försvårade besiktningen. Genom att känna efter upphöjningar i marken kunde till slut de nordliga anläggningarna identifieras och mätas in. Anläggning 108 var den mest synliga anläggningen då dess stenar i en cirkulär form kunde ses i markytan.

Av de nya anläggningarna från 2014 års besiktning kunde anläggning 120 makuleras, då denna är en samling av utrasade stenar från den intilliggande stengärdesgården.

Den södra delen av Sa 29.2 hade tydligt synliga gravhögar. I södra delens nordvästra område var gravhögarna dock flacka. Tack vare det nedbetade gräset var dessa flacka högar synliga i terrängen.

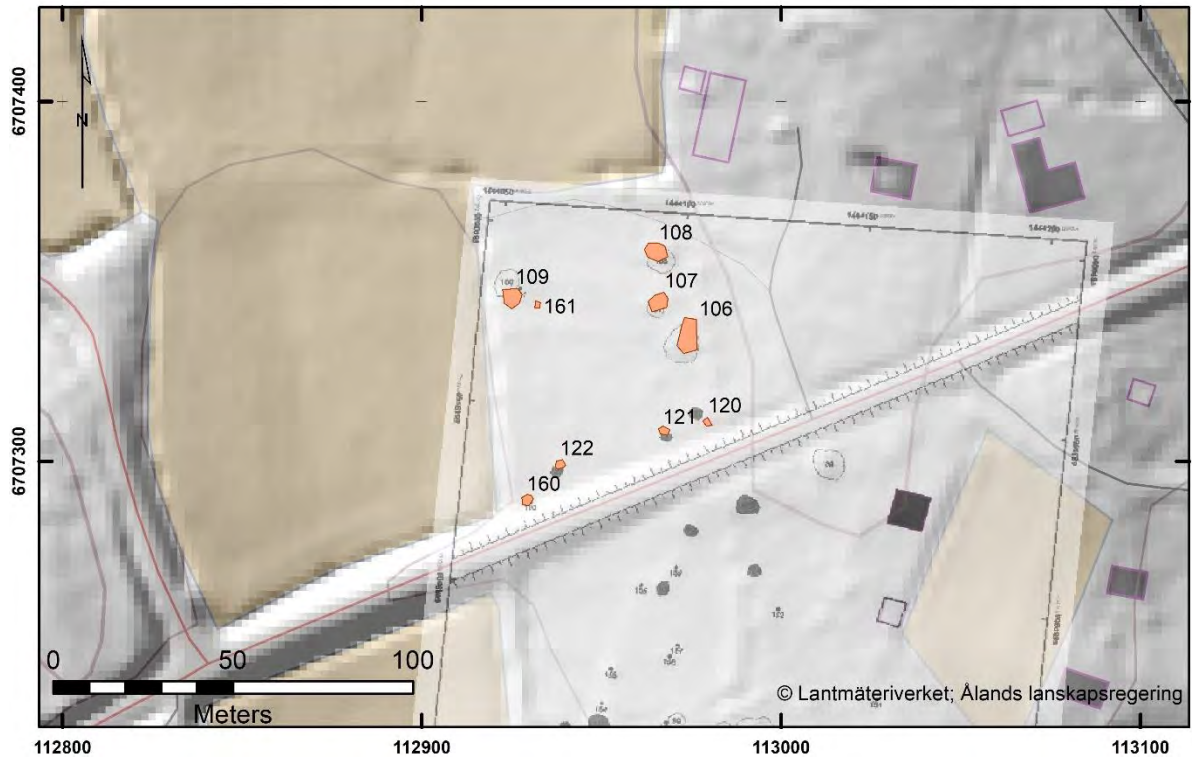
4. BEDÖMNING

Höggravfält Sa 29.2 har i flera århundraden fungerat som betesmark. Sedan man har haft dokumentation över gravfältet har den norra delen alltid varit separerad från den södra genom avsaknad av gravhögar mellan de två delarna. Idag är gravfältet ännu tydligare uppdelat i nord och syd på grund av Saltviksvägen som passerar genom gravfältet.

Gravfältets södra del är tydligt sammanhållen och gravhögarna reser sig höga i terrängen – förutom i den södra delens nordvästra område där gravhögarna är flacka och till ytan troligen liknar de gravhögar som finns på gravfältets norra del.

Den norra delen av Sa 29.2 består av fyra flacka och gest liggande gravhögar (anläggning 106, 107, 108 och 109) samt fem mindre rösen (anläggning 120, 121, 122, 160 och 161) – varav ett (anläggning 120) kan makuleras då denna är utraserade massor från den intilliggande stengärdesgården.

På grund av den rådande vegetationen vid besiktningstillfället kunde anläggningarna endast identifieras genom att känna efter upphöjningar i marken och genom enstaka synliga stenar i markytan. Marken mellan högarna är något stenig och sluttar svagt åt söder.

Figur 3. Översiktskarta över de inmätta anläggningarna vilka ses ligga mot IK 136:2 och lantmäteriverkets LiDAR-data. Skala 1: 2000.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur:

Kokalj, Ž.; Zakšek, K. and Oštir, K. 2011. Application of Sky-View Factor for the Visualization of Historic Landscape Features in Lidar-Derived Relief Models. *Antiquity* 85 (327): 263–273.

Zakšek, K.; Oštir, K. and Kokalj, Ž. 2011. Sky-View Factor as a Relief Visualization Technique. *Remote Sensing* 3: 398–415.

Arkivkällor:

Finlands riksarkiv, Helsingfors.

Lantmäteriverkets renoverade kartor:

Å13 37: 1–8 *Geometrisk charta öfver Ofvanåker, Ökarby och Såhlajs byars samt hemmanet Barsgårdas ägor i Saltviks sockn, på Åhland, som framledne landtmätaren Marten Wettervijk afmätt år 1752.*

Å13 37: 9-20 *Charta öfver Ödkarby, Åfvanåker och Såhlis byars åkrar med derinnom belägne ängar i Saltviks Socken, Ålands Härad oh Åbo län till Storskifte afmätte år 1820, Nils Dahlén.*

Ålands landskapsregerings kulturbyrå, Mariehamn

Drake, E. W. och Ramsdahl, C. 1930, *Saltvik 1930*, opublicerad inventeringsrapport.

Ilves, K. 2014, *Kartering i samband med omregistrering, Sa 29.2*, Ålands landskapsregering, museibyran, opublicerad rapport

Webbsidor:

Lantmäteriverket, 2021, *Paikkatietoikkuna*, <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (hämtad: 13.07.2021).

Bilaga 1. Objektlista

Objekt 1 – hög

Läge	Y 112 974	X 6 707 334	Z 20 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	oval; 9,9 x 4,8 x 0,2 meter		

Beskrivning

En övertorvad oval hög som följer längs med stengärdesgården. Dess avgränsning är otydlig, men en svag upphöjning går att känna i terrängen. I söder är enstaka större sten synliga.

Översiktsbild från söder.
Foto Victoria Gottberg / E210716_04

Kommentar	Anl. 106
Bedömning av status	Fast fornlämning

Objekt 2 – hög

Läge	Y 112 966	X 6 707 344	Z 20 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 5,5 x 4,4 x 0,2 meter		

Beskrivning

Anläggningens avgränsning är otydlig på grund av den rådande vegetationen. Under en enbuske ses enstaka sten.

Översiktsbild från norr.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_02.JPG.

Kommentar	Anl. 107
Bedömning av status	fast fornlämning

Objekt 3 – hög

Läge	Y 112 965	X 6 707 358	Z 20 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 6,1 x 5,1 x 0,2 meter		

Beskrivning

Stenar ses vara placerade invid stort stenblock.

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_01.JPG.

Kommentar	Anl. 108
Bedömning av status	fast fornlämning

Objekt 4 - hög

Läge	Y 112 925	X 6 707 346	Z 19 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 5,3 x 4,9 x 0,3 meter		
Beskrivning			
Anläggningens avgränsning är otydlig på grund av den rådande vegetationen. Två stora stenblock ses ligga tillsammans med enstaka stenar synliga i markytan runt om. Mellan de stora stenblocken har en modern spritgömma varit.			
Kommentar	Anl. 109		
Bedömning av status	fast fornlämning		

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_10.JPG.

Objekt 5 - röse

Läge	Y 112 980	X 6 707 311	Z 19 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 2,0 x 2,0 x 0,3 meter		
Beskrivning			
Stensamlingen är troligen utraserade stenar från den intilliggande stengärdesgården då den kapats av nuvarande landsvägen.			
Kommentar	Anl. 120		
Bedömning av status	-		

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_06.JPG.

Objekt 6 - röse

Läge	Y 112 967	X 6 707 309	Z 19 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 2,9 x 2,7 x 0,2 meter		
Beskrivning			
Större stenar samlade på en mindre yta.			
Kommentar	Anl. 121		
Bedömning av status	fast fornlämning		

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_05.JPG.

Objekt 7 – röse

Läge	Y 112 938	X 6 707 299	Z 19 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 2,9 x 2,5 x 0,2 meter		
Beskrivning	Större stenar samlade på en mindre yta.		
Kommentar	Anl. 122.		
Bedömning av status	fast fornlämning		

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_07.JPG.

Objekt 8 – röse

Läge	Y 112 929	X 6 707 289	Z 18 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 3,5 x 2,9 x 0,3 meter		
Beskrivning	Ett tydligt mindre röse. Direkt till väster om anläggningen finns en grävd grop. Är detta dumpmassor från gropen?		
Kommentar	Anl. 160. Möjlig anläggning enligt Ilves 2014.		
Bedömning av status	fast fornlämning		

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_08.JPG.

Objekt 9 – röse

Läge	Y 112 932	X 6 707 343	Z 19 möh
Antal	1	Datering	YJå
Form och storlek	runt; 1,5 x 1,3 x 0,2 meter		
Beskrivning	Anläggningens avgränsning är svår att avgöra på grund av den rådande vegetationen. Underlaget känns knöligt som om stenar ligger där under i en koncentration.		
Kommentar	Anl. 161. Möjlig anläggning enligt Ilves 2014.		
Bedömning av status	fast fornlämning		

Översiktsbild från söder.
Foto: Victoria Gottberg / E210717_11.JPG.

Bilaga 2. Förteckning över digitala foton

Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
E210716_01	Översiktsbild anl. 108	S	VG	Stor sten syns med någon annan större sten synlig.
E210716_02	Översiktsbild anl. 107	N	VG	Under en enbuske ses enstaka sten.
E210716_03	Översiktsbild anl. 107	NO	VG	Under en enbuske ses enstaka sten.
E210716_04	Översiktsbild anl. 106	S	VG	Upphöjning i terrängen. Otydlig på grund av högt gräs. I söder ses enstaka sten i ytan.
E210716_05	Översiktsbild anl. 121	SSO	VG	Mindre stensamling av större sten.
E210716_06	Översiktsbild anl. 120	S	VG	Stensamling, troligen utraserade stenmassor från närliggande stengärdesgård.
E210716_07	Översiktsbild anl. 122	S	VG	Mindre stensamling av större sten.
E210716_08	Översiktsbild anl. 160	S	VG	Tydlig mindre hög, övervuxen av ängsblommor.
E210716_09	Översiktsbild anl. 109	NV	VG	Spritgömma i anläggning 109.
E210716_10	Översiktsbild anl. 109	S	VG	Två stora stenblock som antas vara en del av anläggning 109.
E210716_11	Översiktsbild anl. 161	S	VG	Under vegetationen känns underlaget knöligt som om sten ligger där under.
O210716_01	Översiktsbild	V	VG	NV området av södra delen av Sa 29.2.

Bilaga 2 - Kartutdrag över fast fornlämning Sa 29.2

Kartan visar fornlämningens Sa 29.2 nordliga utbredning där de anläggningar som mättes in vid besiktningstillfället 2021 är utmarkerade.

Den önskade utvidgningen av åkermarken är markerad med röda linjer. De anläggningar som berörs av arbetet är markerade i rött medan de anläggningar som inte berörs av arbetet är markerade i grönt.

Skala 1: 1 500.

Utlåtande

13.10.2021

MV/193/05.01.00/2021 1 (2)

Ålands landskapsregering
PB 1060
22111 MARIEHAMN

Referens ÅLR 2021/6002

Ärende **SALTVIK, Rubbande av del av fast fornlämning Sa 29.2.**

Ålands landskapsregering begär Museiverkets utlåtande angående rubbande av del av fast fornlämning Sa 29.2. Fornlämningen Sa 29.2. ligger på fastigheten 736-429-3-40 i Sålis by, i Saltvik kommun. Museiverket har behandlat ärendet i det särskilda sammanträdet den 12.10.2021 och avger utlåtande enligt följande.

Fornlämningen Sa 29.2. är ett höggravfält från yngre järnåldern. Rubbning har blivit aktuellt pga markägarens planer att utvidga åkermark. Ålands landskapsregerings kulturbyrå har genomfört en besiktning på platsen 2021. Besiktningens rapport finns i bilaga 1.

Landskapsregeringens kulturbyrå har konstaterat att den planerade utvidgningen av åkermark innebär ingrepp på fast fornlämning. Kulturbyrån har också bedömts att lämningens (anläggningar 109, 122, 160 och 161) karaktär som fast fornlämning är oklart och dess betydelse inte kan ses som omfattande. Endast anläggning 109 bedöms vara en gravhög och vetenskapligt värdefull.

I landskapsregeringens brev den 15.9.2021 till Museiverket (ÅLR 2021/6002) har presenterats tydligt och i detalj de arkeologiska undersöknings- och dokumentationsvillkoren som skall uppfyllas innan rubbande. Därmed ser Museiverket inget hinder för rubbande av de ovannämnda anläggningar och ev. gravhög 109.

Generaldirektör

Tiina Merisalo

Intendent

Satu Mikkonen - Hirvonen

För Ålands landskapsregering/Victoria Gottberg
kännedom

Bilaga 3. Insamlingspolicy, allmänna direktiv för Ålands museums samlingar.

Insamlingspolicy för den arkeologiska samlingen, Ålands museum

Varför den arkeologiska samlingen har en förtydligad samlingspolicy är för att den särskiljer sig och har andra förutsättningar för insamling än de andra samlingarna.

I denna samlingspolicy ingår följande dokument:

- Riktlinjer och anvisningar för hantering och inlämning av arkeologiska fynd
- Riktlinjer för hantering av föremålsgrupper
- Riktlinjer för fynddokumentation
- Dokumentet *Riktlinjer för hantering och förvaring av mänskliga kvarlevor vid Ålands museum* ingår i samlingspolicyen men är upprättat fristående från detta dokument.

Riktlinjer och anvisningar för hantering och inlämning av arkeologiska fynd

Grundläggande för policyen är att ICOMS rekommendationer för insamling och gallring skall följas.

Insamlingen av föremål till ÅMs arkeologiska samling sker huvudsakligen på två sätt: intern/extern överlåtelse av föremål från undersökningar, övervakningar, lösfynd eller dylikt, och lösfynd överlämnade direkt från privatperson till samlingsansvarig. De föremål som överlätes likabehandlas oavsett om det rör sig om extern eller intern aktör. Den interna aktören är i dagsläget Kulturmiljöenheten vid Kulturbyrån. Den samlingsansvarige vid ÅM avgör vilka lösfynd som slutligen tas in i samlingen.

Det skall i regel inte finnas några skillnader mellan interna/externa och andra aktörer utan likabehandling gällande villkor för insamling, dokumentation och fyndhantering är en förutsättning för god samlingsförvaltning.

Policyen och riktlinjerna kan revideras vid behov av Ålands museum i början av varje kalenderår.

Insamling och hantering av fyndmaterial skall ske i enlighet med Ålands museums anvisningar nedan:

Fyndhantering

- Fynden hanteras enligt principen en digital fyndpost = en ask/påse. Olika fyndtyper eller materialkategorier ska aldrig läggas i samma ask/påse. Observera att ÅM inte tar emot preparat, inkluderat jordprover.
- För stabilisering av fynd får INTE organiskt material användas. Eftersom det kan dra till sig skadedjur.
- Föremålen skall läggas i ändamålsenliga fyndaskar där fyndasken anpassas efter föremålets storlek och/eller volym. Tänk "komprimera utrymme".
- Fyndpåsar av plast/mini-grip och dylikt skall inte användas som långsiktig föremålsförvaring, undantag osteologiskt genomgått material med enligt standard godkända förvaringspåsar. Endast godkända fyndaskar som tillhandahålls av Ålands museum skall användas för fyndförvaring.
- Riktlinjer för hantering av olika material redogörs närmre längre ner.

Gallring och urval innan inlämning av fynd

- Massmaterial (tex tegel eller hantverksspill) ska i regel inte lämnas in till ÅM. Ett mindre representativt urval av materialet kan dock inlämnas om det anses relevant i relation till undersökningens syfte. Finns det goda skäl för att ett massmaterial ändå ska lämnas in måste det i förväg godkännas av ÅM.
- ÅM tar inte emot fynd, oavsett material, som är i så dåligt skick att användning och ett långsiktigt bevarande inte bedöms vara möjlig. Exempel på detta är starkt korroderade metallfynd. Gallrat material ska dokumenteras, gärna med foto eller röntgenbild, och det ska tydligt framgå i fyndtabellen att fynden är gallrade. Detta ska göras i ett eget för ändamålet avsett fält.
- Det skall inte göras någon särskiljning mellan ädelmetaller och övriga metaller. Alla metallföremål som anses vara relevanta för undersökningen skall tas in och konserveras. Gallrade föremål skall innan avyttring gås igenom med den samlingsansvarige vid ÅM.
- Jordprover och större kolprover tas i regel inte in i samlingen, yttersta undantag kan diskuteras. Dessa skall inte heller katalogiseras. Eventuella analyser skall genomföras av projektet och eventuell förvaring ombesörjs av projektansvarige eller ansvarig institution/enhet.

Lösfynd

- Vid lösfynd av forntida karaktär hittade av externa personer gäller de lagar och föreskrifter som fastställts. Den samlingsansvarige avgör vilka föremål som skall tas in i samlingen. Lösfynd kan även returneras till upphittaren efter dokumentation. Krav på inlösen råder gällande lagar och föreskrifter.
- Lösfynd från aktörer t.ex. externa projekt med tillstånd, Enheten för kulturarvsförvaltning och dylikt, skall det finnas en motivering till upptagning av lösfynd i samlingen. Kontextlösa fynd måste vara av speciellt art och tillföras som ett komplement till rådande samling, vilket den samlingsansvarige vid ÅM avgör.

Militärt material

- Påträffas t.ex. vapen, ammunition såsom granater, kanonkulor, kulor och dylikt skall polisen alltid kontaktas. Hantering skall undvikas pga explosionsrisk. Många av de "solida" kulorna innehåller krut, vilket måste destrueras/desarmeras av kunnig personal.
- Påträffas militärt material av privatpersoner eller andra aktörer vid undersökning skall alltid polis kontaktas av upphittaren. Enligt lag så tillhör allt militärt material Finska försvarsmakten, men kan upptas i samlingen efter godkännande av försvarsmakten. Det finns redan ett gediget material i samlingen så den samlingsansvarige avgör vad som behöver kompletteras till samlingen.

Marinarkeologiskt material

- Vattendränkta föremål skall med eftertanke tas in i samlingen. Alla föremål skall konserveras innan, gäller samtliga organiska material och metaller. Föredragningsvis dokumenteras föremålen noggrant och eventuella provtagningar görs innan föremålet återbördas till fyndplats eller destrueras.
- Vattendränkt trämaterial tas i regel inte in i samlingen. Dokumentera och provtagning är att föredra. I trämaterial kan dendroprover tas för analys.

Krav på konservering

- Fynd som är i behov av konservering ska enligt ÅM aktivt konserveras innan fyndinlämning. Med aktiv konservering menas åtgärder utförda av konservator som syftar till att få fram ytterligare information om fyndet och bromsa nedbrytningsförloppet.
- Det ska tydligt framgå i fyndlistan vilka fynd som aktivt konserverats.
- Kostnaden för konservering åligger inte ÅM.

Fyndmärkning

- Alla fynd ska katalogiseras och fyndaskar skall märkas synligt med blyerts, både på insidan och utsidan med accessionsnummer samt fyndnummer enligt exempel; ÅM 353:122. Ingen märkning på själva fyndet skall göras. De märkta fyndaskarna skall sorteras enligt nummerordning i fyndträlådorna.

Accessionsnummer

- Accessionsnummer ges av den föremålsansvarige antikvarien vid ÅM.
- Innan accessionsnumret ges och katalogisering genomförs skall en genomgång av fyndmaterialet göras tillsammans med den föremålsansvarige.
- Eventuell gallring sker innan katalogisering.

Riktlinjer för hantering av föremålsgrupper

Metaller

- Skall rengöras varsamt utan vatten. Innan konservering skall de förvaras i klimatanpassat utrymme eller i försluten ask med nytt eller regenererat silicagel (får inte komma i kontakt med varandra). Föremål i magasin förvaras i syrafria fyndaskar (utan lock).

Vattendränkta föremål

- Skall förvaras vattendränkta. Konsultera konservator. Detta är ingen långtidslösning utan åtgärd måste beslutas relativt omgående.

Textil

- Ingen rengöring, konsultera textilkonservator. Ska läggas i syrafria fyndaskar (utan lock) om inte textilkonservator rekommenderar annat.

Osteologiskt material

- Rengörs noggrant och vid våtrengöring skall alltid avjoniserat vatten (destillerat vatten) användas. Detta på grund av att undvika kontaminering av benmaterialet inför en kemisk analys. Materialet måste torkas ordentligt innan packning.

Osteologiskt material på analys

- Osteologiskt material ska packas i kraftiga plastpåsar vid behov. Påsen försluts då genom att kanten viks ned och häftas ihop med fyndetiketten fäst på påsens insida. Minigrippåsar med vita skrivfält får inte användas.
- Benen måste vara torra innan de packas. Gör gärna några små lufthål i påsen.

Ekofakter

- Ekofakter, dvs frampreparerade material med kulturell betydelse för platsen/kontexten, såsom fröer, nötskal och dylikt, kan lämnas in om de anses ha betydelse för tolkningen av undersökningen eller för att möjliggöra kontroll och eventuell upprepning av analyser.
- Liksom för övrigt fyndmaterial tar ÅM emot ekofakter under förutsättning att de kan bevaras på ett för framtiden hållbart sätt och att de är helt torra vid inlämning. Icke förkolnat material kan med fördel frystorkas.
- Ekofakter ska packas i ändamålsenliga glasburkar med tätslutande lock alt. provrör med lock eller Microcentrifugrör med lock (fås av samlingsansvarige/konservator). Behållaren placeras i en fyndask där fyndnummret tydligt är påskrivet. Behållaren ska också märkas med fyndnumret så att fynden kan identifieras.

Kolprover

- Kolprover kan tas in i samlingen om de anses ha betydelse för tolkningen av undersökningen eller för att möjliggöra kontroll och eventuell upprepning av analyser. Liksom för övrigt fyndmaterial tar ÅM emot kolprover under förutsättning att de kan bevaras på ett för framtiden hållbart sätt och att de är helt torra vid inlämning. Förvara i aluminiumfolie i fyndask, ej påse.
- OBS! Vid ^{14}C -analyser där träkolprover används skall en vedartsanalys föregås innan ^{14}C -analysen. Detta pga att trädets egen livslängd kan vara avgörande på resultatet (Ek är dåligt – växer länge och långsamt. Hassel är bra – växer snabbt) Stora kolbitar är inte bra material, lämpligt är tex små grenar. Att föredra är frön och nötskal i första hand.

Stora föremål

- Stora och tunga föremål som inte kan inpassas i backar (tex malstenar) ska läggas på pall samt märkas med arkivfast penna men lackad underyta (fråga konservatorn efter lack). Som stort tungt föremål räknas föremål som väger mer än ca 7 kg.
- Märkningen ska om möjligt göras på en undanskymd del av föremålet. Utöver märkningen ska föremålet förses med en fyndetikett som hängs på eller fästs i anslutning till fyndet.
- Speciallösningar kan även förekomma för organiskt material, tex större delar av läder, trä och textilier samt för större hoplimate kÄrl som inte heller rymms i en fyndback.

Övrigt fyndmaterial

- Övriga fynd läggs i standard fyndaskar, anpassa storleken på asken efter föremålets volym/storlek.

Riktlinjer för Fynddokumentation

Analoga fyndlistor

- 2 stycken exemplar skall lämnas in till samlingsansvarig för arkivering. De skall innehålla all nödvändig information och kommentarer. En exporterad fyndlista från Accessdatabasen där onödiga kolumner rensats bort ger en bra fyndlista. De skall inte skrivas ut på officiellt papper.

Digital fyndkatalog

- Projektansvarige ansvarar för att all nödvändig information om fynden skrivs in i accessdatabasen. En accessionspost upprättas i databasen av den samlingsansvarige. Inmatningen sker först när genomgång av fyndmaterialet gjorts tillsammans med den samlingsansvarige. Projektledaren ansvarar för att all information är korrekt i fynddatabasen.
- Vid upprättande av fyndkatalog är det nödvändigt att alla som matar in information gör lika och benämner föremålen likadant enligt förbestämda sakord och benämningar.
- Ett exemplar av fyndlistan skall skickas i pdf-format till den samlingsansvarige, förslagsvis en konverterad version från analoga fyndlistan från accessdatabasen.

Övergripande riktlinjer vid inmatning i fynddatabas:

- Sakord, föremålstyp och del ska alltid anges i obestämd form. singularis, tex "spänne", "treflikigt" eller "spik", "kistspik", därefter anges material, antal och vikt (i gram). Obestämbara fynd anges som sakord = "föremål" alternativt "fragment". Om föremålet består av fler än ett materialslag, ange alla och särskilj med kommatecken, tex "järn, silver" eller "brons, guld, granat". Är man osäker på material ange materialen med "/" i mellan, tex ben/horn. Använd sakordslista!
- Med undantag av beskrivningsfältet får ingen information i fyndtabellen kombineras med frågetecken, citationstecken eller andra liknande tecken. Råder osäkerhet om något ska detta anges i särskild kolumn, exempelvis i beskrivningsfältet eller i en anmärkningskolumn.

Konserveringsrapporter och analysrapporter

- Kopior av eventuella konserveringsrapporter och analysrapporter ska översändas i digital form tillsammans med den digitala fyndtabellen (pdf-format). Exempel på analysrapporter är 14C-analyser, vedartsanalyser, lipidanalyser på keramik, makrofossilanalys osv.

Rapporter, kartor, utlåtanden, förrättningar m.m.

- Skall 1 exemplar skrivas ut på officiellt papper och ges till den samlingsansvarige för arkivering.
- IK-kartor skall skrivas ut på plastfilm och maximalt i A3-storlek (skall vara i skala).

Dokumentet upprättade av Antikvarie Veronica Lindholm.

Dokumentet reviderat 07.01.2020

Dokument reviderat 09.12.2021 av vik antikvarie Freya Roe.

Originaldokumentet förvaras under W:\Utbildning och kultur\Museum\ÅLANDS

MUSEUM\STYRDOKUMENT\Arkeologiska samlingen styrdokument

Dokumentet baserar sig i stort sett från:

- Riktlinjer för hantering och förvaring av mänskliga kvarlevor vid Historiska museet i Lund
- Samlingspolicy för Kalmar läns museum

- Statens historiska museers (SHMM:s) anvisningar för hantering och inlämning av arkeologiska fynd.

Ålands Museum

Redovisning av utfört arkeologiskt uppdrag

Projektnummer: ÅM AU 2202
Dnr: ÅLR 2022/2055
Projektamn: Arkeologisk undersökning, Sålis
Typ av uppdrag: Arkeologisk undersökning
Projektid: Försommaren/sommaren 2022, totalt 9 veckor
Fälttid: 4 veckor

Faktureringsadress:

Fo-nummer:

Kostnads kalkyl med kostnadstak

	Timmar/antal	à euro	Summa €
Egna tjänster:			
Arkeolog, fältarbete	290	55,00	15 950,00
Arkeolog, kontor	181,25	55,00	9 968,75
Delkostnad (exkl. moms):			25 918,75
Inköpta tjänster:			
Grävmaskinist	20	70,00	1 400,00
Delkostnad (exkl. moms):			1 400,00
Övriga tjänster/material:			
-	0	0	0,00
Delkostnad (exkl. moms):			0,00
Totala kostnader (exkl. moms):			27 318,75 €

Reella kostnader

	Timmar/antal	à euro	Summa €
Egna tjänster:			
Arkeolog 1, fältarbete	145	55,00	7 975,00
Arkeolog 1, kontor	90,625	55,00	4 984,38
Arkeolog 2, fältarbete	145	55,00	7 975,00
Arkeolog 2, kontor	90,625	55,00	4 984,38
Delkostnad (exkl. moms):			25 918,75
Inköpta tjänster:			
Grävmaskinist, fält	20	70,00	1 400,00
Delkostnad (exkl. moms):			1 400,00
Övriga tjänster/material:			
-	0	0	0
Delkostnad (exkl. moms):			0
Totala kostnader (exkl. moms):			27 318,75

Övriga tjänster/kostnader som täcks av arkeologernas timlön

	Antal:	Summa €
Ångströms lab. 14C-dat.	1	300,00
Ångströms lab. 14C-dat.	1	300,00
Ångströms lab. 14C-dat.	1	300,00
Konservering av metall		2000,00
Axrent, personalbarack, 28 dagar	1	672,00
Övrig förbrukning; fyndhantering, samlingsvård, packningsmaterial		450,00
Total summa övriga tjänster/kostnader:		4 022,00

Hänvisning
Beslut 272 U3a, dat. 30.11.2021

Ålands museum, härst.

Kontaktperson
Antikvarie Jenni Lucenius

Ärende

Arkeologisk undersökning av fast fornlämning Su 15.1 i Lövvik, Sund

Ärende

Ålands landskapsregering har vid beslut (brev 272 U3a, dat. 30.11.2021) gällande anhållan om tillstånd att rubba en del av fast fornlämning Su 15.1 gjort bedömningen att tillståndet för rubbandet av en skadad gravhög (anläggningen 47) kan beviljas efter att en arkeologisk undersökning gjorts på platsen.

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt med stöd av 10 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (nedan fornminneslagen) att genomföra arkeologisk undersökning av delar av fast fornlämning Su 15.1 i Lövvik, Sunds kommun.

Uppdraget att genomföra undersökningen tilldelas till Ålands museum med en kostnad på upp till 20 445 euro samt genom ett tillstånd på följande villkor:

1. Ålands museum ska genomföra undersökningen i enlighet med ansökan, den fastslagna undersökningsplanen och villkoren som ställs i detta beslut. Väsentliga ändringar i undersökningsplanen måste godkännas av Kulturbyrån.
2. Undersökningens ansvariga ledare är Fil. mast Victoria Gottberg
3. Tillståndet för den arkeologiska fältundersökningen gäller den yta och den omfattning som framgår av landskapsregeringens rubbningstillstånd (brev 272 U3a, dat. 30.11.2021) och som definierats i den av Ålands museum inlämnade undersökningsrapporten.
4. Ålands museum ska utreda eventuella tillståndsförfaranden från andra myndigheter och ansvarar även för eventuella avtal med fastighetsägaren. Tidpunkt för arkeologiska undersökningar ska i god tid meddelas till fastighetsägaren.
5. Undersökningen ska planeras och utföras så att den inte orsakar fastighetsägaren

eller någon annan sådan skada, som berättigar dessa parter till ersättning från Ålands landskapsregering.

6. Fynd samlas in i enlighet med den inlämnade undersökningsplanen.
7. Om det under undersökningen påträffas oväntade fynd eller avvikande arkeologiska anläggningar med särskilda skydds-, förvarings- eller konserveringsbehov ska den som beviljats undersökningstillstånd omedelbart kontakta Kulturbyrån, som beslutar om fortsatta åtgärder.
8. Ålands museum ska leverera en undersökningsrapport till Kulturbyrån inom den tidsram som presenterats i undersökningsplanen.
9. Rapporten ska innehålla åtminstone följande bilagor: en fotolista där de med rapporten överlämnade digitala fotografierna finns listade, en fyndlista där de i projektet katalogiserade fynden finns listade samt kopior på kartor och ritningar.
10. Med rapporten skall även GIS-data inlämnas till landskapsregeringen enligt följande: area- fil för undersökningsområdet till sin helhet, samt för de ytor som har undersökts genom markingrepp (grävda ytor), samt de delar av fornlämningar som rubbats om de inte sammanfaller med föregående. Data ska överlämnas som Shape-filer i EUREF FIN TM35FIN/N2000-koordinatsystem. Dessa data ligger till grund för upprätthållande av fornminnesregister och övriga kartbaserade register vid Ålands landskapsregering.
11. Den fysiska undersökningsrapporten jämte bilagor arkiveras hos Ålands museum och behandlas enligt Offentlighetslag (2021:79) för Åland.
12. Undersökningen följer Museiverkets kvalitetsanvisningar och principer för god vetenskaplig praxis.
13. Allmänt omfattar landskapsregeringen de riktlinjer för arkeologiska rapporter som följer Museiverkets kvalitetsanvisningar om arkeologisk rapportering (kapitel 6.4) till den del de är ändamålsenliga och applicerbara på åländsk lagstiftning.
<https://www.museovirasto.fi/sv/kulturmiljo/arkeologiskt-kulturarv/undersokning-av-det-arkeologiska-kulturarvet/kvalitetsanvisningar-for-arkeologiska-faltarbeten>.

Motivering

Fastighetsägaren har den 5.9.2021 anhållit om att få tillstånd att rubba två gravhögar på fast fornlämning Su 15.1, då fastighetsägaren planerar att bygga en stuga i anknäytning fornlämningens område. Landskapsregeringen har i sitt beslut i ärendet den 30.11.2021 gjort bedömningen att gravhög nr. 47, som berörs av utökad användning av körvägen på plats, orsakar oskäligt stor olägenhet för fortsatt nyttjande av körvägen i förhållande till

fornlämningens betydelse. Därmed kan tillstånd för rubbande av gravhögen beviljas, med villkor att lämningen undersöks arkeologiskt.

Den berörda gravanläggning nr. 47 kunde vid besiktningstillfället konstateras vara skadad av den övergående körvägen och trafiken. Körvägen används idag av hävd, vilket gör att fastighetsägaren inte kan anses vara skyldig att avstå dess användning. Då anläggning 47 är skadad är dess vetenskapliga värde hotat och kommer successivt att minska ytterligare om vägen fortsätter att användas. Rubbning av anläggningen bedömdes som skälig då en arkeologisk undersökning av anläggningen möjliggör att lämningens resterande vetenskapliga värde på så sätt tas tillvara.

Landskapsregeringen kan med stöd av 10 § i fornminneslagen och på villkor som den bestämmer, ge tillstånd åt annan att undersöka en fornlämning. Landskapsregeringen bedömer att undersökningen av anläggning 47 kan genomföras arkeologiskt för hand. Det arkeologiska arbetet ska omfatta dokumentation, analys och avrapportering, enligt vedertagen och god arkeologisk praxis. Den arkeologiska undersökningen bekostas av Ålands landskapsregering, som ansvarar för val av arkeologisk aktör för detta uppdrag.

Ålands landskapsregering anlitar Ålands museum för det arkeologiska fältarbetet med syfte att rubba en anläggning inom fast fornlämning Su 15.1, ett höggravfält från järnåldern. Enligt Ålands museums undersökningsplan jämte kostnadsberäkning består den arkeologiska undersökningen av fältarbete som pågår under en tre veckors period följt av efterarbete och avrapportering under fyra veckor, förutsatt att inget oväntat framkommer i samband med undersökningen. I sådant fall skall Kulturbyrån utan dröjsmål kontaktas för beslut om vidare åtgärder. Den arkeologiska undersökningen ska utföras och avrapporteras under våren/sommaren 2022.

Kulturbyrån konstaterar att Ålands museums definierade undersökningsyta omfattar gravhögen anläggning 47 jämte en 2 meters yta omkring denna. Fältmetodikerna består av kontextuell utgrävning av gravhögen för hand med speciell betoning på att utreda vetenskapliga frågeställningar rörande gravhögens konstruktion, kremeringsritualen samt en översiktlig analys av benmaterialet för att fastställa art, kön och ålder. Även körvägens orsakade skada på gravhögen kommer att utredas i samband med undersökningen. Samtliga fynd som kan relateras till aktiviteterna och det forna landskapet i området kommer att samlas in och fynden katalogiseras till Ålands museums samlingar. Metallföremål ska konserveras. Undersökningen dokumenteras enligt arkeologisk precisionsstandard samt med möjlighet till förmedling av resultaten genom 3D-modeller.

Undersökningen planeras och genomförs i samarbete med Kulturbyrån, samt med fastighetsägaren genom att överenskomma om praktiska arrangemang i samband med fältarbetet. Efter utgrävningen skall schaktet fyllas igen och platsen återställas. Undersökningsrapport inklusive bilagor ska tillställas Ålands landskapsregering inom överenskommen tid. Dokumentation, tillvägagångssätt i fält- och efterarbete samt

forskningsetiska principer uppfyller de allmänna krav som anges i kvalitetsanvisningar för arkeologiska fältarbeten i Finland, utgivna av museiverket 2016.

Landskapsregeringen bedömer med stöd av 10 § i fornminneslagen samt med beaktande av den undersökningsplan som sökanden lämnat, att tillstånd för en arkeologisk undersökning kan beviljas.

Tillämpade lagrum

1 och 10 §§ Landskapslag (1965:9) om fornminnen
Offentlighetslag (2021:79) för Åland

Ändringssökande

Besväransvisning till beslutet bifogas

Minister

Annika Hambrudd

Enhetschef

Mikko Helminen

BILAGOR Bilaga 1. Undersökningsplan för arkeologisk undersökning av en gravhög på höggravfältet Su 15.1 i Lövvik by, Sund. Ålands museum.

FÖR KÄNNEDOM Museiverket, <kirjaamo@museovirasto.fi>

Undersökningsplan för arkeologisk undersökning av en gravhög på höggravfältet Su 15.1 i Lövvik by, Sund

Kontaktuppgifter

Anbudsgivare Ålands museum, kulturarvsenheten	Kontaktperson för anbudet Victoria Gottberg
Anbudsgivandes FO-nummer 0145076-7	Kontaktpersonens telefonnummer 018 25 422
Anbudsgivandes postadress Ålands landskapsregering Ålands museum PB 1060 AX-22111 Mariehamn	Kontaktpersonens e-postadress victoria.gottberg@regeringen.ax E-postadress till vilken meddelande om tilldelningsbeslut ska skickas victoria.gottberg@regeringen.ax

Fornlämning för undersökning

Fornlämning Su 15.1, Lövvik by	Uppdragshänvisning ÅLR 2022/2056
Typ Höggravfält	Undersökningstyp Arkeologisk undersökning
Datering Yngre järnålder	Undersökningsorsak Gravhög ligger i körväg
Fastighet 771-415-1-1	Markägare Benny Klingberg

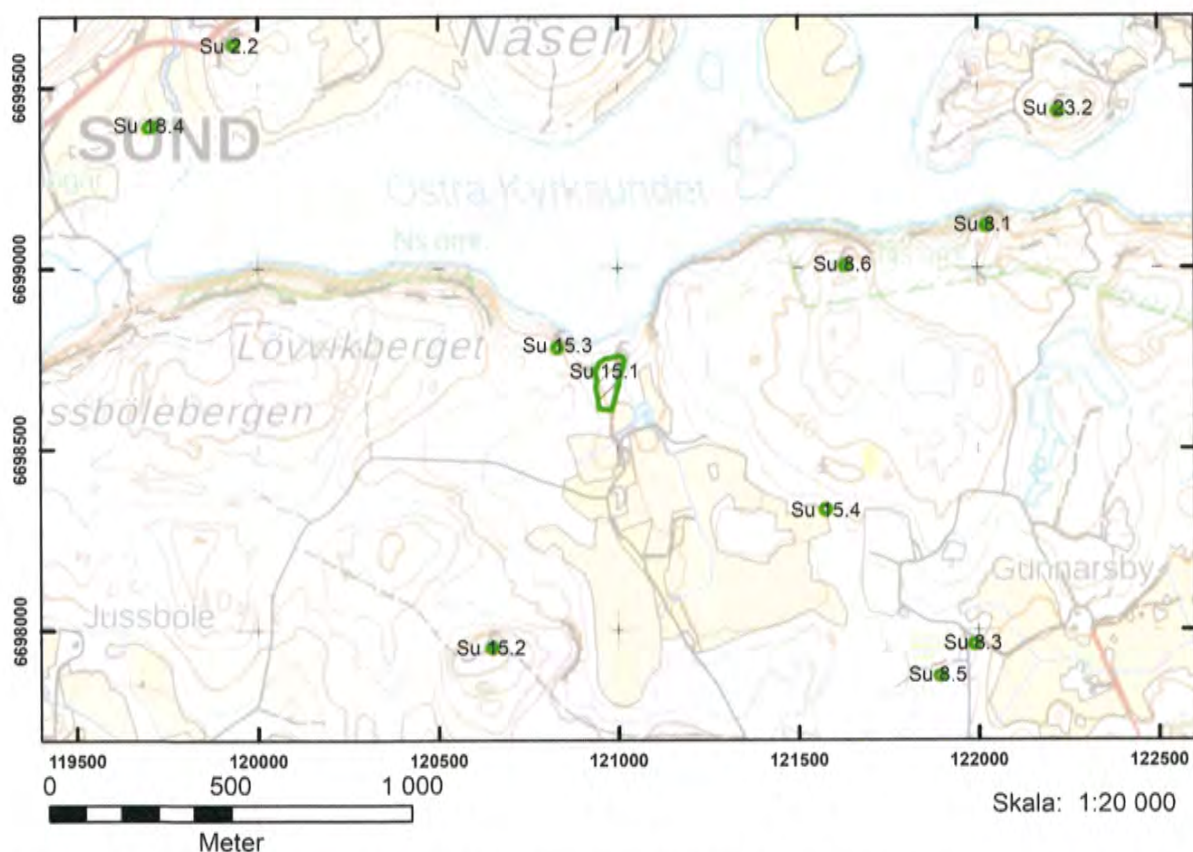
Tidsplan och personal

Grävledare <i>Fil. mast.</i> i arkeologi Victoria Gottberg	Period för fält Våren 2022
Personal <i>Fil. kand.</i> i arkeologi och osteologi Rudolf Gustavsson	Period för efterarbete Sommaren 2022

Uppdrag

Ålands museum har av kulturbyrån vid Ålands landskapsregering tagit del av informationen om att en gravhög (anläggning 47) på ett höggravfält från yngre järnålder, benämnt Su 15.1, i Lövvik by, Sund, behöver genomgå en arkeologisk undersökning. Undersökningen är nödvändig, eftersom gravhögen ligger begraven i en körväg och utsätts därmed för slitage från överkörande trafik.

Ålands museum lämnar härmed in följande undersökningsplan för utförandet av arkeologisk undersökning av gravhög 47 på gravfält Su 15.1 i Lövvik, Sund. Genomförandet följer den nedan beskrivna undersökningsplanen. Kontaktperson är Victoria Gottberg, tel. 018 25 422.

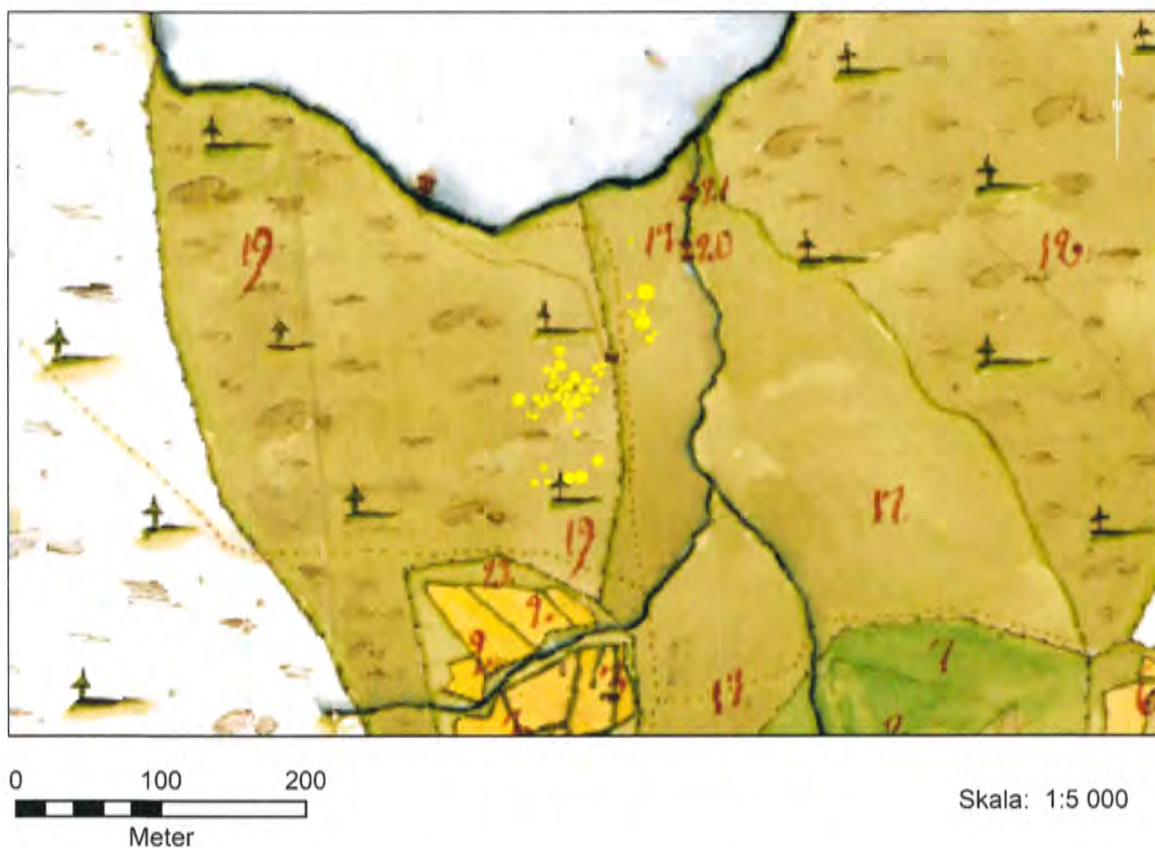
Figur 1. Översiktskarta över höggravfältet Su 15.1 i Lövvik, Sund, samt andra närliggande fornlämningar markerade i grönt med deras fornlämningsnummer synliga.

Undersökningsplan

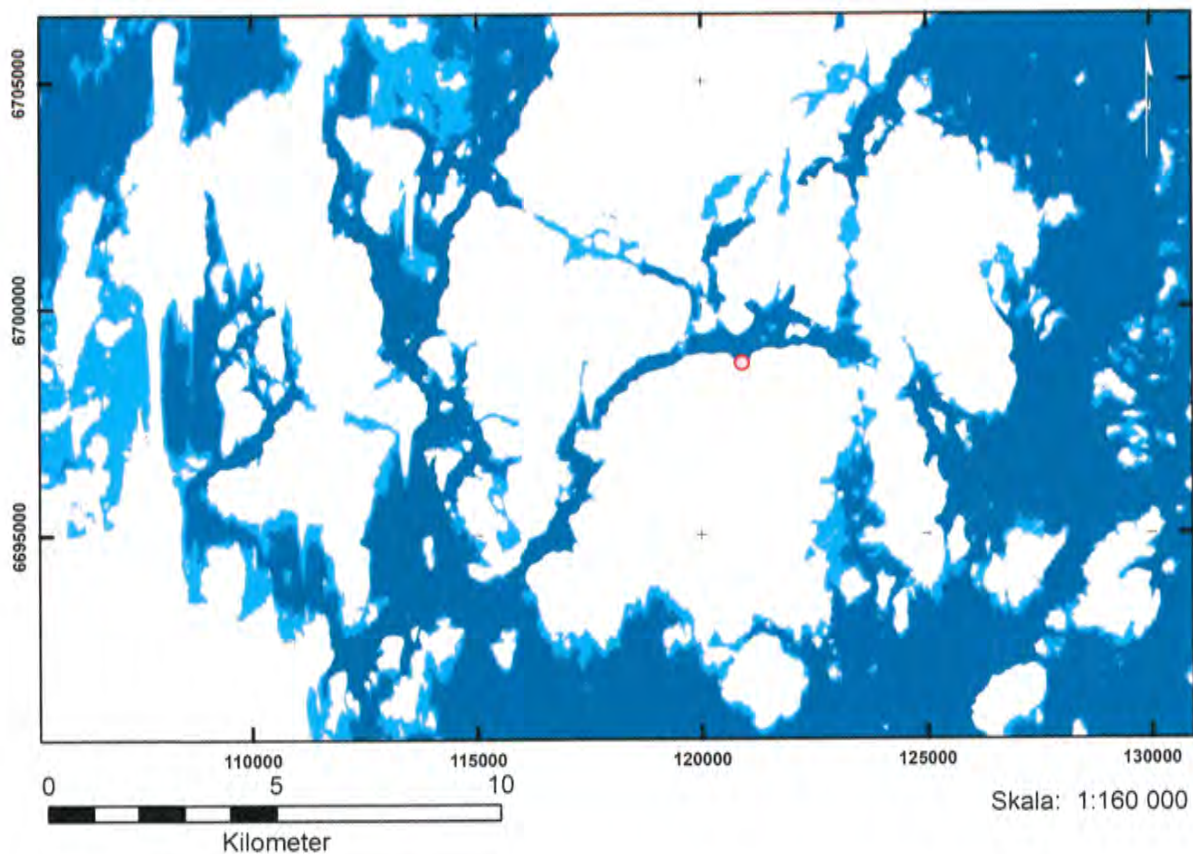
Kortfattad historisk och topografisk kontext av höggravfält Su 15.1

Lövvik by i Sund har en lång kontinuitet av mänsklig aktivitet. I byn finns boplatsslämningar från stenåldern, rösegravar från bronsåldern, höggravfält från yngre järnåldern och ett välbevarat landskap från den historiska tiden. Än idag ses tidigmoderna husgrunder och det historiska odlingslandskapet med dess körvägar hålls ännu öppna tack vare fårbeta. Hittills har inga arkeologiska utgrävningar utförts i byn, vilket betyder att den rådande arkeologiska undersökningen på höggravfält Su 15.1 är den första någonsin i Lövvik.

År 1537 vet vi att bonden Marcilius från *Löuffuik* bodde i byn (Ålands kulturstiftelse 1964: 54). På skattebeläggningsskattan från 1746 (Å15 Sund 16:1) ses redan dagens körväg i Lövvik löpa norrut, ner till Östra Kyrksundet, till vad som tycks vara en liten hamn. Längs diket öster om vägen finns två markeringar vilka representerar Lövvik hemmans (nr 20) och Björby bys (nr 21) skvaltkvarnar, se fig. 2. Lövvik har alltså varit en mindre samlingsplats för sädesmalning under 1700-talet – och kanske även tidigare. Under mitten av 1900-talet lämnar den sista permanent bosatta människan byn.

Figur 2. Gravhögar för höggravfält Su 15.1 (gult) projicerade över kartutdrag från 1746-års skatteläggningsskatta över Lövvik by.

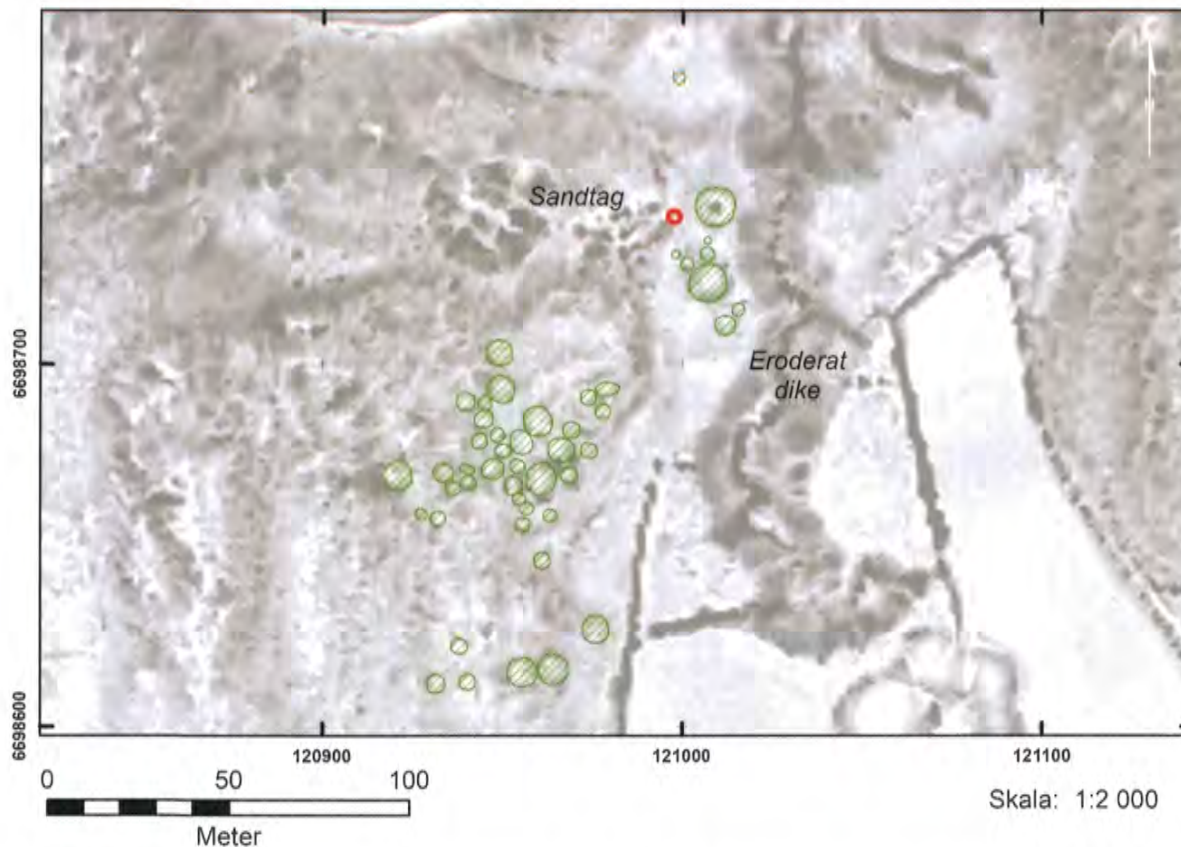

Figur 3. Kartan visar den approximativa havsnivån för yngre järnålder (ca 8 meter över dagens havsytta). Platsen för högggravfält Su 15.1 är markerad i rött.

Högggravfält Su 15.1 är beläget i gles tallskog i en nordsluttning som löper ned mot Östra Kyrksundets södra strand. Under den yngre järnåldern var Östra Kyrksundet en fjärd som kopplades samman med havet genom passager som mynnade ut i Simskälafjärden i norr och Lumparn i sydväst (se fig. 3). Gravfältet låg därmed skyddat från det öppna havet samtidigt som det låg tillgängligt för förbipasserande sjöfarare. Under den äldre järnåldern mynnade även samma fjärd ut i Kvarnboviken i nordväst, intill boplatzlämningen Sa 14.9 vilken härstammar från den yngre järnålderns första hälft (Ilves, 2017).

Gravfältet löper i en nord-sydlig riktning och delas på två av den nord-sydgående körvägen (under vilken undersökningsobjektet anläggning 47 ligger). Totalt består gravfältet ut av 49 låga men tydligt välvda anläggningar. Senast år 2021 registrerades en ny gravhög på fornlämningen (anläggning 49) i samband med en besiktning av fornlämningen och dess närområde. Denna anläggning är den nordligaste på hela gravfältet (Gottberg 2021).

Gravfältet avgränsas i nordvästlig och östlig riktning av rester från moderna aktiviteter. I nordväst finns lämningar efter ett sandtag som idag karakteriseras av gräsbevuxna gropar. I öster rinner det historiska diket som med tidens tand har eroderat och grävt sig både djupare och bredare ned i marken, se figur 4.

Figur 4. Kartan visar samtliga anläggningar på höggravfält Su 15.1 med den aktuella anläggning 47 markerad i rött, projicerat över LIDAR SVF (Kokalj et al. 2011: 263–273; Zakšek et al. 2011: 398–415). Nordväst om gravfälter framställs sandragen samt en gräpig yta i marker. Det eroderade diket ses i öst.

Syfte och frågeställningar

Undersökningen av gravhög 47 på höggravfält Su 15.1 grävs ut med det primära syftet att rädda och bevara gravhögens information som annars riskerar att gå förlorad om ingen arkeologisk insats görs. Det är därmed av intresse att, utöver tillvaratagandet av det arkeologiska materialet, studera och utvärdera eventuella skador på gravhögen som har orsakats av körvägen. Resultatet av detta kan komma till hjälp då man i framtiden stöter på liknande fall och antikvariskt behöver utvärdera behovet av en arkeologisk undersökning. Eventuella skador som förorsakats av vägen torde beröra främst de övre delarna av högen.

Gällande gravhögen är frågeställningen att utvärdera hur den har konstruerats och vilka konstruktionselement som finns i anläggningen. Detta inkluderar förekomsten av brandlager, stenpackning och eventuella speciella konstruktionsdetaljer som kantkedja eller resta stenar samt fyndmaterial. En identifierad kunskapslucka gällande gravhögar från yngre järnålder gäller utförandet av kremeringsritualen och hanteringen av de brända benen i gravritualen. Detta kan belysas genom en detaljerad undersökning av deponeringsomständigheterna i framför allt brandlagret där målet är att avgöra om det är fråga om en bålplats eller om bålresterna har flyttats till platsen. Särskilda åtgärder vidtas för tillvaratagandet av fyndmaterialet och dokumentationen av detta i fält. Beroende på observationer som belyser deponeringsomständigheterna genomförs undersökningen av brandlagret på ett sådant sätt att informationen kan säkras genom en i huvudsak digital dokumentation.

Frågeställningarna för denna undersökning kan sammanfattas som följande:

- Vilken typ av skada har körvägen orsakat på gravhögen och dess material?
- Utvärdera gravhögens konstruktion, konstruktionselement samt kremeringsritualen.
- Vilka aktiviteter har skett innan och efter det att gravhögen anlades?

Personal och ansvarsområden

Fältarbetet utförs under en tre veckors period följt av fyra veckor efterarbete och avrapportering. Arbetet kommer att utföras av två utbildade arkeologer, *fil.kand.* Rudolf Gustavsson och *fil.mast.* Victoria Gottberg. Gottberg fungerar som undersökningsledare.

Efter fältarbetet kommer arbetet att fördelas jämnt mellan arkeologerna. Gottberg ansvarar för sammanställningen av samtligt dokumentationsmaterial och Gustavsson ansvarar för fyndhanteringen samt utplockningen av provmaterial.

Daterbart material kommer att skickas till Ångströms laboratorium i Uppsala, Sverige, för datering.

Utgrävningens omfattning och utgrävningsmetodik

Fältarbetet förväntas börja under våren 2022 och pågå i totalt tre veckor. Inom denna tidsram förväntas anläggning 47 vara totalundersökt.

Tidpunkten för utgrävningen kommer i god tid meddelas till fastighetsägaren. Eftersom undersökningsytan ligger mitt i en körväg behöver Ålands museum tillsammans med fastighetsägaren och i samråd med kulturbyrån komma överens om en tillfällig körrutt ner till vattnet om fastighetsägaren så önskar. Om förändringar i tidsschemat uppstår kommer kulturbyrån ofördröjligen att meddelas om detta.

Undersökningen omfattar till ytan hela anläggning 47 samt en två meters radie från anläggningens yttersta gräns (se bilaga 1). Vid 1978 års besiktning av gravfältet mättes anläggningen till 3,5 meter i nord-sydlig riktning och 3,0 meter i öst-västlig riktning. Höjden för gravhögen är okänt (Ålands museums registerkartotek).

Utgrävningen kommer att ske genom manuell grävning och generellt kontextuella metoder, vilket betyder att den yngsta händelsen/kontexten grävs ut först och därefter gräver man ut de kronologiskt följande händelserna. Inför undersökningen anses gravhögen, gravgömman/-urnan och det eventuella brandlagret ha tillkommit vid enhetligt skilda händelser. Gravhögen, gravgömman och brandlagret kan därmed, och kommer att, tolkas som sina egna kontexter under undersökningens gång. Vägen som täcker anläggningen har anor tillbaka till åtminstone 1700-talet och har troligen i flera omgångar byggts upp och förstärkts. Varje tillbyggnad för vägen är sin egen kontext.

Undersökningen i fält kommer att inledas med att ta bort vägens ytskikt med hjälp av grävmaskin och hacka tills det att originalytan av gravhögen träder fram, därefter utvidgas schaktet ytterligare två meter från gravhögens yttre kant. Detta görs för att undersöka anläggningens i lag fastställda skyddsområde (i enlighet med 5 § i Landskapslagen (1965:9) om fornminnen) och för få en bättre uppfattning om anläggningens ytterkant samt för att upptäcka eventuella konstruktioner omkring anläggningen. Gravhögen kommer att grävas ut i tekniska lager om 5 cm och en profilbank kommer att tillfälligt lämnas för att identifiera gravens konstruktion i profil. Därefter kan profilbanken tas ned för att dokumentera gravhögens nedersta stenvarv i plan och utgrävning av den potentiella gravgömman kan fortskrida.

Gravgömman föredras att grävas ut i fält *in situ*. Om gravläggningen består av en gravurna som inte främjas av att grävas ut i fältmiljö ska gravurnan tas in som preparat och grävas ut inomhus under mer kontrollerade förhållanden.

Om ett brandlager ligger under gravhögen ska ett särskilt fokus läggas denna kontext och grävas ut så noggrant som möjligt för att besvara frågeställningen gällande kremationsritualen. Från en kontext som ett brandlager behöver jordprover samlas in. Proverna kan sedan användas för eventuella makroanalyser.

Om sedan tidigare okända fornlämningar träder fram under utgrävningen ska kulturbyrån omedelbart kontaktas och tas till utgrävningsplatsen för en vidare bedömning.

Under utgrävningen kommer gravhögens kontexter dokumenteras i ord, bild och ritningar samt mätas in med precision. Bilddokumentationen ska ske på sådant sätt att resultatet både blir illustrativt och att bilderna kan användas för att skapa 3D-modeller av gravhögen.

Efter utgrävningen ska schaktet fyllas igen och vägen återställas.

Fyndhantering

Samtliga fynd av förhistorisk karaktär ska dokumenteras och tas in. Hanteringen av fynd från fält till kontor kommer att behandlas i enlighet med Ålands museums anvisningar (se bilaga 2). Historiskt material ska till en början samlas in, men kan vid fyndhanteringsprocessen sållas bort om det anses nödvändigt. Detta sker i samråd med kulturbyrån och Ålands museums samlingsantikvarie. Fynd av historisk karaktär som bidrar till berättelsen om platsens historia önskas att sparas.

Inga fynd kommer att förvaras ute i fält, utan efter varje fältdag kommer de insamlade fynden tas in till platskontoret Ribacka i Kastelholm, Sund, där fynden kommer förvaras i ett designerat rum. Byggnaden, i vilket rummet befinner sig i, är låst och endast personer med behörighet har möjlighet att ta sig in i byggnaden.

Fynden kommer på ett korrekt sätt i enlighet med Ålands museums anvisningar rengöras, katalogiseras och numreras innan de lämnas över till Ålands landskapsregering, Ålands museum. Lika så ska metallföremål katalogiseras och skickas för konservering innan det överförs till Ålands museums metallmagasin för förvaring. En summa på 2000 euro har reserverats för konservering av två till tre metallföremål.

Eventuella lösa fornföremål som mottagits eller på andra sätt tillvaratagits i samband med undersökningen men som inte kan sättas i samband med den, ska utan dröjsmål tillställas landskapsregeringen, tillsammans med information dess fyndplats och fyndomständigheter.

Efterarbete

Fyra veckor kommer tillägnas efterarbetet. Victoria Gottberg ansvarar för avrapportering, renritning av kartor, bildhantering och sammanställning av allt material inför leveransen. Rudolf Gustavsson ansvarar för utplockningen av passligt material för naturvetenskapliga analyser, fyndhanteringen samt utför en översiktlig osteoarkeologisk analys av benmaterialet.

Den osteoarkeologiska analysen utförs i syfte att säkerställa information för köns- och åldersbedömning av de mänskliga kvarlevorna samt artbestämna övrigt benmaterial om sådant finns. En bedömning av fragmentering och förbränning görs för att belysa kremeringen och hanteringen av de mänskliga lämningarna. Passande skelettmaterial från människa – eller andra lämpliga fynd – kommer väljas ut och att skickas till datering.

En färdig undersökningsrapport med renritade ritningar och kompletta foto-, fynd-, ritnings- samt andra förteckningar kommer slutligen levereras till kulturbyrån. Efter avslutat projekt önskas ett möte hållas mellan kulturbyrån, Ålands museum och markägaren för att konstatera att fornlämningen är undersökt och rubbad och marken återställd till önskat läge.

Provhantering

Under utgrävningen kommer en större mängd provmaterial samlas in än vad som egentligen kommer att genomgå naturvetenskapliga analyser inom projektet. Detta görs i syfte att säkerställa kunskapspotentialen för en framtida forskning av det utgrävda materialet.

Jordprover tas inom kontexter där det bedöms kunna ge viktig information som inte kan säkerställas på annat sätt. Ur jordproverna kan man utvinna makrofossiler och forntida trämaterial, vilket i framtiden kan genomgå makro- och vedartsanalyser som kan belysa viktiga aspekter om kremeringens genomförande men också om natur- och kulturmiljön i området som skog, floran och den agrara miljön. Behovet och möjligheterna att genomföra andra vetenskapliga analyser bedöms under fältarbetets gång.

Det provmaterial som tas in kommer behandlas, prepareras och förvaras på ett överenskommet sätt.

Under denna undersökning kommer två lämpliga prover skickas på datering till Ångströms laboratorium i Uppsala, Sverige. Då lämningarna efter de begravda sannolikt är kremerade är möjligheterna begränsade för att kunna utföra analyser av DNA och stabila isotoper. Potentialen för detta måste bedömas under fältarbetets gång. Om det kommer obrända ben bör dessa prioriteras för naturvetenskapliga analyser.

Riskanalys

Den nuvarande undersökningsplanen omfattar en totalundersökning av anläggning 47 på höggravfält Su 15.1. Då ingen förundersökning har utförts inom eller i närheten till det aktuella undersökningsobjektet, finns det en ovisshet om vad som ligger under gravhögen 47. Det finns således en risk att man vid den arkeologiska undersökningen kan finna forntida spår efter aktiviteter som är äldre än gravfältet. Om detta sker, ska kulturbyrån genast kontaktas för att utföra en bedömning av de nyuppdagade lämningarna samt eventuellt genomgå en ny undersökningsplanering, budgetering och sedan grävas ut enligt en god vetenskaplig och arkeologisk praxis. För att utvärdera detta behov föreslås ett möte med kulturbyrån omkring en vecka in i fältarbetet.

Generellt kan man vara förberedd på en högre än förväntad förekomst av metallfynd som kan kräva ytterligare konserveringskostnader än vad som redan är reserverat (2000 euro). Detta visar sig under fältarbetets gång.

Forskningsetik

Under denna utgrävning kommer mänskliga kvarlevor med hög sannolikhet att hanteras. Utgrävningen, hanteringen, bearbetningen och förvaringen av kvarlevorna, likaså övrigt arkeologiskt material, kommer utföras i enlighet med god arkeologisk praxis, hög vetenskaplig etik samt antikvarisk medvetenhet. Grunden är även att upprätthålla högt ställda krav på vetenskaplighet. Då undersökningen sannolikt berör mänskliga kvarlevor kräver detta en särskild övervägning. Hanteringen kommer att följa generella anvisningar av museiverket men även riktlinjer presenterade av Riksantikvarieämbetet och Sveriges Arkeologiska samfund (Drenzel et al. 2016; God samlingsförvaltning 2020; Svenska arkeologiska samfundet 2000). Personalens kompetens och dokumenterade erfarenhet säkerställer genomförandet i enlighet med detta.

Inför utgrävningen uppskattas kvarlevorna härstamma från den yngre järnåldern, alltså ca 1000–1500 år från idag. Då tidsavståndet mellan då och nu är så pass stort är möjligheten att koppla samman den döda individen med någon idag levande svår att göra och upptagandet av kvarlevorna bör därmed inte upplevas som stötande. När kvarlevorna är av en såpass ålder anses även frågan om repatriering inte vara aktuell.

Utifrån ett forskningsetiskt perspektiv kommer Ålands museum utföra den kommande undersökningen så öppet och transparent som möjligt. En gräns kommer dock att dras vid de mänskliga kvarlevorna (och annat benmaterial som kan anses stötande). Ålands museum kommer att hålla en restriktiv policy för spridningen av

bilder på mänskliga kvarlevor inom media. Endast i den färdigställda rapporten, där läsaren aktivt letar upp information på egen hand, kommer sådant material att presenteras.

Kostnadsberäkning

Utgrävningen i Lövvik, Sund, är en av två arkeologiska undersökningar som kommer ske på Ålands landskapsregerings bekostnad under 2022, eftersom fornlämningarna, i förhållande till dess vetenskapliga betydelse, orsakar oskäligt stor olägenhet för privatpersoner. Landskapsregeringen uppskattar kostnaderna för undersökningarna till 55 000 euro. Kostnaderna är fördelade enligt bilaga 3.

21 mars 2022, Mariehamn

Arkeolog

Victoria Gottberg

- BILAGOR**
- Bilaga 1. Kartutdrag för undersökningsytan. Skala 1: 1 500.
 - Bilaga 2. Insamlingspolicy, allmänna direktiv för Ålands museums samlingar.
 - Bilaga 3. Kostnadskalkyl för arkeologisk undersökning av gravfält Su 15.1 i Lövvik, Sund, 2022.
 - Bilaga 4. Kulturbedningsbyråns beslut, brev 272 U3a, Anhållan om rubbande av del av fast fornlämning Su 15,1, Lövvik, Saltviks kommun, ÅLR 2021/7574, dat. 30.11.2021.

Källförteckning

Publicerad litteratur

Drenzel, L., Gustafsson Reinius, L., Hauptman, K., Hejll, L. & Svanberg, F. 2016, *Mänskliga kvarlevor vid offentliga museer*, Statens historiska museer

God samlingsförvaltning 2020. *God samlingsförvaltning: stöd i hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar*. Malmö: Riksantikvarieämbetet.

Ilves, K. 2017, *De arkeologiska undersökningarna vid Kvarnbohallen år 2016, Fornlämning Sa 14.9, fastighet Johannisberg 2:36, Kvarnbo, Saltvik, Åland*.

Kokalj, Ž; Zakšek, K. and Oštir, K. 2011. Application of Sky-View Factor for the Visualization of Historic Landscape Features in Lidar-Derived Relief Models. *Antiquity* 85 (327): 263–273.

Zakšek, K.; Oštir, K. and Kokalj, Ž. 2011. Sky-View Factor as a Relief Visualization Technique. *Remote Sensing* 3: 398–415.

Svenska arkeologiska samfundet, 2000, Svenska arkeologiska samfundets principer för god arkeologisk praxis, *Gjallarhornet 20: 2*, Svenska Arkeologiska Samfundet.

Ålands Kulturstiftelse, 1964, *Åländska handlingar 1530-1634. 1:2, Skattböcker 1537–1539*, redigerad av Kaj Mikander, Mariehamn.

Ålands museums arkiv

Gottberg, V. 2021, *Su 15.1 i Lövvik by, Sund*, arkeologisk besiktningsrapport, Ålands landskapsregering, Kulturbyrån, kulturmiljöenheten, opublicerad rapport.

Su 15.1, Ålands museums registerkartotek

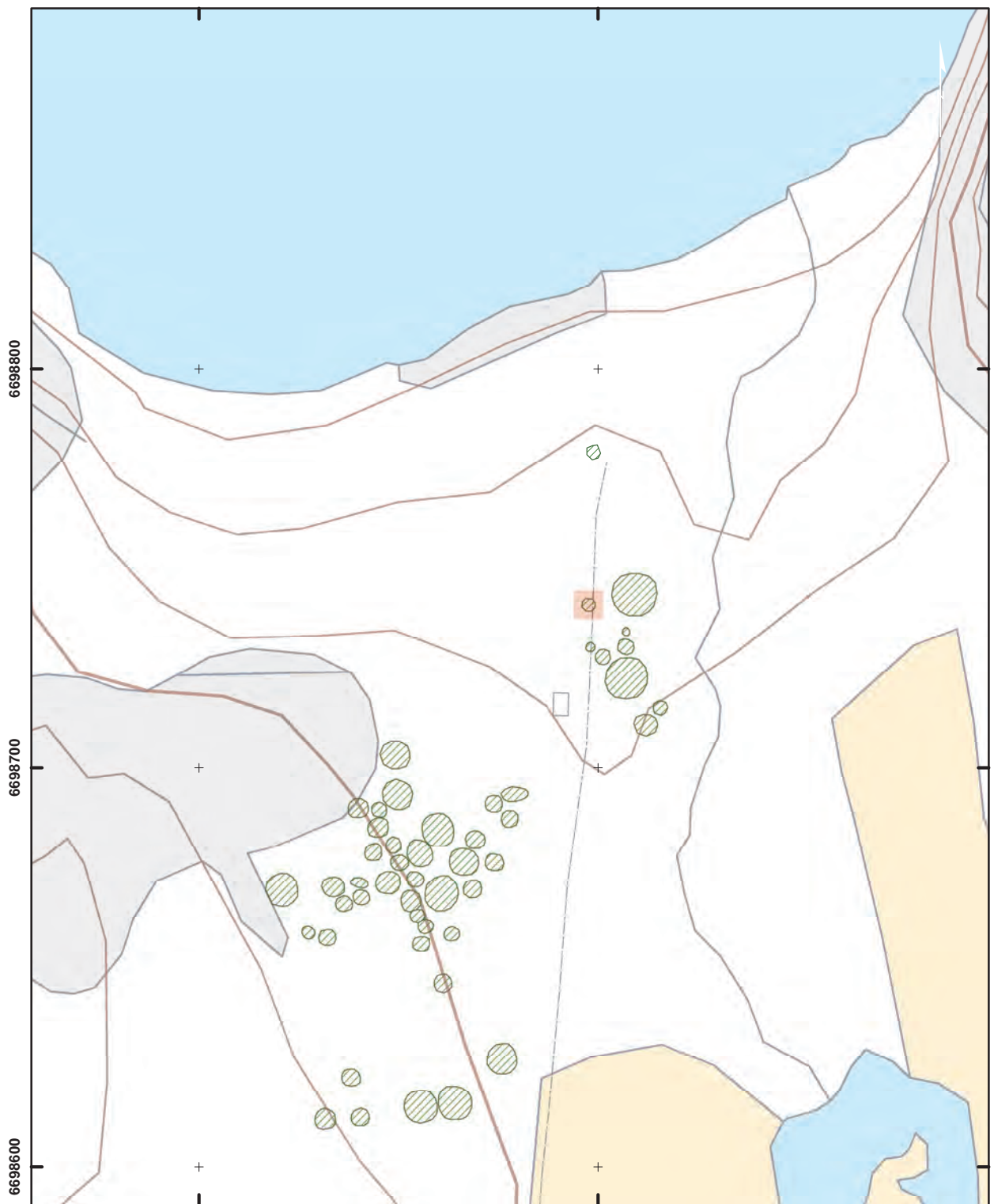
Arkivkällor:

Finlands riksarkiv, Helsingfors.

Lantmäteriverkets renoverade kartor:

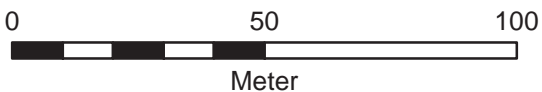
Å15 16:1. *Löfvijk Hemman på Åland & Sund Sockn.*

Bilaga 1. Översiktskarta över höggravfält Su 15.1 med undersökningsområdet och den berörda anläggningen

Teckenförklaring

- Undersökningsområde
- Anläggningar på gravfält Su 15.1

Skala: 1:1 500

Bilaga 2. Insamlingspolicy, allmänna direktiv för Ålands museums samlingar.

Insamlingspolicy för den arkeologiska samlingen, Ålands museum

Varför den arkeologiska samlingen har en förtydligad samlingspolicy är för att den särskiljer sig och har andra förutsättningar för insamling än de andra samlingarna.

I denna samlingspolicy ingå följande dokument:

- Riktlinjer och anvisningar för hantering och inlämning av arkeologiska fynd
- Riktlinjer för hantering av föremålsgrupper
- Riktlinjer för fynddokumentation
- Dokumentet *Riktlinjer för hantering och förvaring av mänskliga kvarlevor vid Ålands museum* ingår i samlingspolicyn men är upprättat fristående från detta dokument.

Riktlinjer och anvisningar för hantering och inlämning av arkeologiska fynd

Grundläggande för policyn är att ICOMS rekommendationer för insamling och gallring skall följas.

Insamlingen av föremål till ÅMs arkeologiska samling sker huvudsakligen på två sätt: intern/extern överlåtelse av föremål från undersökningar, övervakningar, lösfynd eller dylikt, och lösfynd överlämnade direkt från privatperson till samlingsansvarig. De föremål som överlåtes likabehandlas oavsett om det rör sig om extern eller intern aktör. Den interna aktören är i dagsläget Kulturmiljöenheten vid Kulturbyrån. Den samlingsansvarige vid ÅM avgör vilka lösfynd som slutligen tas in i samlingen.

Det skall i regel inte finnas några skillnader mellan interna/externa och andra aktörer utan likabehandling gällande villkor för insamling, dokumentation och fyndhantering är en förutsättning för god samlingsförvaltning.

Policys och riktlinjerna kan revideras vid behov av Ålands museum i början av varje kalenderår.

Insamling och hantering av fyndmaterial skall ske i enlighet med Ålands museums anvisningar nedan:

Fyndhantering

- Fynden hanteras enligt principen en digital fyndpost = en ask/påse. Olika fyndtyper eller materialkategorier ska aldrig läggas i samma ask/påse. Observera att ÅM inte tar emot preparat, inkluderat jordprover.
- För stabilisering av fynd får INTE organiskt material användas. Eftersom det kan dra till sig skadedjur.
- Föremålen skall läggas i ändamålsenliga fyndaskar där fyndasken anpassas efter föremålets storlek och/eller volym. Tänk "komprimera utrymme".
- Fyndpåsar av plast/mini-grip och dylikt skall inte användas som långsiktig föremålsförvaring, undantag osteologiskt genomgått material med enligt standard godkända förvaringspåsar. Endast godkända fyndaskar som tillhandahålls av Ålands museum skall användas för fyndförvaring.
- Riktlinjer för hantering av olika material redogörs närmre längre ner.

Gallring och urval innan inlämning av fynd

- Massmaterial (tex tegel eller hantverksspill) ska i regel inte lämnas in till ÅM. Ett mindre representativt urval av materialet kan dock inlämnas om det anses relevant i relation till undersökningens syfte. Finns det goda skäl för att ett massmaterial ändå ska lämnas in måste det i förväg godkännas av ÅM.
- ÅM tar inte emot fynd, oavsett material, som är i så dåligt skick att användning och ett långsiktigt bevarande inte bedöms vara möjlig. Exempel på detta är starkt korroderade metallfynd. Gallrat material ska dokumenteras, gärna med foto eller röntgenbild, och det ska tydligt framgå i fyndtabellen att fynden är gallrade. Detta ska göras i ett eget för ändamålet avsett fält.
- Det skall inte göras någon särskiljning mellan ädelmetaller och övriga metaller. Alla metallföremål som anses vara relevanta för undersökningen skall tas in och konserveras. Gallrade föremål skall innan avyttring gås igenom med den samlingsansvarige vid ÅM.
- Jordprover och större kolprover tas i regel inte in i samlingen, yttersta undantag kan diskuteras. Dessa skall inte heller katalogiseras. Eventuella analyser skall genomföras av projektet och eventuell förvaring ombesörjs av projektansvarige eller ansvarig institution/enhet.

Lösfynd

- Vid lösfynd av forntida karaktär hittade av externa personer gäller de lagar och föreskrifter som fastställts. Den samlingsansvarige avgör vilka föremål som skall tas in i samlingen. Lösfynd kan även returneras till upphittaren efter dokumentation. Krav på inlösen råder gällande lagar och föreskrifter.
- Lösfynd från aktörer t.ex. externa projekt med tillstånd, Enheten för kulturarvsförvaltning och dylikt, skall det finnas en motivering till upptagning av lösfynd i samlingen. Kontextlösa fynd måste vara av speciellt art och tillföras som ett komplement till rådande samling, vilket den samlingsansvarige vid ÅM avgör.

Militärt material

- Påträffas t.ex. vapen, ammunition såsom granater, kanonkulor, kulor och dylikt skall polisen alltid kontaktas. Hantering skall undvikas pga explosionsrisk. Många av de "solida" kulorna innehåller krut, vilket måste destrueras/desarmeras av kunnig personal.
- Påträffas militärt material av privatpersoner eller andra aktörer vid undersökning skall alltid polis kontaktas av upphittaren. Enligt lag så tillhör allt militärt material Finska försvarsmakten, men kan upptas i samlingen efter godkännande av försvarsmakten. Det finns redan ett gediget material i samlingen så den samlingsansvarige avgör vad som behöver kompletteras till samlingen.

Marinarkeologiskt material

- Vattendränkta föremål skall med eftertanke tas in i samlingen. Alla föremål skall konserveras innan, gäller samtliga organiska material och metaller. Föredragningsvis dokumenteras föremålen noggrant och eventuella provtagningar görs innan föremålet återbördas till fyndplats eller destrueras.
- Vattendränkt trämaterial tas i regel inte in i samlingen. Dokumentera och provtagning är att föredra. I trämaterial kan dendroprover tas för analys.

Krav på konservering

- Fynd som är i behov av konservering ska enligt ÅM aktivt konserveras innan fyndinlämning. Med aktiv konservering menas åtgärder utförda av konservator som syftar till att få fram ytterligare information om fyndet och bromsa nedbrytningsförloppet.
- Det ska tydligt framgå i fyndlistan vilka fynd som aktivt konserverats.
- Kostnaden för konservering åligger inte ÅM.

Fyndmärkning

- Alla fynd ska katalogiseras och fyndaskar skall märkas synligt med blyerts, både på insidan och utsidan med accessionsnummer samt fyndnummer enligt exempel; ÅM 353:122. Ingen märkning på själva fyndet skall göras. De märkta fyndaskarna skall sorteras enligt nummerordning i fyndträlådorna.

Accessionsnummer

- Accessionsnummer ges av den föremålsansvarige antikvarien vid ÅM.
- Innan accessionsnumret ges och katalogisering genomförs skall en genomgång av fyndmaterialet göras tillsammans med den föremålsansvarige.
- Eventuell gallring sker innan katalogisering.

Riktlinjer för hantering av föremålsgrupper

Metaller

- Skall rengöras varsamt utan vatten. Innan konservering skall de förvaras i klimatanpassat utrymme eller i försluten ask med nytt eller regenererat silicagel (får inte komma i kontakt med varandra). Föremål i magasin förvaras i syrafria fyndaskar (utan lock).

Vattendränkta föremål

- Skall förvaras vattendränkta. Konsultera konservator. Detta är ingen långtidslösning utan åtgärd måste beslutas relativt omgående.

Textil

- Ingen rengöring, konsultera textilkonservator. Ska läggas i syrafria fyndaskar (utan lock) om inte textilkonservator rekommenderar annat.

Osteologiskt material

- Rengörs noggrant och vid våtrengöring skall alltid avjoniserat vatten (destillerat vatten) användas. Detta på grund av att undvika kontaminering av benmaterialet inför en kemisk analys. Materialet måste torkas ordentligt innan packning.

Osteologiskt material på analys

- Osteologiskt material ska packas i kraftiga plastpåsar vid behov. Påsen försluts då genom att kanten viks ned och häftas ihop med fyndetiketten fäst på påsens insida. Minigrippåsar med vita skrifält får inte användas.
- Benen måste vara torra innan de packas. Gör gärna några små lufthål i påsen.

Ekofakter

- Ekofakter, dvs frampreparerade material med kulturell betydelse för platsen/kontexten, såsom fröer, nötskal och dylikt, kan lämnas in om de anses ha betydelse för tolkningen av undersökningen eller för att möjliggöra kontroll och eventuell upprepning av analyser.
- Liksom för övrigt fyndmaterial tar ÅM emot ekofakter under förutsättning att de kan bevaras på ett för framtiden hållbart sätt och att de är helt torra vid inlämning. Icke förkolnat material kan med fördel frystorkas.
- Ekofakter ska packas i ändamålsenliga glasburkar med tätslutande lock alt. provrör med lock eller Microcentrifugrör med lock (fås av samlingsansvarige/konservator). Behållaren placeras i en fyndask där fyndnummret tydligt är påskrivet. Behållaren ska också märkas med fyndnumret så att fynden kan identifieras.

Kolprover

- Kolprover kan tas in i samlingen om de anses ha betydelse för tolkningen av undersökningen eller för att möjliggöra kontroll och eventuell upprepning av analyser. Liksom för övrigt fyndmaterial tar ÅM emot kolprover under förutsättning att de kan bevaras på ett för framtiden hållbart sätt och att de är helt torra vid inlämning. Förvara i aluminiumfolie i fyndask, ej påse.
- OBS! Vid ¹⁴C-analyser där träkolprover används skall en vedartsanalys föregås innan ¹⁴C-analysen. Detta pga att trädets egen livslängd kan vara avgörande på resultatet (Ek är dåligt – växer länge och långsamt. Hassel är bra – växer snabbt) Stora kolbitar är inte bra material, lämpligt är tex små grenar. Att föredra är frön och nötskal i första hand.

Stora föremål

- Stora och tunga föremål som inte kan inpassas i backar (tex malstenar) ska läggas på pall samt märkas med arkivfast penna men lackad underyta (fråga konservatorn efter lack). Som stort tungt föremål räknas föremål som väger mer än ca 7 kg.
- Märkningen ska om möjligt göras på en undanskymd del av föremålet. Utöver märkningen ska föremålet förses med en fyndetikett som hängs på eller fästs i anslutning till fyndet.
- Speciallösningar kan även förekomma för organiskt material, tex större delar av läder, trä och textilier samt för större hoplimate kÄrl som inte heller rymms i en fyndback.

Övrigt fyndmaterial

- Övriga fynd läggs i standard fyndaskar, anpassa storleken på asken efter föremålets volym/storlek.

Riktlinjer för Fynddokumentation

Analoga fyndlistor

- 2 stycken exemplar skall lämnas in till samlingsansvarig för arkivering. De skall innehålla all nödvändig information och kommentarer. En exporterad fyndlista från Accessdatabasen där onödiga kolumner rensats bort ger en bra fyndlista. De skall inte skrivas ut på officiellt papper.

Digital fyndkatalog

- Projektansvarige ansvarar för att all nödvändig information om fynden skrivs in i accessdatabasen. En accessionspost upprättas i databasen av den samlingsansvarige. Inmatningen sker först när genomgång av fyndmaterialet gjorts tillsammans med den samlingsansvarige. Projektledaren ansvarar för att all information är korrekt i fynddatabasen.
- Vid upprättande av fyndkatalog är det nödvändigt att alla som matar in information gör lika och benämner föremålen likadant enligt förbestämda sakord och benämningar.
- Ett exemplar av fyndlistan skall skickas i pdf-format till den samlingsansvarige, förslagsvis en konverterad version från analoga fyndlistan från accessdatabasen.

Övergripande riktlinjer vid inmatning i fynddatabas:

- Sakord, föremålstyp och del ska alltid anges i obestämd form. singularis, tex "spänne", "treflikigt" eller "spik", "kistspik", därefter anges material, antal och vikt (i gram). Obestämbara fynd anges som sakord = "föremål" alternativt "fragment". Om föremålet består av fler än ett materialslag, ange alla och särskilj med kommatecken, tex "järn, silver" eller "brons, guld, granat". Är man osäker på material ange materialen med "/" i mellan, tex ben/horn. Använd sakordslista!
- Med undantag av beskrivningsfältet får ingen information i fyndtabellen kombineras med frågetecken, citationstecken eller andra liknande tecken. Råder osäkerhet om något ska detta anges i särskild kolumn, exempelvis i beskrivningsfältet eller i en anmärkningskolumn.

Konserveringsrapporter och analysrapporter

- Kopior av eventuella konserveringsrapporter och analysrapporter ska översändas i digital form tillsammans med den digitala fyndtabellen (pdf-format). Exempel på analysrapporter är 14C-analyser, vedartsanalyser, lipidanalyser på keramik, makrofossilanalys osv.

Rapporter, kartor, utlåtanden, förrättningar m.m.

- Skall 1 exemplar skrivas ut på officiellt papper och ges till den samlingsansvarige för arkivering.
- IK-kartor skall skrivas ut på plastfilm och maximalt i A3-storlek (skall vara i skala).

Dokumentet upprättade av Antikvarie Veronica Lindholm.

Dokumentet reviderat 07.01.2020

Dokument reviderat 09.12.2021 av vik antikvarie Freya Roe.

Originaldokumentet förvaras under W:\Utbildning och kultur\Museum\ÅLANDS

MUSEUM\STYRDOKUMENT\Arkeologiska samlingen styrdokument

Dokumentet baserar sig i stort sett från:

- Riktlinjer för hantering och förvaring av mänskliga kvarlevor vid Historiska museet i Lund
- Samlingspolicy för Kalmar läns museum

- Statens historiska museers (SHMM:s) anvisningar för hantering och inlämning av arkeologiska fynd.

Enheten för kulturarvsförvaltning
Redovisning av utfört arkeologiskt uppdrag

Projektnummer:	ÅM AU 2201
Dnr:	ÅLR 2022/2056
Projektnamn:	Arkeologisk undersökning, Lövvik
Typ av uppdrag:	Arkeologisk undersökning
Projektid:	Våren/Sommaren 2022, totalt 7 veckor
Fälttid:	Ca 3 veckor

Faktureringsadress:	
---------------------	--

Fo-nummer:	
------------	--

Kostnads kalkyl med kostnadstak

	Timmar/antal	à euro	Summa
Egna tjänster:			
Arkeolog, fältarbete	217,5	55,00	11 962,50
Arkeolog, kontor	145	55,00	7 975,00
Delkostnad (exkl. moms):			19 937,50
Inköpta tjänster:			
Grävmaskinist	7,25	70,00	507,50
Delkostnad (exkl. moms):			507,50
Övriga tjänster/material:			
-	0	0,00	0,00
Delkostnad (exkl. moms):			0,00
Totala kostnader (exkl. moms):			20 445,00

Reella kostnader

	Timmar/antal	à euro	Summa €
Egna tjänster:			
Arkeolog 1, fältarbete	108,75	55,00	5981,25
Arkeolog 1, kontor	72,5	55,00	3987,5
Arkeolog 2, fältarbete	108,75	55,00	5981,25
Arkeolog 2, kontor	72,50	55,00	3987,50
Delkostnad (exkl. moms):			19937,50
Inköpta tjänster:			
Grävmaskinist, fält	7,25	70,00	507,50
Delkostnad (exkl. moms):			507,50
Övriga tjänster/material:			
-	0	0	0,00
Delkostnad (exkl. moms):			0,00

Totala kostnader (exkl. moms):

20445,00

Övriga tjänster/kostnader som täcks av arkeologernas timlön

	Antal:	Summa €
Axrent, personalbarack, 21 dagar		504,00
Ångströms lab. 14C-dat		300,00
Ångströms lab. 14C-dat		300,00
Metallkonservering		2000,00
Övriga tjänster/material:		400,00
Total summa övriga tjänster/kostnader:		3 504,00

Hänvisning
Er anhållan, dat. 5.9.2021

Klingberg Benny
Tomtensvägen 70
22520 KASTELHOLM

Kontaktperson
Enhetschef Mikko Helminen

Ärende

Anhållan om rubbande av del av fast fornlämning Su 15.1 i Lövvik, Sunds kommun

Ärende

Fastighetsägaren till fastigheten 771-415-1-1 har den 5.9.2021 anhållit Ålands landskapsregering om tillstånd att rubba två gravhögar på fast fornlämning Su 15.1, då fastighetsägaren planerar att bygga en stuga i anknytning till fornlämningens område.

Beslut

Landskapsregeringen konstaterar att planerna för byggnation av stuga kan innebära ingrepp på fast fornlämning Su 15.1, som är fredad enligt 1 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (nedan fornminneslagen).

Beträffande fast fornlämning vid körvägen

Landskapsregeringen bedömer med stöd av 11 § i fornminneslagen att gravanläggning 47 inom fast fornlämning Su 15.1, som berörs av utökad användning av körvägen på plats, orsakar oskäligt stor olägenhet för fortsatt nyttjande av körvägen i förhållande till fornlämningens betydelse. Rubbning av anläggningen bedöms som skäligt då fastighetsägaren inte kan anses vara skyldig att avstå från användning den övergående körvägen och då en arkeologisk undersökning av anläggningen möjliggör att lämningens resterande vetenskapliga värde kan på så sätt tas tillvara. Därmed bedömer landskapsregeringen att tillstånd för rubbande av anläggningen 47 kan beviljas, med villkor att en arkeologisk undersökning genomförs.

Den arkeologiska undersökningen av anläggning nr. 47 ska omfatta en utgrävning för hand, samt bekostas av Ålands landskapsregering, som ansvarar för val av arkeologisk aktör för detta uppdrag.

Beträffande fast fornlämning vid planerat byggande

Landskapsregeringen bedömer med stöd av 11 § i fornminneslagen att gravanläggning 49 inom fast fornlämning Su 15.1 som berörs av planerna på uppförande av fritidsbostad inte orsakar oskäligt stor olägenhet för byggandet i förhållande till fornlämningens betydelse. Rubbningen bedöms inte som skäligt då den planerade stugan utan olägenhet

samt enligt landskapsregeringens tidigare anvisningar kan placeras så fornlämningen inte kommer att beröras. Anläggningen är oskadd från modern verksamhet och dess vetenskapliga värde bedöms som intakt. Därmed bedömer landskapsregeringen att tillstånd för rubbning av anläggning 49 inom fast fornlämning Su 15.1 inte kan beviljas.

Motivering

Fastighetsägaren har den 5.9.2021 anhållit om att få tillstånd att rubba två gravhögar på fast fornlämning Su 15.1, då fastighetsägaren planerar att bygga en stuga i anknötning fornlämningens område. Enligt sökande är den ena högen två meter ifrån den planerade stugan och den andra högen ligger i ytan av den körväg som går via stugtomten och ner till stranden. Den totala ytan för fastigheten är 86,09 ha med en strandlinje på ca 1 km.

Landskapsregeringens kulturbyrå har vid planering av byggandet den 13.7.2021 utlåtit sig till fastighetsägaren om förutsättningarna för byggande invid fast fornlämning Su 15.1 (brev 123 U3a, bilaga 1). Fornlämningen utgörs av ett höggravfält med 49 st. gravhögar. Utöver det sedan tidigare kända gravfältet dokumenterades en sedan tidigare okänd gravanläggning (anl. nr. 49) samt lägen för två historiska skvaltkvarnar och bebyggelse lämningar från historisk tid. Kulturbyrån gav i sitt utlåtande anvisningar om att det är möjligt att placera stugan och andra nödvändiga markgrepp så att dessa inte berör fasta fornlämningar i området.

Landskapsregeringen konstaterar att den planerade byggnationen av en fritidsbostad kan innebära ingrepp på fast fornlämning, som är fredad enligt 1 § i landskapslagen (1965:9) om fornminnen (nedan fornminneslagen). Även annan verksamhet knuten till stugan, så som fortsatt trafik till och från stugan, kan komma att beröra en del av fast fornlämning Su 15.1. Baserat på sökandes anhållan är följande anläggningar av fast fornlämning Su 15.1 aktuella för rubbning: anläggning 47, en gravhög liggandes i körväg, samt anläggning 49, en gravhög som står två meter från den planerade stugan. För en översiktskarta över fornlämning Su 15.1, se kartutdrag i bilaga 1.

Anläggning 47 kunde vid besiktningstillfället konstateras vara skadad av den övergående körvägen samt av den överkörande trafiken. Körvägen används idag av hävd, vilket gör att fastighetsägaren inte kan anses vara skyldig att avstå från dess användning. Då anläggning 47 är skadad är dess vetenskapliga värde sänkt och kommer successivt sänkas ytterligare då vägen fortsätts att användas. Rubbning av anläggningen bedöms som skäligt då en arkeologisk undersökning av anläggningen möjliggör att lämningens resterande vetenskapliga värde kan på så sätt tas tillvara. Därmed bedömer landskapsregeringen att tillstånd för rubbning av anläggning 47 inom fast fornlämning Su 15.1 kan beviljas, med villkor att en arkeologisk undersökning genomförs.

Anläggning 49 är en av de mindre högarna, à 3 x 3 x 0,4 meter. Den ligger avskilt, både i plan och i höjd, från de resterande gravhögarna på gravfältet. Anläggningen är oskadd

från modern verksamhet och dess vetenskapliga värde bedöms som intakt. I kulturbyråns utlåtande, brev 123 U3a (dat. 13.07.2021), till sökande gällande arbete intill fast fornlämning Su 15.1 föreslås andra områden på vilka en stuga kan byggas så att anläggning 49 inte berörs av arbetet. Därmed bedömer landskapsregeringen att tillstånd för rubbning av anläggning 49 inom fast fornlämning Su 15.1 inte kan beviljas.

För att landskapsregeringen ska kunna ge tillstånd för att rubba en fast fornlämning behöver det i enlighet med 11 § i fornminneslagen genomföras en arkeologisk undersökning av denna. Landskapsregeringen kan med stöd av 10 § i fornminneslagen och på villkor som den bestämmer, ge tillstånd åt annan att undersöka en fornlämning. Landskapsregeringen bedömer att undersökningen av anläggning 47 kan genomföras arkeologiskt för hand. Samtidigt arkeologiskt arbete ska omfatta dokumentation, analys och avrapportering, enligt vedertagen och god arkeologisk praxis.

Ålands landskapsregering har, i enlighet med 23 § i självstyrelselagen för Åland, begärt in Museiverkets utlåtande gällande rubbning av en del av fast fornlämning Su 15.1. I sitt utlåtande (MV/221/05.01.00/2021, dat. 16.11.2021, som bilaga 2) konstaterar Museiverket att landskapsregeringen har vid sin begäran om utlåtandet tydligt och i detalj presenterat de arkeologiska undersöknings- och dokumentationsvillkor som skall uppfyllas innan rubbning. Museiverket omfattar landskapsregeringens bedömning över den skadade anläggningens (nr. 47) betydelse som fast fornlämning. Därmed ser Museiverket inget hinder för rubbning av det ovan nämnda objektet. Vidare antar Museiverket landskapsregeringens bedömning beträffande anhållan om rubbning på anläggning 49 om att den planerade stugan kan placeras så att fornlämningen inte kommer att beröras.

Tillämpade lagrum

1, 2, 10 och 11 §§ Landskapslag (1965:9) om fornminnen

Ändringssökande

Besväransvisning till beslutet bifogas

Minister

Annika Hambrudd

Enhetschef

Mikko Helminen

BILAGOR

Bilaga 1. Brev 123 U3a, utlåtande i samband med arbete intill fast fornlämning Su 15.1, fastighet Lövvik 1.1 i Lövvik, Sunds kommun, ÅLR 2021/5957, dat. 13.7.2021.

Bilaga 2. Museiverkets utlåtande gällande rubbande av del av fast fornlämning Su 15.1 i Lövvik, Sunds kommun (MV/221/05.01.00/2021, dat. 16.11.2021).

FÖR KÄNNEDOM Museiverket, kirjaamo@museovirasto.fi

Hänvisning
Er begäran dat. 24.06.2021

Benny Klingberg
Tomtensvägen 70
22520 KASTELHOLM

Kontaktperson
Victoria Gottberg

Ärende

Utlåtande i samband med arbete intill fast fornlämning Su 15.1

Ärende

Kulturbyrån har mottagit en begäran om utlåtande gällande byggnation av liten stuga på fastighet 771-415-1-1 intill fast fornlämning Su 15.1 i Lövvik by, Sunds kommun.

Utlåtande

Kulturbyrån konstaterar att i omedelbar anknytning till området i fråga finns fast fornlämning Su 15.1, ett höggravfält från yngre järnålder, se bilaga 1. Vid fornlämningarna bör i samband med arbetet försiktighet iakttas så att fornlämningarna inte skadas.

Kulturbyrån konstaterar att stugan kan placeras på en sådan plats att kända fasta fornlämningar i området inte berörs av arbetet, se bilaga 2.

Motivering

Från de i ansökan presenterade planerna samt vid kulturbyråns fältbesök den 21.6.2021 framgår det att ingreppet görs med anledning av att fastighetsägaren till fastigheten 771-415-1-1 planerar att bygga en liten stuga.

Platsen för de planerade åtgärderna ligger i direkt anslutning till fast fornlämning, höggravfält Su 15.1 som är fredade enligt 1 § i Landskapslag (1965:9) om fornminnen. Enligt samma lag är det utan tillstånd förbjudet att gräva ut, ändra, skada, ta bort eller på annat sätt rubba en fast fornlämning eller att täcka över den.

Till fast fornlämning hör enligt 4 § i Landskapslagen (1965:9) om fornminnen sådant jordområde, som erfordras för att fornlämningen skall kunna bevaras samt för att med hänsyn till fornlämningens art och betydelse nödvändigt utrymme beredes däromkring. Då fornlämningens Su 15.1 gränser inte fastställts med ett särskilt skyddsområde, ska detta utrymme räknas två meter från fornlämningens synliga ytterkanter.

Vik. antikvarie

Victoria Gottberg

BILAGOR

Bilaga 1. Besiktningsrapport

Bilaga 2. Kartbilaga 1:1000

FÖR KÄNNEDOM

Erik Nordback, byggnadsinspektör och kommuntekniker, Sunds kommun,
erik.nordback@sund.ax

Su 15.1 i Lövvik by, Sund

ARKEOLOGISK BESIKTNING

Dnr: 2021/5957

Datum: 2.7.2021

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

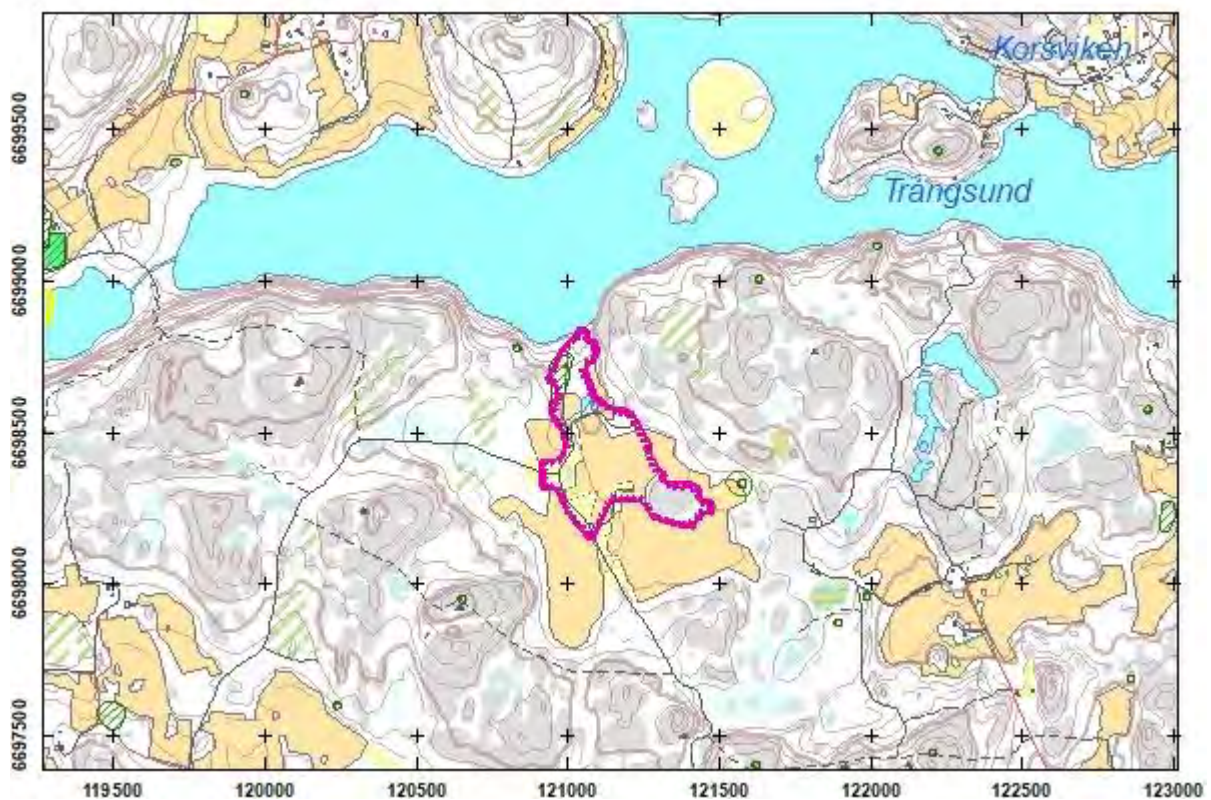
www.regeringen.ax

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

<i>Kommun, by</i>	Sund, Löwik	<i>Fastighet</i>	771-415-1-1
<i>Fornlämning</i>	Su 15.1, höggravfält, yngre järnålder	<i>Uppdrag</i>	2021 – 034
<i>Närvarande</i>	Vik. antikvarie Victoria Gottberg, arkeolog Rudolf Gustavsson och enhetschef Mikko Helminen	<i>Tidpunkt</i>	06-07-2021
<i>Koordinat- och höjdsystem</i>	ETRS-TM35FIN; N2000/FIN2005N00	<i>Inmätningssystem</i>	Trimble TDC 150
<i>Fotografier</i>	[P210621_01.jpg – P210708_03.jpg]		
<i>Ritningar/kartor</i>	-	<i>Fynd</i>	-

Digitala fotografier och inmätningdata förvaras hos Ålands landskapsregering.

UTDRAG FRÅN TERRÄNGKARTAN

Figur 1. Det besiktigade området markerat med skrafferad rosa linje. Skala 1: 25 000.

GIS studier: Lantmäteriverkets LiDAR-data samt *Red Relief Image Map* (RRIM) användes för att identifiera eventuella forn- och kulturlämningar inom undersökningsområdet. Digitala mätdata användes både till att undersöka områdets topografi och för att ta fram eventuella avvikelser som genom olika skuggbilder från laserdata kan avslöja eventuella fornlämningar. Både LiDAR- samt RRIM-datan visade spår efter de gamla odlingsmarkernas dikningar.

Fältmetodik: Besiktningen genomfördes som en okulär inventering utan markingrepp, där hela den berörda fornlämningen samt dess närområde besiktigades. Objekt av intresse precisionsinmättes och dokumenterades i ord och bild.

3. RESULTAT

Under besiktningen kunde det konstateras att gravfältskartan IK 479 över Su 15.1 stämmer väl överens med verkligheten. Anläggning 47 som på kartan ligger under körvägen kunde även i fält ses ligga under körvägen med några av dess stenar synliga i markytan. Denna anläggning har blivit skadad av vägen och nöts allteftersom av överkörande trafik.

Så som det noterades redan vid upptecknandet av översiktskartan 1978 så är skogspartiet norr om gravfältet fyllt med gropar efter sandgrävning. Norr om dessa gropar planas marken ut till vad som tycks vara en mänskligt byggd terrassering. I södra avgränsningen av denna terrassering ses en flack hög med en grop i mitten (obj. 2). Misstankar om att denna är en gravhög med en plundringsgrop uppstod.

Lokaliseringen av Lövviks och Björbys skvaltkvarnar var svår då vegetationen hade vuxit sig kraftig i diket. Områden med terrasseringar och stensamlingar utgjorde möjliga platser för dessa skvaltkvarnar, men ingenting kunde konstateras med säkerhet.

Ett flertal bebyggelseämningar, så som husgrunder, källargrunder och igenfyllda brunnar, kunde hittas i kluster runt om i området.

Figur 3. Några stenar från anläggning 47 ses i markytan av körvägen. Foto: Victoria Gottberg / P210708_01.JPG.

4. BEDÖMNING

Fornlämning Su 15.1 konstateras vara ett i terrängen tydligt högggravfält från yngre järnålder. Den nya gravhögen (obj. 2) får anläggningsnummer 49 och inkluderas som en del av högggravfältet.

Den nuvarande kartavgränsningen för fornlämningen konstateras ligga fel i jämförelse med dess egentliga utbredning.

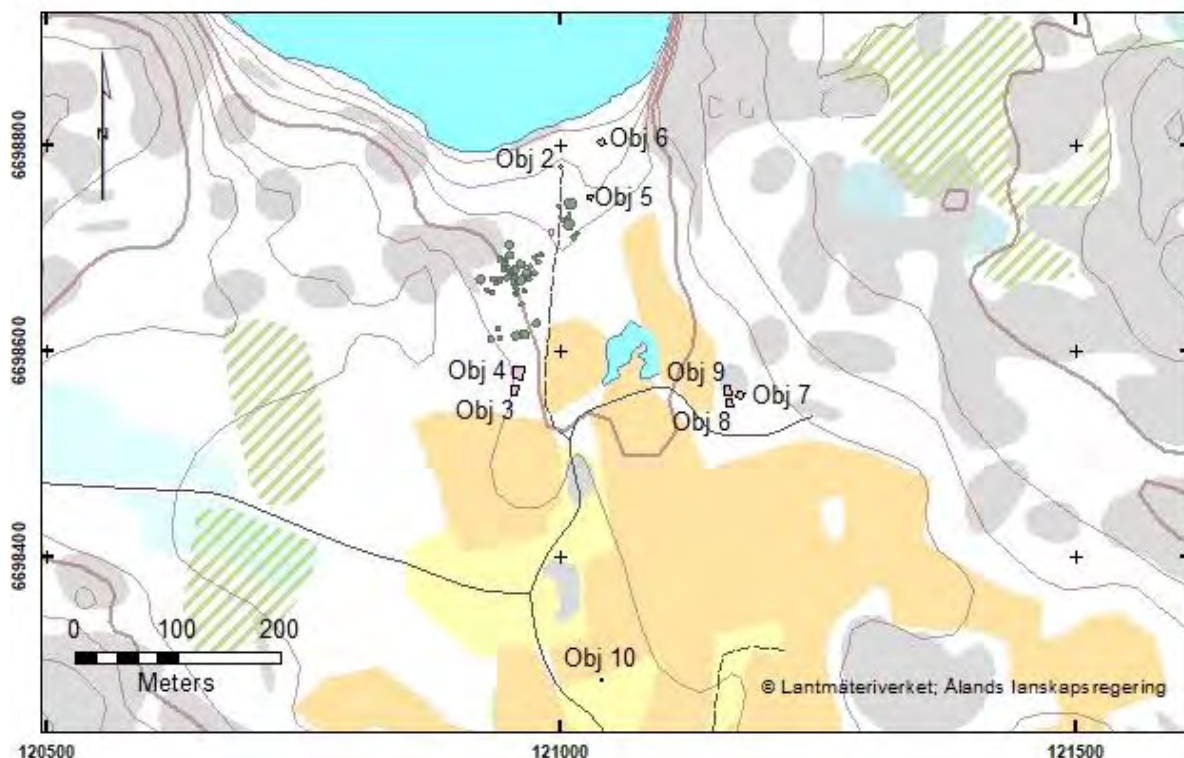
Anläggning 47, vars stenar ses ligga i markytan av körvägen, bör undersökas arkeologiskt och rubbas för att bevara så mycket arkeologisk information som möjligt. Vid ett framtida stugbygge kan både fornlämning Su 15.1 och den nya gravhögen (obj. 2) undvikas så att dessa inte skadas.

I övrigt kan kulturbyrån konstatera att Lövvik by har en lång tradition av odling och boskapsskötsel. Unikt för Lövvik är att odlingslandskapet har bevarats i sådan hög grad att gamla åkersystem och lämningar av bebyggelse, av vilka flera kan klassas som fasta fornlämningar, från åtminstone 1600-talet går att spåra i terrängen.

Kastelholm 13.07.2021

Vik. antikvarie

Victoria Gottberg

Figur 4. Översiktskarta över högggravfältets Su 15.1 gravhögar (rektifierade från IK-kartan) markerade med grönt och de besiktigade objekten markerade med rosa. Skala 1: 7000.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur:

Chiba, T. Kaneta, S. & Suzuki, Y. 2008. Red Relief Image Map: New Visualization Method for Three-dimensional Data. *The international Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*, XXXVII.B2: 1071-1076.

Kokalj, Ž; Zakšek, K. and Oštir, K. 2011. Application of Sky-View Factor for the Visualization of Historic Landscape Features in Lidar-Derived Relief Models. *Antiquity* 85 (327): 263–273.

Zakšek, K.; Oštir, K. and Kokalj, Ž. 2011. Sky-View Factor as a Relief Visualization Technique. *Remote Sensing* 3: 398–415.

Ålands Kulturstiftelse, 1964, *Åländska handlingar 1530-1634. 1:2, Skattböcker 1537-1539*, redigerad av Kaj Mikander, Mariehamn.

Arkivkällor:

Finlands riksarkiv, Helsingfors.

Lantmäteriverkets renoverade kartor:

Å15 16:1, *Löfvijk Hemman på Åland & Sund Sockn.*

Geometriska kartor MHA A 2d 92, *Löövikin kylä Sundin pitäkässä koskeva kartta.*

Bilaga 1. Objektlista

Objekt 1 – höggravfält

Läge	Y 120 974	X 6 698 687	Z 17 möh
Antal	48	Datering	Yngre järnålder
Form och storlek	avlångt; 153,9 x 59,3 x 0,6 meter		
Beskrivning			
Gravfältet är väl synligt och ligger i en bergig terräng. Idag växer det blåbärsris och tallar på gravfältet.			
<hr/>			
Kommentar	Su 15.1, IK 497		
Bedömning av status	Fast fornlämning		

Översiktsbild från nordost.

Foto: Victoria Gottberg / P210708_03.JPG.

Objekt 2 – gravhög

Läge	Y 120 998	X 6 698 779	Z 9 möh
Antal	1	Datering	Yngre järnålder
Form och storlek	runt; 3,3 x 3,3 x 0,4 meter		
Beskrivning			
En liten gravhög med plundringsgrop beläget på södra delen av terrasseringen.			
<hr/>			
Kommentar	Su 15.1, anl. 49		
Bedömning av status	Fast fornlämning		

Översiktsbild från öst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_10.JPG.

Objekt 3 – husgrund

Läge	Y 120 954	X 6 698 578	Z 24 möh
Antal	1	Datering	Sen tid
Form och storlek	rektangulär; 9,6 x 5,6 x 0,6 meter		
Beskrivning			
En husgrund med syllstenar av röd granit. Runt om och på syllstenarna ses tegel som påverkats av het eld. Inom husgrunden ses järnplattor ligga på marken, lutandes mot syllstenarna			
<hr/>			
Kommentar	-		
Bedömning av status	Kulturlämning		

Översiktsbild från öst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_01.JPG.

Objekt 4 – husgrund

<i>Läge</i>	Y 120 958	X 6 698 578	Z 23 möh
<i>Antal</i>	1	<i>Datering</i>	Sen tid
<i>Form och storlek</i>	rektangulär; 11,7 x 10,6 x 0,5 meter		
<i>Beskrivning</i>			
En husgrund med syllstenar av röd granit. I husgrundens norra del ses rester av ett spisröse.			
<i>Kommentar</i>			
-			
<i>Bedömning av status</i>			
Kulturlämning			

Översiktsbild från nordost.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_03.JPG.

Objekt 5 – skvaltkvarn

<i>Läge</i>	Y 121 028	X 6 698 748	Z 16 möh
<i>Antal</i>	1	<i>Datering</i>	Medeltid
<i>Form och storlek</i>	rektangulär; 5,4 x 5,6 x 0,3 meter		
<i>Beskrivning</i>			
Möjliga rester efter Lövviks hemmans skvaltkvarn. I diket finns en plåtåliknande del med stenblock runt om.			
<i>Kommentar</i>			
-			
<i>Bedömning av status</i>			
Kulturlämning			

Översiktsbild från väst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_05.JPG.

Objekt 6 – skvaltkvarn

<i>Läge</i>	Y 121 038	X 6 698 804	Z 3 möh
<i>Antal</i>	1	<i>Datering</i>	1700-tal
<i>Form och storlek</i>	rektangulär; 11,7 x 10,6 x 0,5 meter		
<i>Beskrivning</i>			
En husgrund med syllstenar av röd granit. I husgrundens norra del ses rester av ett spisröse.			
<i>Kommentar</i>			
-			
<i>Bedömning av status</i>			
Kulturlämning			

Översiktsbild från nordväst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_09.JPG.

Objekt 7 – källargrund

Läge	Y 121 174	X 6 698 557	Z 23 möh
Antal	1	Datering	medeltid
Form och storlek	kvadratisk; 7,1 x 6,9 x 1,0 meter		
Beskrivning	En robust källargrund med vars öppning vetter ut mot sydväst. Källargrunden ligger tillsammans med två andra husgrunder.		
Kommentar	-		
Bedömning av status	Kulturlämning		

Översiktsbild från sydväst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_11.JPG.

Objekt 8 – husgrund

Läge	Y 121 163	X 6 698 549	Z 22 möh
Antal	1	Datering	medeltid
Form och storlek	kvadratisk; 7,4 x 7,3 x 0,2 meter		
Beskrivning	En husgrund med något synliga syllstenar. I husgrundens östra del ses rester av ett spisröse.		
Kommentar	-		
Bedömning av status	Kulturlämning		

Översiktsbild från sydväst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_12.JPG.

Objekt 9 – husgrund

Läge	Y 121 161	X 6 698 562	Z 23 möh
Antal	1	Datering	medeltid
Form och storlek	rektangulär; 10,1 x 6,4 x 0,2 meter		
Beskrivning	En husgrund vars västra syllstenar ses stående på kalt berg medan dess östra stenar är något täckta av vegetation.		
Kommentar	-		
Bedömning av status	Kulturlämning		

Översiktsbild från nordväst.

Foto: Victoria Gottberg / P210706_13.JPG.

Objekt 10 – brunn

<i>Läge</i>	Y 121 039	X 6 698 280	Z 25 möh
<i>Antal</i>	1	<i>Datering</i>	Historisk tid
<i>Form och storlek</i>	rund; 2,5 x 2,5 x 0,1 meter		
<i>Beskrivning</i>			
<p>En brunn som idag är igenfylld av sten. Runt om brunnsöppningen växer rikligt med nässlor. I området direkt söder om brunnen ses högar i terrängen. Dessa är troligen spisirösen. Någon enstaka sten till husgrunder ses också skymta i markytan.</p>			
<i>Kommentar</i>	-		
<i>Bedömning av status</i>	Kulturlämning		

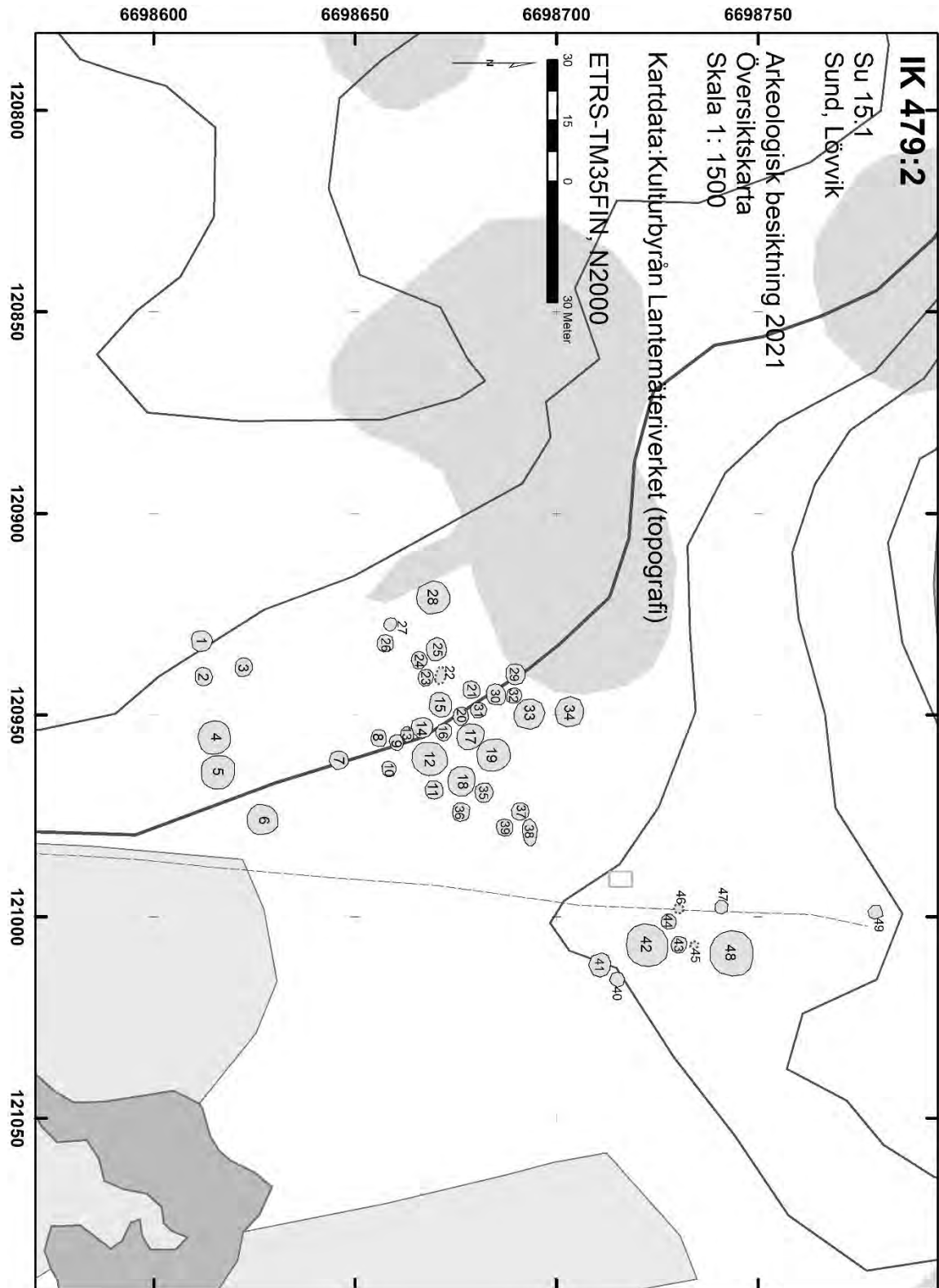

Översiktsbild från väst.

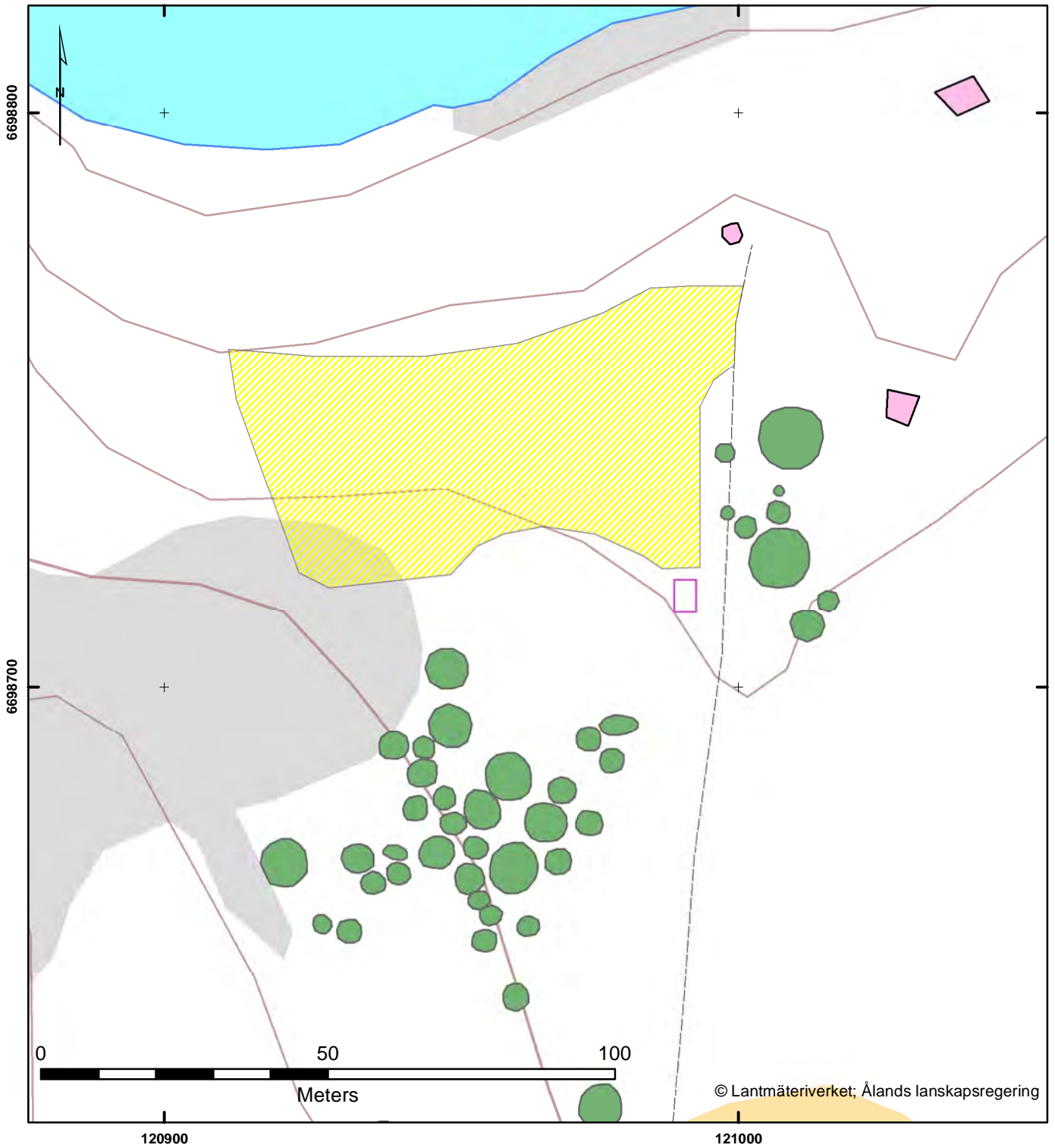
Foto: Victoria Gottberg / P210706_16.JPG.

Bilaga 2. Förteckning över digitala foton

Filnamn	Rubrik/namn	Tagits ifrån	Fotograf	Anteckningar
P210621_01	Översiktsbild	Ö	VG	Slutningen norr om gravfältet
P210621_02	Översiktsbild	Ö	VG	Slutningen norr om gravfältet
P210706_01	Översiktsbild obj 3	Ö	VG	Granitsten i grunden med smält tegel runt om. S om Su 15.1
P210706_02	Detaljbild	Ö	VG	Tegel från obj 1
P210706_03	Översiktsbild obj 4	NO	VG	Granitstenar som syllstenar. Spisröse ses till höger i bild. S om Su 15.1
P210706_04	Översiktsbild obj 5	Ö	VG	Platsen för Lovviks skvaltkvarn?
P210706_05	Översiktsbild obj 5	V	VG	Platsen för Lovviks skvaltkvarn?
P210706_06	Detaljbild obj 5	NV	VG	Terrassering av vegetation till höger med en liten bassäng mitt i bild
P210706_07	Översiktsbild	N	VG	Kvarnsten vid vattnet
P210706_08	Detaljbild	Lod	VG	Kvarnsten vid vattnet
P210706_09	Översiktsbild obj 6	NV	VG	Platsen för Björby skvaltkvarn?
P210706_10	Översiktsbild obj 2	Ö	VG	Hög med grop mitt i? Norr om gravfält Su 15.1
P210706_11	Översiktsbild obj 7	SV	VG	Källargrund
P210706_12	Översiktsbild obj 8	SV	VG	Husgrund. Obj 6 syns i bakgrunden
P210706_13	Översiktsbild obj 9	NV	VG	Husgrund på hållberg
P210706_14	Detaljbild	SO	VG	"Skräphög" av sten med borrhål
P210706_15	Översiktsbild	Ö	VG	"Skräphög" av sten med borrhål
P210706_16	Översiktsbild obj 10	V	VG	Igenfylld brunn. Mycket nässlor
P210706_17	Översiktsbild obj 10	NÖ	VG	Obj 9 i förgrunden. "Knölar" i marken söder om brunnen. Ser ut som spisrösen.
P210706_18	Översiktsbild	Ö	VG	Källare med jättekast
P210706_19	Detaljbild	Ö	VG	Inuti källare med jättekast
P210706_20	Översiktsbild	SV	VG	Anl 42 och 48 på Su 15.1
P210706_21	Översiktsbild	SV	VG	Anl 42 och 48 på Su 15.1
P210708_01	Översiktsbild anl 47	NO	VG	Anl 47 på Su 15.1 ses med några stenar genom vägen
P210708_02	Översiktsbild Su 15.1	NO	VG	Anl 18 ses mitt i bild
P210708_03	Översiktsbild Su 15.1	NO	VG	Anl 35 är längst fram i bild. Rakt bakom ses anl 18.

Föreslagen yta för byggnation av liten stuga = gulskratterat
Gravhögar på fast fornlämning Su 15.1 = grön
Nynmätta objekt (se besiktningsrapporten) = rosa

Utlåtande

16.11.2021

MV/221/05.01.00/2021 1 (2)

Ålands landskapsregering
PB 1060
22111 MARIEHAMN

Referens ÅLR 2021/7574

Ärende **SUND, Rubbande av del av fast fornlämning Su 15.1 i Lövvik**

Ålands landskapsregering begär Museiverkets utlåtande angående rubbande av del av fast fornlämning Su 15.1. i Lövvik, Sund kommun. Museiverket har behandlat ärendet i det särskilda sammanträdet den 9.11.2021 och avger utlåtande enligt följande.

Fornlämningen Su 15.1. är ett höggravfält från yngre järnåldern. Rubbande av del av fast fornlämning har blivit aktuellt pga fastighetsägarens planer att bygga en stuga på tomten. Kulturbyrån har genomfört en arkeologisk besiktning på platsen i juni 2021. Besiktningens rapport finns i bilaga 2.

Museiverket ser inget hinder för att rubba den vid/under körvägen belägna anläggning 47 eftersom anläggningen redan är skadad. I landskapsregeringens brev den 20.10. 2021 till Museiverket (ÅLR 2021/7574) har presenterats tydligt och i detalj de arkeologiska undersöknings- och dokumentationsvillkoren som skall uppfyllas innan rubbande.

På basis av fältbesiktningen kan den planerade stugan placeras utanför fornlämningsområdet och på så sätt kan man undvika att göra ingrepp i anläggning 49 (ie.gravhög). Museiverket anser att detta är en bra lösning med hänsyn till fornlämningen och Museiverket har inget att tillägga angående Kulturbyråns utlåtande.

Överdirektör

Elina Anttila

Intendent

Satu Mikkonen - Hirvonen

För Ålands landskapsregering/kulturbyrå/Victoria Gottberg
kännedom